ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
«Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»

ΤΕΥΧΟΣ 1ο • Οκτώβριος - Δεκέμβριος 2009

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ

ΤΟΥ

ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

Ο

"ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ"

ΙΔΡΥΘΕΙΣ

ΤΩ 1909

ΑΡΙΣΤ

ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΤΥΠΟΙΣ Ν. ΧΡΙΣΤΟΜΑΝΟΥ

1914

ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ
Περιοδική έκδοση
του Παγχαλκιδικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης
«Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»
Έτος ιδρύσεως 1903

Μαντώς Μαυρογένους 23, Τ.Κ. 542 49 Θεσ/νίκη
Τηλ. 2310/323-839, κιν. 6972/464-991
Ηλεκτρ. δ/νση: www.panchalkidikos.gr
E-mail: panchalkidikos@gmail.com

Τεύχος 1ο
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ – ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2009

Επιτροπή Έκδοσης
Αυγολούπης Σταύρος, Καθηγητής Αστρονομίας του ΑΠΘ
Καραμίχος Ιωάννης, Φιλόλογος
Καρτσιώτης Μιχάλης, τ. Εκπαιδευτικός, *πρόεδρος του Δ.Σ. του Παγχαλκιδικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης*
Κοντογιαννόπουλος Κων/ντίνος, Μαθηματικός
Παπάγγελος Ιωακείμ, Αρχαιολόγος
Τσαμουρτζή Μαρία, Αρχιτέκτων
Τσίκουλας Ιωάννης, Καθηγητής Ιατρικής του ΑΠΘ

Ιδιοκτήτης: Παγχαλκιδικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης
Εκδότης - Διευθυντής: Μιχαήλ Θ. Καρτσιώτης, *Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου.*

Το περιοδικό εκδίδεται με χορηγίες συμπατριωτών και φίλων και αποστέλλεται δωρεάν.

Σελιδοποίηση, Εκτύπωση:
ΛΙΘΟΓΡΑΦΙΑ, Ι. Αντωνιάδης-Θ. Ψαρράς
Νέα Ραιδεστός, Θεσσαλονίκη, Τηλ. 2310.466.776

Χορηγός της έκδοσης του παρόντος πρώτου τεύχους
ο ιατρός Δρ. **ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΓΙΩΝΑΣ**,
Μεγάλος Ευεργέτης του Συλλόγου μας

Εικόνα εξωφύλλου: Το εξώφυλλο του πρώτου Καταστατικού. (*Αρχείο Λαογραφικού Μουσείου Πετροκεράσων, από δωρεά του Σωτηρίου Κ. Κατσαμούρη, γιου του Κωνσταντίνου Κατσαμούρη*).

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: Μιχαήλ Θεμ. Καρτσιώτης (Πετροκέρασα)
Αντιπρόεδρος: Σταύρος Αυγολούπης (Μεγ. Παναγία)
Γεν. Γραμματέας: Ιωάννης Κοτσάνης (Αρναία)
Ταμίας: Αβράαμ Παπαδόπουλος (Βράσταμα)
Εφορος: Μαρία Τσαμουρτζή (Πολύγυρος)
Μέλος: Ιωάννης Γαλαρνιώτης (Καλάνδρα)
Μέλος: Ιωάννης Σαμαράς (Αρναία)
Μέλος: Θεόδωρος Τσαμούρης (Αρναία)
Μέλος: Ανδρομάχη Κωστοπούλου (Άθυτος)

Αναπληρωματικά μέλη
Άννα Εμμανουήλ (Αγ. Νικόλαος)
Ελένη Μπινομάκη (Ν. Ηράκλεια)

Εξελεγκτική επιτροπή
Ιωάννης Καραμίχος (Αρναία)
Αργύρης Κυπαρισσάς (Μεταγγίτσι)
Άννα Βρασ. Κυργιαφίνη (Βράσταμα)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

■ Χαιρετισμός του Διοικητικού Συμβουλίου 1

■ Τα Διοικητικά Συμβούλια του Παγχαλκιδικού Συλλόγου: 1903 - 2009 3

■ Η ταυτότητα και οι σκοποί του Συλλόγου μας 5

■ Η ίδρυση του Παγχαλκιδικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης «Ο Αριστοτέλης» 6

■ Ιωακείμ Αθ. Παπάγγελος
Περί του ονόματος της Χαλκιδικής 7

■ Νικόλαος Ι. Μέρτζος
Παράδεισος 9

■ Κωνσταντίνος Βαβούσκος
Το Άγιον Όρος: Χαρακτηριστικά τινά στοιχεία 10

■ Δημήτριος Λυπουρλής
Αριστοτέλους ρήσεις 13

■ Ερατώ Ζέλλιου-Μαστοροκώστα
Χαλκιδικείς, μετά τον χαλασμό της Κασσάνδρας το 1821, πολέμησαν στην υπόλοιπη Ελλάδα για την απελευθέρωση της από τον τούρκικο ζυγό 19

■ Τιμολέων Μακρογιάννης
Μετεωρολογικά του Αριστοτέλη 22

■ Γιάννης Χ. Καραμίχος
Βιβλιοπαρουσίαση 24

■ Γιάννης Τσίκουλας
Από τα ευτράπελα που μου πρόσφεραν οι συμπατριώτες μας 26

■ Βαγγέλης Μαυροδής
Αρχή παραμυθιού. Η διαπόμπευση 28

■ Μιχαήλ Καρτσιώτης
Μνήμη του αείμνηστου Προέδρου Βρασίδα Κυργιαφίνη, 1937-2008 30

■ Μιχαήλ Καρτσιώτης
Ο ανδριάντας του Αριστοτέλη 32

■ *Πρόγραμμα εκδηλώσεων και εκδρομών Γ΄ τετραμήνου 2009* 33

Πληροφόρηση προς τους συνεργάτες

Τα κείμενα που αποστέλλονται για δημοσίευση: (1) Πρέπει να υπογράφονται από το συντάκτη τους, ο οποίος έχει και την ευθύνη των γραφομένων. Κείμενα ανυπόγραφα δεν δημοσιεύονται. (2)- Δεν πρέπει να υπερβαίνουν τις 4-5 δακτυλογραφημένες κανονικές σελίδες. (3)- Να αποστέλονται, αν είναι δυνατό και σε ηλεκτρονική μορφή (USB ή CD). (4) Τα κείμενα δεν δημοσιεύονται σύμφωνα με τη χρονολογική σειρά κατάθεσης, αλλά σύμφωνα με τη χρησιμότητα, την επικαιρότητα κλπ. κατά την κρίση της Επιτροπής Έκδοσης και (5) Δεν επιστρέφονται είτε δημοσιευθούν είτε όχι.

Κείμενα που δημοσιεύονται και δεν φέρουν υπογραφή είναι γραμμένα από τον υπεύθυνο του περιοδικού.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Προς όλα τα μέλη του Συλλόγου, τους συμπατριώτες και τους φίλους της Χαλκιδικής

Αγαπητοί μας συμπατριώτες και φίλοι,

Ελπίζουμε να δοκιμάζετε και εσείς την ίδια με εμάς χαρά τούτη τη στιγμή που κρατάτε στα χέρια σας το πρώτο τεύχος του ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ, του περιοδικού του Συλλόγου μας που φιλοδοξεί να αποτελέσει το επίσημο όργανό του «… *για τη δημοσίευση επιστημονικών, ιστορικών, αρχαιολογικών, λαογραφικών, περιβαλλοντικών κλπ. εργασιών που έχουν σχέση με τη Χαλκιδική, για την προβολή του απείρου κάλλους τόπου μας, για την ανάδειξη των ηθών και των εθίμων των χωριών μας, την καταγραφή του γλωσσικού μας θησαυρού, την ενημέρωση των αναγνωστών πάνω σε θέματα γενικού ενδιαφέροντος και σύγχρονου προβληματισμού, για την προβολή του έργου του Συλλόγου μας, κλπ., μακριά φυσικά από κομματικές και τοπικιστικές έριδες. Πέρα απ' αυτά το έντυπο αυτό φιλοδοξεί να προβάλει και την πολιτιστική δράση της Χαλκιδικής και να αποτελέσει ένα κοινό σημείο αναφοράς και έναν κρίκο σύσφιξης των σχέσεων για όλους τους Χαλκιδικιώτες και τους φίλους μας»,* όπως περιληπτικά γράφαμε στην πρώτη ενημερωτική επιστολή (20.1.2009), με την οποία αναγγείλαμε την έκδοσή του. Ελπίδα και φιλοδοξία όλων μας είναι το περιοδικό να έχει, κατά το δυνατό, όχι εφήμερο αλλά διαχρονικό χαρακτήρα.

Αγαπητοί συμπατριώτες και φίλοι,

Πάντοτε υπήρχε η ανάγκη ενός εντύπου στο Σύλλογό μας και για λόγους επικοινωνιακούς αλλά και για λόγους ουσίας. Ένας Σύλλογος με ζωή 100 και πλέον ετών έχει πολλά να δημοσιεύσει, να καταχωρήσει, να καταγράψει, να διασώσει.

Αυτή την ανάγκη την ένιωθαν όλα τα Διοικητικά Συμβούλια. Όμως η έκδοση ενός εντύπου χρειάζεται πολύ κόπο και προπαντός συνέπεια και υπευθυνότητα, γιατί τα γραπτά μένουν και μάλιστα δέχονται πολλές φορές αυστηρή κριτική. Χρειάζεται μ' άλλα λόγια τόλμη. Και αυτή βρέθηκε το 1992, όταν το τότε Δ.Σ. με πρόεδρο τον αείμνηστο Νίκο Παπανικολάου, γιο του ιδρυτή του Συλλόγου μας Γεωργίου Παπανικολάου (Σκωτ), εξέδωσε το πρώτο τεύχος εφημερίδας με τίτλο ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ, και υπότιτλο ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ». Η εφημερίδα εκείνη ήταν καλά σχεδιασμένη και με πολύ ενδιαφέρον περιεχόμενο. Κύριο άρθρο της ήταν αυτό του αείμνηστου νομομαθή και ιστοριοδίφη Στέφανου Α. Κότσιανου, που είχε δημοσιευθεί για πρώτη φορά στο περιοδικό ΕΔΩ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ το έτος 1979, αναφερόταν στην ιστορία του Συλλόγου και καλούσε σε συσπείρωση γύρω απ' αυτόν όλους τους Χαλκιδικιώτες. Δυστυχώς, όμως, η προσπάθεια εκείνη δεν είχε συνέχεια. Δεν εκδόθηκε άλλο φύλλο. Έτσι ο Σύλλογός μας έμεινε πάλι χωρίς επίσημο έντυπο.

Σήμερα επιχειρείται μια νέα προσπάθεια με την ελπίδα να στεργιώσει και να συνεχισθεί η τακτική έκδοση όχι πλέον εφημερίδας αλλά περιοδικού με τον ίδιο τίτλο ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ, ώστε να υπάρχει συνέχεια.

Το ευχάριστο είναι ότι σε πρώτη πρόσκληση έστειλαν και δημοσιεύονται εργασίες αρκετοί συνεργάτες: καθηγητές, δημοσιογράφοι, εκπαιδευτικοί, ιστορικοί, λαογράφοι και άλλοι επιστήμονες, καθώς και άλλα μέλη και φίλοι Συλλόγου. Όλες οι συνεργασίες είναι αξιόλογες και καλοδεχούμενες. Μερικές μάλιστα είναι πρωτότυπες, αν όχι μοναδικές. Κάθε μια αποτελεί και ένα πολύτιμο λιθάρι, στο καινούργιο αυτό οικοδόμημα που αποφασίσουμε να χτίσουμε. ΣΥΓΧΑΙΡΟΥΜΕ ΚΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΟΛΟΥΣ. Όσες δεν χώρεσαν θα δημοσιευθούν σε επόμενο τεύχος.

Αγαπητοί συμπατριώτες και φίλοι,

Για να έχει συνέχεια η προσπάθεια ώστε το περιοδικό να στεργιώσει, να φανεί χρήσιμο στους αναγνώστες και τον τόπο και να εκδίδεται ανά τρίμηνο, όπως έχει σχεδιαστεί, χρειάζεται η συμμετοχή όλων μας. Και έχει πολλούς ο τόπος μας που μπορούν «να γράψουν». Στείλτε συνεργασίες, προτείνετε θέματα για διαπραγμάτευση ή για διεύρυνση της ύλης. Μ' ένα λόγο γίνετε ενεργοί συμμέτοχοι στη συνεχή βελτίωση του περιοδικού, που πρέπει να είναι υπόθεση όλων μας.

Απευθυνόμαστε και σ' όλους τους Συλλόγους της Χαλκιδικής και τους καλούμε να μετάσχουν και αυτοί στην προσπάθεια στέλνοντας τα δικά τους κείμενα τις δικές τους εργασίες, δράσεις και απόψεις. Το καινούργιο «βήμα» που στήνεται σήμερα είναι για όλους.

Οκτώβριος 2009

ΚΑΛΗ ΑΡΧΗ
Το Διοικητικό Συμβούλιο

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝ/ΝΟ
Β. Ολγας 135
546 45 Θεσ/νίκη

ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
'ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ'
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1908

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: Β. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 21 - 54624 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ — ΤΗΛ. 232.813

ΧΡΟΝΟΣ Α' — ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 1 — ΜΑΡΤΙΟΣ 1992

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Του αειμνήστου ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΚΟΤΣΙΑΝΟΥ

Υπάρχει, λειτουργεί και δρα στη Θεσσαλονίκη ο «Παγχαλκιδικός Σύλλογος» με σκοπόν σύμφωνα με το καταστατικόν του την εξύψωση του πνευματικού μορφωτικού επιπέδου των μελών των και την ανάπτυξη της μεταξύ των αλληλεγγύης και αγάπης. Και μπορεί να πει κανείς ότι, σε μέγα μέρος, εκπληρώνει την αποστολήν του.

Ποιοί όμως ξέρουν ότι ο «Παγχαλκιδικός Σύλλογος» ιδρύθηκε το πρώτον τα 1909; Και μάλιστα ότι είχε αναπτύξει τότε μια ευρύτατη δράση Κοινωνική και εθνική; Σίγουρα πολλοί λίγοι. Ο υποφαινόμενος δεν είχε ιδέαν του πράγματος αυτού και δοκίμασα μια ζωηρή έκπληξη όταν περιήλθε τα χέρια μου μια κατακονισμένη μπροσούρα με τίτλο! «Λογοδοσία των υπό του εν Θεσσαλονίκη Παγχαλκιδικού Συλλόγου πεπραγμένων κατά το α' έτος της ιδρύσεώς του».

Ο «Παγχαλκιδικός Σύνδεσμος» — έτσι τότε ονομαζόταν ο «Παγχαλκιδικός Σύλλογος» — ιδρύθηκε τον Φεβρουάριο του 1909, είχε έδρα την Θεσσαλονίκη αλλά είχε αρχεία «τμήματα» σ' όλην την Χαλκιδική και οι αντιπρόσωποι των κλάδων αυτών μετείχαν στην κεντρική οργάνωση της Θεσσαλονίκης.

Να, τα τμήματα αυτά με τους εφορεύοντας τους:

Πολιγύρου, Γεώργιος Παπανικολάου, ιατρός.

Γαλατίστης, Νικ. Κοντάτος.

Ερανιμής, Πολ. Μοσχίδης

Κασσάνδρας, Κων. Τριανταφύλλου.

Βασιλικών, Παν. Παναγιωτάκης.

Νυσήτης, Αγγελος Φλωρεντίδης.

Λιαρίκοδης (της σημερινής Αρναίας) Γεώργιος Καραγιάννης.

Ιερισσού, Δημ. Σωνίδης.

Λειβαδίου, Αθαν. Τσιλίπακος.

Βάβδου, Ιωάννης Μαχίλης.

Ζαγκλιβερίου, Ευάγγελος Παυδούλας.

Ισβόρου (της σημερινής Στρατωνίου), Ζάχος Ελευθεριάδης.

Η δραστηριότητα του Συνδέσμου στο έτος 1909 υπήρξε πολυσχιδής και καταπληκτική σ' όλους τους τομείς: στον Εθνικό, στον κοινωνικό, στον μορφωτικό.

Εφρόντισε να επανδρώσει με δασκάλους τις φτωχές Κοινότητες. Με εκείνα δασκάλους από τη Γαλάτιστα: ο Γεώργιος Ν. Κώττας, η Μαρία Κουτζαρή, ο Σταύρος και η Σουλτάνα Αχιλλέως, ο Μιχαήλ Σαμαρίνης, ο Μιχ. Συνανίδης και ο Χρυσάδουλος Παταγεωργίου.

Τρεις, από τα Βασιλικά, ο Σπύρος Καραβασίλης, ο Παρχάλης Μητρούλης και ο Βασίλης Πεπυθανασίου. Ένας από την Ερανομή, ο Σπυρ. Σαφαλλαρίου. Δύο, από τα Ραδινά — τα σημερινά Πετροκέρασα — ο Μιχ. Κωνσταντόδης και ο Σωτήριος Ιωάννου. Ένας, από την Κασσάνδρα, ο Χρυσόδουλος Δαραβίγκας. Ένας από την Σικιά, ο Αγγελος Καρρίας. Ένας από τον Αγιον Νικόλαον, ο Καλλιστρατίδας Αρσένης. Και ένας από την Νικήτη, ο Χρήστος Παπαχρήστου.

Εξετύπωσε ο Σύνδεσμος σε ιδιαίτερα φυλλάδια: «Συνοπτικάς οδηγίας περί γεωργίας και κτηνοτροφίας και των συναφών αυταίς κλάδων» και τα διένειμε δωρεάν στις Κοινότητες της Χαλκιδικής. Διέθεσε σε αναξιοπιστούντας σιμεντοπρωτόες γράσχια 1.205. Ενίσχυσε το Σχολικόν Ταμείο της ημεράς και από Κοινότητος «Καρεφετοργού» με τρεις χρυσές λίρες Τουρκίας. Διοργάνωσε διάλεξη «Περί Χαλκιδικής» — με ομιλητήν έναν έγκριτο δάσκαλο και λαμπρό παιδαγωγό τον Γεώργιον Καραγιάννη — την τύπωσε σε βιβλίο και τη μοίρασε στα μέλη του Συνδέσμου και στα διάφορα Σωματεία της

Συνέχεια στην 2η σελ.

Το αργυρούν μετάλλιο της πόλης που απένειμε ο Δήμος Θεσσαλονίκης στον Παγχαλκιδικό Σύλλογο, το 1987

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

Ο ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ
ΚΑΛΕΙ

Όλους τους Χαλκιδικιώτες που ζουν στη Θεσσαλονίκη και στο Νομό Θεσσαλονίκης, σε **ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ** στις **6 Απριλίου 1992** ημέρα Δευτέρα και ώρα **7.30** μ.μ. στην αίθουσα της **ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ** και **ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ** (Αλ. Σβώλου 10 — 1ος όροφος).

ΘΕΜΑΤΑ που θα απασχολήσουν την Συνέλευση:

1. Εκλογή νέου Διοικητικού Συμβουλίου.
2. Προτάσεις και συζήτηση για τη στήριξη και αναβάθμιση του Συλλόγου ώστε να μη σβύσει μια ιστορία 85 και πάνω χρόνων.

ΚΑΛΟΓΜΑΣΤΕ όλοι οι Χαλκιδικιώτες να συμμετάσχουμε στην συνέλευση για να αποκαταστήσουμε το Σύλλογο στη θέση που του αρμόζει και γιατί ένας αιώνας ζωής και δράσης του Συλλόγου είναι έγκλημα να πάει χαμένος.

Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Το φύλλο αυτό της εφημερίδας μας, συντάχθηκε και κυκλοφορεί (διανέμεται δωρεάν) με αφιλοκερδή συνεισφορά και επιμέλεια των: 1) Νίκου Γ. Παπανικολάου, 2) Οικονόμου Ζ. Ιωάννη, 3) Βρασίδα Κυριγιαφίνη, 4) Θωμά Θεοδωρίδη, 5) Βασίλη Μαυρούδη, 6) Αγγελου Φιλιππίδη και 7) Νίκου Τσικούρα, οι οποίοι αποτελούν την πρώτη Συντακτική Επιτροπή.

Η ίδρυση του Παγχαλκιδικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης «Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»

Ο αείμνηστος Βρασίδας Κυργιαφίνης, πρόεδρος για 15 ολόκληρα χρόνια (1993 - 2008) και αναμορφωτής του Συλλόγου μας, γράφει στο κείμενο της ομιλίας που εκφώνησε το 2003 στον εορτασμό των 100 χρόνων από την ίδρυση του Συλλόγου μας και δημοσιεύθηκε στον επετειακό τόμο «ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΑ 2003»:

Για το έτος ίδρυσης

«Όπως παρατηρεί κανείς, και στα δύο κείμενα[1] που παρατίθενται φωτοτυπημένα στις επόμενες σελίδες, ως έτος ιδρύσεως του Συνδέσμου αναφέρεται το έτος 1909. Και είναι αυτό αληθές. Είναι όμως η μισή αλήθεια, γιατί τότε μόνο, μετά την επανάσταση των Νεοτούρκων, μπόρεσε ο Σύνδεσμος να περιβληθεί τον τύπο της νομιμότητας, να εγκριθεί το Καταστατικό του και να του επιτραπεί να συνέλθει σε δημόσια Γενική Συνέλευση. Η άλλη μισή είναι, όπως επέμενε να μας τονίζει πάντοτε ο τελευταίος πριν από εμάς, για μια ολόκληρη οκταετία (1986 - 1993), Πρόεδρος του Συλλόγου μας και γιος του ιδρυτή και πρώτου προέδρου, ο αείμνηστος ***Νικόλαος Παπανικολάου,*** *ο Σύνδεσμος ιδρύθηκε, όπως του έλεγε ο πατέρας του, το 1903, με το άναμμα του ένοπλου Μακεδονικού Αγώνα. Και είναι τούτο εύλογο, φυσικό και ευεξήγητο, αφού ο ίδιος ο ιδρυτής του, ο Γεώργιος Παπανικολάου - Σκωτ, υπήρξε γενναίος μαχητής εκείνου του Αγώνα.*

Ο Γ. Παπανικολάου-Σκωτ

Τούτο επιμαρτυρεί μεταγενέστερο δημοσίευμα άλλου περιοδικού[2], αφιερωμένο στο Γεώργιο Ν. Παπανικολάου, που αναφέρει: «... το 1903 ιδρύει τον Παγχαλκιδικό Σύλλογο. Παίρνει ενεργόν μέρος στον Μακεδονικόν αγώνα και οι Βούλγαροι αποπειρώνται τρεις φορές να τον δολοφονήσουν».

Για τη βιογραφία του ιδρυτή

«Ο **Γεώργιος Παπανικολάου-Σκωτ** *γεννήθηκε στον Πολύγυρο το 1875. Λίγα χρόνια μετά τη γέννησή του η οικογένειά του εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη, όπου φοίτησε στο δημοτικό σχολείο και στο γυμνάσιο. Μετά την αποφοίτησή του από το γυμνάσιο διορίστηκε, το 1893, δάσκαλος στον Πολύγυρο. Αφού υπηρέτησε εκεί μια διετία, κατέβηκε στην Αθήνα και εγγράφηκε, το 1894, στην Ιατρική Σχολή του εκεί Πανεπιστημίου, από το οποίο αποφοίτησε με άριστα, εργαζόμενος συγχρόνως ως διορθωτής σε τυπογραφείο.*

Το επάγγελμα του γιατρού εξάσκησε κατ' αρχήν στη Θεσσαλονίκη. Διετέλεσε μέλος της Κοινοτικής Αντιπροσωπείας και Δημογεροντίας της και αγωνίστηκε μαζί με άλλους πατριώτες κατά της προπαγάνδας των Βουλγάρων του 1903.

Μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης διορίστηκε νομίατρός της και στη συνέχεια Υγειονομικός Επιθεωρητής Μακεδονίας, την οποία περιόδευσε ολόκληρη, για την καταστολή της επιδημίας της χολέρας που τότε είχε εμφανιστεί.

Το 1913 επιστρατεύεται με τον βαθμό του εφέδρου υπιάτρου και παίρνει μέρος στους Βαλκανικούς πολέμους.

Το 1919, επειδή νοστάλγησε τη Χαλκιδική, επανήλθε στον Πολύγυρο, όπου νυμφεύτηκε την Αναστασία, το γένος Αθαν. Τσακνή. Διετέλεσε για κάποιο χρονικό διάστημα διευθυντής του Κρατικού Νοσοκομείου Χαλκιδικής και το 1923 διορίζεται νομίατρος της Χαλκιδικής.

Παράλληλα προς την Ιατρική, καλλιέργησε από τα νεανικά του χρόνια και τη Λογοτεχνία. Εξέδωσε την ποιητική συλλογή Απαρχαί ποιήσεως, πολλά ποιήματα της οποίας αναφέρονται στα ήθη και έθιμα της Χαλκιδικής. Δημοσίευσε χρονογραφήματα στις εφημερίδες «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ» και «ΝΕΑ ΑΛΗΘΕΙΑ» που εκδίδονταν τότε στη Θεσσαλονίκη, με το ψευδώνυμο Γ. Σκωτ. Συνέγραψε μυθιστόρημα με τον τίτλο Απόκρυφα της Θεσσαλονίκης.

Είναι ο πρώτος που συνέγραψε ιστορία της Επαναστάσεως της Χαλκιδικής, η οποία δημοσιεύτηκε το 1930 στις στήλες της εφημερίδας «ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ», με τον τίτλο «ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ ΤΟΥ 1821» και αναδημοσιεύτηκε, λόγω ξεχωριστού ενδιαφέροντος για τους Χαλκιδικιώτες, το 1953 στις στήλες της ίδιας εφημερίδας.

Ο αείμνηστος Γ. Παπανικολάου, από τα χείλη του οποίου δεν έλειπε ποτέ το χιούμορ και στην καρδιά του οποίου ανεξάντλητη υπήρχε η αγαθότητα σε όλη του τη ζωή, απεβίωσε στον Πολύγυρο στις 13 Νοεμβρίου 1949».

---

1. Πρόκειται για δύο άρθρα του αείμνηστου ευπατρίδη Στέφανου Κότσιανου, που δημοσιεύτηκαν: το ένα το 1960 στην εφημερίδα «Το Μέλλον της Χαλκιδικής» τ. 17 και το άλλο το 1979 στο περιοδικό «Εδώ Χαλκιδική».

2. «ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ» Διμηνιαία έκδοσις Νομαρχίας Χαλκιδικής, έτος Α΄, Νοεμ.-Δεκεμβ. 1970, σελ. 21.

Τα Διοικητικά Συμβούλια του Παγχαλκιδικού Συλλόγου: 1903-2009

Δημοσιεύουμε στο πρώτο τεύχος ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ τα ονόματα των μελών των δ.σ. του Παγχαλκιδικού Συλλόγου ως ελάχιστο χρέος τιμής και ευγνωμοσύνης

1903, **Ιδρυτής και πρώτος Πρόεδρος** ο **Γεώργιος Παπανικολάου** (Σκωτ), ιατρός από τον Πολύγυρο.
Για την πρώτη 50ετία του Συλλόγου 1903-1952 δεν βρέθηκε το αρχείο του.

Από 1-2-1952, Πρ. Διοικ. Επιτροπή
***Πρόεδρος*, Στέφ. Κότσιανος**
Αντιπρόεδρος, Αρ. Κατσαούνης
Γ. Γραμματέας, Α. Μαρέτης
Ταμίας, Κλεάνθ. Θεμελής
Μέλος, Κ. Σταμνάς
Μέλος, Σ. Χαριστός
Μέλος, Χ. Κελέσης
Μέλος, Ν. Παπαγιάννης
Μέλος, Κ. Τσελεπής

Από 17-3-1952, Διοικητικό Συμβούλιο
***Πρόεδρος*, Χρήστος Οικονόμου**
Αντιπρόεδρος, Ιωάννης Κώνστας
Γ. Γραμματέας, Κλεάνθης Θέμελης
Ταμίας, Ιωάννης Ιατρόπουλος
Μέλος, Αριστείδης Κατσαούνης
Μέλος, Ηλίας Φτίκας
Μέλος, Αστέριος Τσάκαλος
Μέλος, Δημήτριος Βασιλικός
Μέλος, Αθανάσιος Φιλιππίδης

Από 19-11-1954
***Πρόεδρος*, Στέφανος Κότσιανος**
Αντιπρόεδρος, Αθαν. Φιλιππίδης
Γ. Γραμματέας, Ηλίας Παπαστεργίου
Ταμίας, Γεώργιος Παπαδήμος
Μέλος, Χρήστος Οικονόμου
Μέλος, Γεώργιος Ψυχούλας
Μέλος, Άννα Ιώβ Καραπάνου
Μέλος, Παναγιώτης Καδής
Μέλος, Πέτρος Παπαγεράκης

Από 19-5-1955 *Λόγω παραιτήσεως του Προέδρου Στέφ. Κότσιανου, νέος Πρόεδρος ο Αθαν. Φιλιππίδης και Αντιπρόεδρος ο Γ. Ψυχούλας*

Από 9-4-1957 *Ο Νικηφόρος Τραγανός στη θέση του παραιτηθέντος Ηλ. Παπαστεργίου*

Από 19-11-1959
***Πρόεδρος*, Αθαν. Φιλιππίδης**
Αντιπρόεδρος, Πέτρος Παπαγεράκης
Γ. Γραμματέας, Αν. Ξυπολητά
Ταμίας, Γεώργιος Παπαδήμος
Μέλος, Νικόλαος Τραγανός
Μέλος, Χαρίλ. Δώδος
Μέλος, Αντ. Μιχαλάκης
Μέλος, Παν. Καδής
Μέλος, Αριστ. Κατσαούνης

18-4-1962 Αποχωρεί ο Αθαν. Φιλιππίδης. Νέος Πρόεδρος ο Πέτρος Παπαγεράκης, Αντιπρόερδος ο Νικόλαος Τραγανός και Γ. Γραμματέας ο Παν. Καδής.

Από 29-5-1962
***Πρόεδρος*, Πέτρος Παπαγεράκης**
Αντιπρόεδρος, Χαρίλ. Δώδος
Γ. Γραμματέας, Παν. Καδής
Ταμίας, Γεώργιος Παπαδήμος
Μέλος, Μιλτιάδης Γεωργούλας
Μέλος, Γεώργιος Παπαθανασίου
Μέλος, Γεώργιος Ιερισσιώτης
Μέλος, Βασίλειος Τερτιλίνης
Μέλος, Αστέριος Τσάκαλος

Από 21-12-1963 *Λόγω παραιτήσεως του προέδρου Πέτρου Παπαγεράκη εκλέγονται: Πρόερδος ο Χαρίλαος Δώδος και Αντιπρόεδρος ο Αθαν. Παπαγεράκης*
Από 25-6-1964 *Παραιτείται ο πρόεδρος Χαρίλ. Δώδος, αναπληρώνεται από τον Βασίλειο Νάκου Κουτσό και εκλέγονται Πρόεδρος ο Αθαν. Παπαγεράκης και Αντιπρόεδρος ο Αστέριος Τσάκαλος*

Από 10-4-1965
***Πρόεδρος*, Θεόδωρος Καλτσάς**
Αντιπρόεδρος, Αστέριος Τσάκαλος
Γ. Γραμματέας, Παναγιώτης Καδής
Ταμίας, Γεώργιος Παπαδήμος
Μέλος, Βασίλειος Νάκου Κουτσός
Μέλος, Τιμολέων Μακρογιάννης
Μέλος, Αστέριος Χασιώτης
Μέλος, Χρήστος Κεχαγιάς
Μέλος, Αθανάσιος Παπαγεράκης

Από 6-7-1965 *Ο Γεώργιος Αγγελίδης σε αναπλήρωση του Αθαν. Παπαγεράκη που παραιτήθηκε*

Από 24-5-1968
***Πρόεδρος*, Θεόδωρος Καλτσάς**
Αντιπρόεδρος, Αστέριος Τσάκαλος
Γ. Γραμματέας, Βασίλειος Νάκου Κουτσός
Ταμίας, Γεώργιος Παπαδήμος
Μέλος, Παν. Καδής
Μέλος, Δημ. Παπαχρήστου
Μέλος, Νικ. Παπανικολάου
Μέλος, Χ. Κεχαγιάς
Μέλος, Κων. Γάκης

Από 6-3-1969 *Στη θέση του Κων. Γάκη που παραιτήθηκε, ο Αθαν. Καραγιάννης*
Από 19-3-1970 *Ο Κώστας Γεωργούλας σε αναπλήρωση του θανόντος Αστερίου Τσάκαλου. Αντιπρόεδρος ο Χρ. Κεχαγιάς*

Από 12-2-1979
***Πρόεδρος*, Θεόδωρος Καλτσάς**
Αντιπρόεδρος, Άγγελος Γεωργούδης
Γ. Γραμματέας, Βασίλειος Νάκου Κουτσός
Ταμίας, Γεώργιος Παπαδήμος

Έφορος, Γ. Μαρκογιάννης
Μέλος, Παναγ. Καδής
Μέλος, Τιμ. Μακρογιάννης
Μέλος, Βασίλειος Πετρίτσης
Από 14-11-1979 *Οι Αργυρώ Φερμέλετζη και Βας. Αγιομαμίτης σε αναπλήρωση των Τιμ. Μακρογιάννη και Χρ. Παπανικολάου*

Από 15-12-1986
***Πρόεδρος*, Νικόλαος Παπανικολάου**
Αντιπρόεδρος, Βασίλειος Ιορδανίδης
Γ. Γραμματέας, Χρ. Ματαυτσής
Ταμίας, Θωμάς Θεοδωρίδης
Έφορος, Άγγελος Φιλιππίδης
Μέλος, Νικ. Τσεκούρας
Μέλος, Βασίλειος Νάκου Κουτσός
Μέλος, Αργυρώ Φερμέλετζη
Μέλος, Βασίλειος Μαυρουδής
Από 11-1-1988 *Ο Βασίλειος Πετρίτσης σε αναπλήρωση του Χρ. Ματαυτσή*
Σημ. Για την περίοδο 1988-1993 δεν υπάρχουν πρακτικά

Από 3-11-1993
***Πρόεδρος*, Βρασίδας Κυργιαφίνης**
Αντιπρόεδρος, Γεώργιος Αλεξανδρής
Γ. Γραμματέας, Θωμάς Θεοδωρίδης
Ταμίας, Ιωάννης Οικονόμου
Έφορος Δ. Σχ., Αθαν. Γουλιάς
Μέλος, Κων. Κοντογιαννόπουλος
Μέλος, Βασίλειος Μαυρουδής
Μέλος, Χρήστος Μορένος
Μέλος, Άγγελος Φιλιππίδης

Από 18-5-1994
***Πρόεδρος*, Βρασίδας Κυργιαφίνης**
Αντιπρόεδρος, Θωμάς Θεοδωρίδης
Γ. Γραμματέας, Αθανάσιος Γουλιάς
Ταμίας, Κων. Κοντογιαννόπουλος
Βοηθ. Ταμία, Χρήστος Μορένος
Έφορος Δ-Μορφ. Σχ., Ιω. Οικονόμου
Μέλος, Γεώργιος Αλεξανδρής
Μέλος, Βασίλειος Μαυρουδής
Μέλος, Άγγελος Φιλιππίδης

Από 15-2-1995
***Πρόεδρος*, Βρασίδας Κυργιαφίνης**
Αντιπρόεδρος, Θωμάς Θεοδωρίδης
Γ. Γραμματέας, Αθανάσιος Γουλιάς
Ταμίας, Αβραάμ Παπαδόπουλος
Έφορος Δ-Μορφ. Σχ., Αναστασία Βογιατζή
Βοηθ. Ταμία, Χρήστος Μορένος
Μέλος, Βασίλειος Νάκου Κουτσός
Μέλος, Βασίλειος Μαυρουδής
Μέλος, Ιωάν. Οικονόμου

Από 19-1-1997
***Πρόεδρος*, Βρασίδας Κυργιαφίνης**
Αντιπρόεδρος, Θωμάς Θεοδωρίδης
Γ. Γραμματέας, Αθανάσιος Γουλιάς
Ταμίας, Αβραάμ Παπαδόπουλος
Έφορος Δ-Μορφ. Σχ., Χρυσάνθη Κοσμά
Μέλος, Κων/τίνος Βλαχάκης
Μέλος, Βασίλειος Μαυρουδής
Μέλος, Χρήστος Μορένος
Μέλος, Ιωάν. Οικονόμου

Από 15-1-1990
***Πρόεδρος*, Βρασίδας Κυργιαφίνης**
Αντιπρόεδρος, Θωμάς Θεοδωρίδης
Γ. Γραμματέας, Αθανάσιος Τσαμουρτζής
Ταμίας, Αβραάμ Παπαδόπουλος
Έφορος Δ-Μορφ. Σχ., Ιωάν. Καράβατος
Μέλος, Κων/τίνος Βλαχάκης
Μέλος, Αθανάσιος Γουλιάς
Μέλος, Μαρία Καρρά Οικονομοπούλου
Μέλος, Παναγιώτης Σταματίκας

Από 4-1-2001
***Πρόεδρος*, Βρασίδας Κυργιαφίνης**
Α' Αντιπρόεδρος, Αθανάσιος Γουλιάς
Β' Αντιπρόεδρος, Θωμάς Θεοδωρίδης
Γ. Γραμματέας, Αθανάσιος Τσαμουρτζής
Ταμίας, Αβραάμ Παπαδόπουλος
Έφορος Δ-Μορφ. Σχ., Ιωάν. Καράβατος
Μέλος, Πάνος Βερροιώτης
Μέλος, Κων/τίνος Βλαχάκης
Μέλος, Μιχάλης Καραμούζης

Από 20-1-2003
***Πρόεδρος*, Βρασίδας Κυργιαφίνης**
Α' Αντιπρόεδρος, Αθανάσιος Γουλιάς
Β' Αντιπρόεδρος, Θωμάς Θεοδωρίδης
Γ. Γραμματέας, Αθανάσιος Τσαμουρτζής
Ταμίας, Αβραάμ Παπαδόπουλος
Έφορος Δ-Μορφ. Σχ., Ιωάν. Καράβατος
Μέλος, Πάνος Βερροιώτης
Μέλος, Κων/τίνος Βλαχάκης
Μέλος, Μιχάλης Καραμούζης

Από 9-1-2005
***Πρόεδρος*, Βρασίδας Κυργιαφίνης**
Αντιπρόεδρος, Ιωάννης Καράβατος
Γ. Γραμματέας, Ιωάννης Γαλαρνιώτης
Ταμίας, Αβραάμ Παπαδόπουλος
Έφορος Δ-Μορφ. Σχ., Ιωάννης Κοτσάνης
Μέλος, Πάνος Βερροιώτης
Μέλος, Κωνσταντίνος Βλαχάκης
Μέλος, Ευρυδίκη Ζαχοπούλου
Μέλος, Μιχαήλ Καραμούζης

Από 14-1-2007
***Πρόεδρος*, Βρασίδας Κυργιαφίνης**
Αντιπρόεδρος, Πάνος Βερροιώτης
Γ. Γραμματέας, Ιωάννης Γαλαρνιώτης
Ταμίας, Αβραάμ Παπαδόπουλος
Έφορος Δ-Μορφ. Σχ., Ιωάννης Κοτσάνης
Μέλος, Σταύρος Αυγολούπης
Μέλος, Ελένη Μαυρίδου
Μέλος, Ιωάννης Σαμαράς
Μέλος, Μαρία Τσαμουρτζή

Από 11-1-2009
***Πρόεδρος*, Μιχαήλ Καρτσιώτης**
Αντιπρόεδρος, Σταύρος Αυγολούπης
Γ. Γραμματέας, Ιωάννης Κοτσάνης
Ταμίας, Αβραάμ Παπαδόπουλος
Έφορος, Μαρία Τσαμουρτζή
Μέλος, Ιωάννης Γαλαρνιώτης
Μέλος, Ιωάννης Σαμαράς
Μέλος, Θεόδωρος Τσαμούρης
Μέλος, Ανδρομάχη Κωστοπούλου

Η ταυτότητα και οι σκοποί του Συλλόγου μας, *ίδιοι και αναλλοίωτοι για 100 και πλέον χρόνια*

Το άρθρο που ακολουθεί δημοσιεύτηκε πριν 50 χρόνια και αναφέρεται με σαφήνεια στην ταυτότητα και στους σκοπούς του Παγχαλκιδικού Συλλόγου, που αν και πέρασε ένας και πλέον αιώνας, παραμένουν σταθεροί και αναλλοίωτοι. Ο αείμνηστος Στέφανος Κότσιαννης, ευπατρίδης από τον Πολύγυρο, νομομαθής, ιστοριοδίφης και πολιτικός, υπήρξε μία σπουδαία προσωπικότητα για την οποία ολόκληρη η Χαλκιδική σεμνύνεται. Ιδιαίτερα σεμνύνεται ο Σύλλογός μας τον οποίο υπηρέτησε ως πρόεδρος του Δ.Σ.

Ἡ ἐπιφυλλίδα μας

Ο ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΤΑ 1909

Στὴ Θεσσαλονίκη ὑφίσταται καὶ δρᾶ ὁ Παγχαλκιδικὸς Σύλλογος. Τὸ 1954 οἱ συμπατριῶτες μας μὲ ἔκαμαν τὴν τιμὴ νὰ μὲ ἐκλέξουν Πρόεδρο τοῦ Συλλόγου καὶ σὲ μιὰ ἐγκύκλιό μας τότε στὰ μέλη τοῦ Συλλόγου τονίζαμε τὰ ἑξῆς.- «Ἔχουμε, οἱ Χαλκιδιῶτες, στὴ Θεσσαλονίκη, μιὰ πολυάριθμη παροικία. Εἴμαστε χιλιάδες. Ὅλες αὐτὲς οἱ δυνάμεις πρέπει νὰ δραστηριοποιηθοῦν, νὰ κινητοποιηθοῦν καὶ νὰ συγκεντρωθοῦν στὸν ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟ: Γιὰ νὰ γίνῃ ὁ Σύλλογός μας μιὰ ὀργάνωση ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ ἰσχρή, ὅπου κάθε Χαλκιδικιώτης νὰμπορῆ νὰ βρίσκη τὴν προστασία, τὴν ἠθικὴ ἀρωγὴ καὶ τὴν ὑλικὴ ἀνακούφισή του στὶς στερήσεις καὶ τὰ ἀτυχήματά του. Καὶ γιὰ νὰ παίξη ὁ Σύλλογός μας, στὰ κοινωνικὰ καὶ δημοτικὰ πράγματα τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ σπουδαῖο ρόλο ποὺ ἡ δύναμή του καὶ ἡ προέλευση καὶ ἡ θέση τῶν μελῶν του τὸν προορίζουν.

Πρέπει νὰ τοῦ ἐξασφαλίσουμε τὸ γρηγορώτερο γραφεῖα. Καὶ νὰ προχωρήσουμε ὕστερα στὴν ἀπόκτηση τοῦ Ἐντευκτηρίου του, τοῦ Ἐντευκτηρίου τῆς Χαλκιδικῆς στὴ Θεσσαλονίκη, τόπο συγκεντρώσεως, ἀλληλογραφίας, ψυχαγωγίας καὶ μορφώσεως τῶν συμπατριωτῶν μας.-

Καὶ χίλια - δυὸ ἄλλα πράγματα μποροῦν καὶ πρέπει νὰ γίνουν. Σκεφθῆτε πὼς ὑπάρχουν μεταξύ μας ἄνεργοι ποὺ πρέπει μὲ ἐνέργειες τοῦ Συλλόγου μας νὰ βροῦν δουλειά, ἄρρωστοι ποὺ πρέπει νὰ βροῦν περίθαλψη, πατριῶτες μας ποὺ σαπίζουν ἀκόμη σὲ παράγκες καὶ πρέπει νὰ στεγασθοῦν.

Ἀλλὰ τὸ ἔργο αὐτό, μόνοι ἐμεῖ δὲν μποροῦμε νὰ τὸ πραγματοποιήσουμε ὅσον ἐνθουσιασμὸ καὶ ἂν ἔχουμε, ὅσην ἐργατικότητα καὶ ἂν δείξουμε. Ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ἐνίσχυση τοῦ καθ' ἑνὸς σας, ἀπὸ τὴν συμπαράσταση ὅλων τῶν μελῶν. Καὶ πιστεύουμε καὶ ἐλπίζουμε πὼς τὴν βοήθειά σας αὐτὴν θὰ τὴν ἔχουμε ἀμέριστη καὶ ἐνθουσιώδη.-

Θέλουμε πρῶτα - πρῶτα νὰ καταρτίσουμε τὸ Μητρῶο τῶν Χαλκιδικέων, ποὺ παραμένουν στὴ Θεσσαλονίκη, γιὰ σκοποὺς ἀπὸ πολλὲς ἀπόψεις ὠφέλιμους στὴν παροικία. Καὶ ζητοῦμε ἀπὸ τὸν καθένα σας νὰ γράψη σ' ἕνα κομμάτι χαρτί, τὸ ὀνοματεπώνυμο, τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὴ διεύθυνση τῶν Χαλκιδικέων ποὺ ξαίρει, καὶ νὰ μᾶς στείλη τὸ χαρτὶ αὐτὸ τό, γρηγορότερο.

Τώρα κανένας δὲν πρέπει νὰ μείνει ἔξω ἀπὸ τὸν Σύλλογο, ἂς ἐνσωματωθοῦμε ὅλοι σ' αὐτόν. Ἂς προτρέψουμε ὅλους τοὺς συγγενεῖς μας, ὅλους τοὺς φίλους μας, ὅλους τοὺς γνωστούς μας Χακλιδικιῶτες νὰ ἐγγραφοῦν καὶ αὐτοί. (Ἂς ἀνακοινώσουμε ἐδῶ ὅτι ἡ Διοίκηση τοῦ Συλλόγου στὴν προσεχῆ Γενικὴ Συνέλευση θὰ εἰσηγηθῇ τροποποίηση τοῦ Καταστατικοῦ, γιὰ μιὰ ἀντιπροσωπευτικώτερη συμμετοχὴ ὅλης τῆς Χαλκιδικῆς στὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο).

Ἀποβλέπουμε καὶ στοὺς Χαλκιδικιῶτες ποὺ ζοῦν στὸ ἐξωτερικό, ἀποτεινόμαστε καὶ σὲ κείνους ποὺ κατὰ τὸν ἕνα ἢ ἄλλον τρόπο συνεδέθηκαν μὲ τὴ Χαλκιδική. Καὶ καλοῦμε καὶ τὶς συμπατριώτισσές μας νὰ ἀναπτύξουν τὴ δραστηριότητά τους στοὺς τομεῖς τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀλληλυγγύης τοῦ «Παγχαλκιδικοῦ».-».-

Ἡ ἐνεργὸς ἀνάμοιξίς μου ὅμως στὴν πολιτικὴ καὶ ἡ ἐπιθυμία μου νὰ διατηρήση ὁ Σύλλογος τὸν ἀπολιτικό του χαρακτῆρα μὲ ἀνάγκασε πολὺ γρήγορα νὰ ἀπομακρυνθῶ τῆς προεδρίας. Μὲ διαδέχθηκε σ' αὐτὴ ὁ ἔγκριτος δικηγόρος κ. Ἀθανάσιος Φιλιππίδης ὁ ὁποῖος περιστοιχιζόμενος ἀπὸ ἕνα ἐκλεκτὸ διοικητικὸ Συμβούλιο κάνει πᾶν τὸ δυνατὸν καὶ μέσα στὶς περιορισμένες οἰκονομικὲς δυνατότητες τοῦ Συλλόγου γιὰ τὴν πραγμάτωση τῶν σκοπῶν τοῦ σωματείου μας.

Ποιοὶ ὅμως ξέρουν ὅτι ὁ Παγχαλκιδικὸς Σύλλογος ἱδρύθηκε τὸ πρῶτον στὰ 1909; Καὶ μάλιστα ὅτι εἶχε ἀναπτύξει τότε μία εὐτυτάτη δράσι; Σίγουρα πολλοὶ λίγοι. Ὁ ὑπογραφόμενος δὲν εἶχε ἰδέα τοῦ πράγματος αὐτοῦ, γι' αὐτὸ καὶ δοκίμασε μιὰ ζωηρὴ ἔκπληξη ὅταν ἀνασκαλεύοντας τὸ οἰκογενειακό του ἀρχεῖο βρῆκε μιὰ κατασκονισμένη βροσοῦρα: «Λογοδοσία τῶν ὑπὸ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Παγχαλκιδικοῦ Συνδέσμου πεπραγμένων κατὰ τὸ α'. ἔτος τῆς ἱδρύσεώς του».

Ὁ Παγχαλκιδικὸς Σύνδεσμος, ἔτσι τότε ὀνομαζόνταν ὁ Παγχαλκιδικὸς Σύλλογος ἱδρύθηκε τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1909. Εἶχε ἕδρα τὴ Θεσσαλονίκη ἀλλὰ εἶχε ὀργανωμένα τμήματα σ' ὅλη τὴ Χαλκιδικὴ ποὺ εἶχαν τοὺς ἀντιπροσώπους τους στὴν κεντρικὴ ὀργάνωση τῆς Θεσσαλονίκης. Νὰ τὰ τμήματα αὐτὰ μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους των:

Πολυγύρου, Γεώργιος Παπανικολάου, ἰατρός, Ἐπανωμῆς, Πολ. Μοσχίδης, Κασσάνδρας, Κων. Τριανταφύλλου, Βασιλικῶν, Παν. Παναγιωτάκης, Γαλατίστης, Νικόλαος Κοντόπουλος, Νικήτης, Ἄγγελος Φιλιππίδης, Λιαρίγκοβης, Γεώργιος Καραγκάνης, Ἱερισσοῦ, Δημήτριος Σωνίδης, Λειβαδίου, Ἀθανάσιος Τσιλιπάκος, Βάβδου, Ἰωάννης Μαχίλης, Ζαγκλιβερίου, Εὐάγγελος Πανδούλας, Ἰσβόρου, Ζάχος Εὐσταθιάδης.-

Ἡ δράσι τοῦ Συλλόγου στὸ 1909 ἤτανε πολυσχιδής, καταπληκτική, σ' ὅσους τοὺς τομεῖς στὸν Ἐθνικό, στὸν κοινωνικό, στὸ μορφωτικό. Ἐφρόντισε νὰ ἐπανδρώση μὲ δασκάλους τὶς φτωχὲς κοινότητες τῆς Χαλκιδικῆς. Μὲ ὑποτροφίες του ἐσπούδασαν στὸ 1909 εἴκοσι μαθητές. Ἑπτὰ ἀπὸ τὴ Γαλάτιστα, Οἱ Γεώργιος Ν. Κώττας, ἡ Μαρία Κουτζαρῆ, ὁ Σταῦρος καὶ ἡ Σουλτάνα Ἀχιλέως, ὁ Μιχαὴλ Σακκαλῆς, ὁ Μιχ. Συνανίδης καὶ Χριστόδουλος Παπαγεωργίου. Τρεῖς ἀπὸ τὰ Βασιλικά, ὁ Σπῦρος Καραβασίλης, ὁ Πασχάλης Μητρούλης καὶ ὁ Βασ. Παπαθανασίου. Ἕνας ἀπὸ τὴν Ἐπανωμή, ὁ Στυλ. Σακελλαρίου. Δύο ἀπὸ τὰ Ραβυὰ τὰ σημερινὰ Πετροκέρασα, ὁ Μιχ. Κωτινούδης καὶ ὁ Σωτήριος Ἰωάννου. Ἕνας ἀπὸ τὴν Κασσάνδρα, ὁ Χριστόδουλος Δαραβίγκας. Ἕνας ἀπὸ τὴν Συκιά, ὁ Ἄγγελος Καρρᾶς. Ἕνας ἀπὸ τὸν Ἅγ. Νικόλαο, ὁ Καλλικρατίδας Ἀρσένης. Ἕνας ἀπὸ τὴ Νικήτη, ὁ Χρῆστος Παπασρήστου καὶ ἕνας ἀπὸ τὰ Γιαννιτσά, ὁ Σωτήριος Ἀραπάκης.-

Ἐξετύπωσε σὲ ἰδιαίτερα φυλλάδια «Συνοπτικὰς ὁδηγίας περὶ Σεωργίας καὶ κτηνοτροφίας καὶ τῶν συναφῶν αὐταῖς κλάδων» καὶ τὰ διένειμε δωρεὰν στὶς Κοινότητες τῆς Χαλκιδικῆς. Διέθεσε σὲ ἀναξιοπαθοῦντας συμπατριῶτας γρόσια 1.205. Ἐνίσχυσε τὸ σχολικὸ Ταμεῖο «Τῆς μικρᾶς καὶ ἀπόρου Κοινότητος» Καραμπουρνοῦ μὲ τρεῖς χρυσὲς λίρες Τουρκίας. Διοργάνωσε διάλεξιν «Περὶ Χαλκιδικῆς» μὲ ὁμιλητὴν τὸν Γεώργιον Καραγκάνην, τὴν ἐτύπωσε σὲ ἰδιαίτερα φυλλάδια καὶ τὴν διένειμε στὰ μέλη τοῦ Συλλόγου καὶ στὰ διάφορα σωματεῖα τῆς Ζαλκιδικῆς. Καὶ προέβη στὴν ,δρυση τοῦ «Πρακτορείου τῶν ὑπηρετριῶν».- Φαίνεται ὅτι ἑκατοντάδες κοριτσιῶν ἐρχότανε ἀπὸ τὴ Χαλκιδικὴ στὴ Θεσ νίκη γιὰ νὰ δουλέψουν καὶ νεαρὰ καὶ ἀπροστάτευτα ποὺ ἤτανε ἀκολουθοῦσαν τὴν «ὁδὸν τῆς ἀπωλείας». Καὶ ὀργανώθηκε τὸ «Πρακτορεῖο τῶν ὑπηρετριῶν» μὲ σκοπὸ πρῶτο μὲν νὰ ἀνακόψη αὐτὸ τὰ ρεῦμα τῆς συρροῆς κοριτσιῶν ἀπὸ τὴ Χαλκιδικὴ στὴ Θεσ νίκη καὶ δεύτερο νὰ προστατεύση ὅσα ἐρχότανε.-

Στὶς 7 Φεβρουαρίου τοῦ 1910 ἔγινε ἡ πρώτη «Γενικὴ τῶν Μελῶν Συνεδρίαση». Σ' αὐτὴ ἔγινε ἡ λογοδοσία τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, κατατέθηκε ὁ ἀπολογισμὸς τῶν εἰσπράξεων καὶ τῶν δαπανῶν, ἐξελέγη τριμελὴς «ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπεία» καὶ ἔγινε ἡ ἐκλογὴ τοῦ νέου Διοικητικοῦ Συμβουλίου. Αἱ εἰσπράξεις ἀνέρχονταν στὸ ποσὸν τῶν 15.154 γροσίων. Προήρχοντο ἀπὸ ἐγγραφές, ἀπὸ δωρεές, ἀπὸ τὶς εἰσπράξεις Πρακτορείου καὶ ἀπὸ «πτρίσευμα χορεσπερίδος».-

Δαπάνες ἤτανε: μισθὸς εἰσπρακτόρων, ἐνοίκια πρακτορείου καὶ συνδέσμου, ὑποτροφίαι, διάφορα βοηθήματα, συνδρομὴ εἰς ἐφημερίδας κ.λ.π.

Σὲ ἄλλο φύλλο τοῦ «Μέλλοντος» θὰ δώσουμε στὴ δημοσιότητα τὴν ἔκθεση «τῶν πεπραγμένων» ποὺ ἀναγνώσθηκε στὴ γενικὴ συνέλευση ἀπὸ τὸν αείμνηστο ἰατρὸ Γεώργιο Παπανικολάου. Εἶναι ἐξαιρετικοῦ ἀπὸ κάθε ἄποψη ἐνδιαφέροντος. Στὸ ἴδιο φύλλο θὰ καταχωρήσουμε καὶ τὰ ὀνόματα τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου κατὰ τὸ πρῶτο ἔτος τῆς ἱδρύσεώς του ποὺ ἀνέρχονται σὲ 320.-

Στέφανος Α. Κότσιανος.

Εφημ. «Το Μέλλον της Χαλκιδικής» έτος Β' αριθ. τ. 17/5-4-1960.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

ΙΩΑΚΕΙΜ ΑΘ. ΠΑΠΑΓΓΕΛΟΣ
Δρ. Αρχαιολόγος

«Ἀρχὴ σοφίας ὀνομάτων ἐπίσκεψις», εἶπεν ὁ σοφὸς Χαλκιδικιώτης Ἀριστοτέλης, χρησιμοποιώντας τὸν ὅρον «ἐπίσκεψις» μὲ τὴν ἀρχικὴ ἔννοια: «ἐξέτασις, παρατήρησις, ζήτησις, ἔρευνα, ἐξιχνίασις».

«Ἀρχὴ σοφίας» λοιπόν, «ἡ ἐξιχνίαση τῆς ἐννοίας τῶν ὀνομάτων».

Ἀφοῦ βρισκόμαστε στὸ πρῶτο τεῦχος τοῦ «Παγχαλκιδικοῦ Λόγου», θεωρῶ σκόπιμο νὰ ἀρχίσουμε ἀπὸ τὴν «ἐπίσκεψιν» τοῦ ὀνόματος τῆς Χαλκιδικῆς.

Τί σημαίνει «Χαλκιδική»; Δύο εἶναι οἱ σημαντικότερες ἑρμηνεῖες τοῦ ὀνόματος:

– Ἡ περιοχὴ στὴν ὁποία κατοικεῖ λαὸς προερχόμενος ἀπὸ τὴ Χαλκίδα, ἢ περιοχὴ ποὺ ἀνήκει στὴ Χαλκίδα, εἶναι ἡ ἐπικρατέστερη ἄποψη.

– Περιοχὴ μὲ μεταλλεῖα χαλκοῦ, εἶναι ἡ δεύτερη καὶ ἀσθενὴς ἄποψη.

Ἄς δοῦμε, ἐν συντομίᾳ, τί μᾶς λένε τὰ ἱστορικὰ δεδομένα:

Εἴμαστε στὸν 13ο αἰώνα π.Χ. καὶ δὲν ὑπάρχουν ἀκόμα οἱ ὅροι, Χαλκιδικὴ καὶ Μακεδονία. Ὅλη ἡ περιοχὴ τῆς σημερινῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, μέχρι τὸν Δούναβη, εἶναι τόπος Θρακῶν, γενικῶς καὶ ἀορίστως. Νὰ μὴν λησμονοῦμε ὅτι ὁ πολὺς Ὀρφεύς, ὁ κατ' ἐξοχὴν θρᾶξ ἥρως, ἀπέθανε στὴν περιοχὴ τοῦ Ὀλύμπου.

Κατὰ τὸν ἴδιο αἰώνα ἄρχισε ὁ λεγόμενος πρῶτος ἑλληνικὸς ἀποικισμός. Φυσικὸ ἐπακόλουθο ἦταν νὰ ὑπάρξει ἔντονη ἀποικιστικὴ δραστηριότητα καὶ στὴ σημερινὴ χερσόνησο τῆς Χαλκιδικῆς, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν πλησιέστερη περιοχὴ τῆς Μακεδονίας πρὸς τὴ νότιο Ἑλλάδα. Πόσες ὧρες ἀπέχει, μὲ τὰ πανιὰ καὶ οὔριο ἄνεμο, ἡ Κύμη ἀπὸ τὸ Πόρτο Κουφὸ καὶ τὸ Καναστραῖο;

Τὰ ἀνασκαφικὰ δεδομένα πιστοποιοῦν στενὲς ἐπαφὲς τῆς Εὔβοιας μὲ πολλοὺς προϊστορικοὺς οἰκισμοὺς τῆς χερσονήσου μας, κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη.

Ὁ 8ος καὶ 7ος αἰώνας εἶναι ἡ ἐποχὴ τοῦ μεγάλου ἑλληνικοῦ ἀποικισμοῦ. Ἡ Χαλκίδα καὶ ἡ Ἐρέτρια ἵδρυσαν πλῆθος ἀποικιῶν, κυρίως στὶς χερσονήσους τῆς Σιθωνίας καὶ τῆς Κασσάνδρας, καὶ διάσπαρτες στὴν ὑπόλοιπη Χαλκιδική. Οἱ κάτοικοι τῶν ἀποικιῶν τῆς Χαλκίδος αὐτοπροσδιορίζονταν ὡς Χαλκιδεῖς καὶ ἡ γῆ τους ἦταν «χώρα τῶν Χαλκιδέων». Ὅπως γίνεται ἀντιληπτό, γινόταν μία σύγχυση στὴ διαδικασία τῆς διακρατικῆς ἐνημερώσεως, διότι καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Χαλκίδος αὐτοπροσδιορίζονταν ὡς Χαλκιδεῖς καὶ ἡ χώρα τους ἦταν τῶν «Χαλκιδέων». Οἱ ἀποικίες εἶχαν μὲν συναισθηματικὸ δεσμὸ μὲ τὴ μητρόπολή τους, ἀλλὰ οἱ πρακτικὲς τῆς αὐτοδιοικήσεως ἦσαν πολὺ δυνατές. Πολὺ σύντομα λοιπὸν ἡ ἀνάγκη τοῦ προσδιορισμοῦ τους ἐπέβαλε σύνθετη ὀνομασία καὶ ἡ περιοχὴ τῶν ἐκ Χαλκίδος ἀποίκων ἀναφέρεται στὶς ἱστορικὲς πηγὲς ὡς «Χαλκιδικὴ ἡ ἐπὶ Θράκης».

Ἡ «Χαλκιδικὴ ἡ ἐπὶ Θράκης» δὲν ὀνοματοδοτοῦσε ὅλη τὴ σημερινὴ Χαλκιδικὴ Χερσόνησο, ἀλλὰ ἀφοροῦσε μόνον τὶς κτήσεις τῶν Χαλκιδέων, δηλαδὴ περίπου τὸ 1/3 τῆς Χερσονήσου. Π.χ., ἡ Καλαμαριά, δηλαδὴ ἡ πεδινὴ καὶ λοφώδης παραθαλάσσια ζώνη ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη μέχρι τὰ Μουδανιά, δὲν συμπεριλαμβανόταν στὴ Χαλκιδική. Χωριζόταν σὲ δύο μέρη: στὴν Κρουσσίδα (ἀπὸ τὸ Καραμπουρνοὺ μέχρι περίπου τὴν Καλλικράτεια) καὶ τὴ Βοττική (Καλλικράτεια-Ὄλυνθος), περιοχὲς κατοικούμενες ἀπὸ μὴ χαλκιδικὰ φῦλα.

Περὶ τὸ 432 π.Χ. ἄρχισε ἡ ὀργάνωση ἑνὸς νέου κρατικοῦ μορφώματος στὴ χερσόνησο, ὀνομαζόμενο «Κοινὸν τῶν Χαλκιδέων». Μὲ κέντρο τὴν Ὄλυνθο, οἱ πόλεις τῶν Χαλκιδέων ἵδρυσαν μία ὁμοσπονδία (γιὰ νὰ χρησιμοποιήσουμε ἕναν πολιτικὸ ὅρο τῶν ἡμερῶν μας), μὲ κοινὸ νόμισμα, κοινὸ λατρευτικὸ κέντρο καὶ ὑποχρεώσεις πολιτικοστρατιωτικῆς συνεργασίας. Τὸ 348 π.Χ., ὁ Φίλιππος τῆς Μακεδονίας κατέστρεψε τὶς 32 πόλεις τοῦ Κοινοῦ καὶ ἐνσωμάτωσε τὴ Χερσόνησο στὸ βασίλειό του.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος φαίνεται ὅτι εἶχε ἀρχίσει νὰ ἐπικρατεῖ τὸ ὄνομα «Χαλκιδική» (σκέτο οὐσιαστικοποιημένο ἐπίθετο) γιὰ ὅλη τὴ χερσόνησο, καὶ πρῶτοι οἱ Ρωμαῖοι φαίνεται νὰ καθιέρωσαν τοὺς ἀντιδιασταλτικοὺς ὅρους Chalcidicensis, δηλαδὴ Χαλκιδικιώτης, ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα, καὶ Chalcidensis, δηλαδὴ Χαλκιδεύς. Ἐξυπακούεται ὅτι οἱ Ρωμαῖοι σέβονταν τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα καὶ μετέφραζαν τὰ κείμενά της στὰ λατινικὰ σεβόμενοι τοὺς γραμματικοὺς κανόνες τῆς ἑλληνικῆς· ἐν ἀντιθέσει πρὸς κάποιες μονάδες τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, οἱ ὁποῖες ἀδυνατοῦν νὰ ἀντιληφθοῦν γιατὶ ἡ Χαλκιδικὴ στὴν (τάχα) ἀγγλόφωνη ὁδοσήμανση καὶ στὸ διαδίκτυο πρέπει νὰ γράφεται μὲ Ch. Καὶ συμπαρασύρουν καὶ τοὺς ἀθώους συρρεύσαντας στὸν τόπο μας παντοίους χρυσοθῆρες, οἱ ὁποῖοι ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸ τοπίο, ἀλλὰ συνηθέστατα ἀδιαφοροῦν γιὰ τὸν τόπο καὶ τὴν ἱστορία του.

Τὸ 315 π.Χ. ἱδρύθηκε ἀπὸ τὸν Κάσσανδρο ἡ Κασσάνδρεια, στὴ θέση τῆς κατεστραμμένης ἀπὸ τὸν Φίλιππο Ποτείδαιας. Ἡ «χώρα» τῆς Κασσανδρείας, δηλαδὴ τὰ διοικητικὰ ὅριά της, ἐκτεινόταν τουλάχιστον σὲ ὅλη τὴ χερσόνησο τῆς Παλλήνης. Ὅταν ἐπεκράτησε ὁ Χριστιανισμός (θεωρῶ πολὺ πιθανὸν ὅτι ὁ Παῦλος ἐπισκέφθηκε τὴν Κασσάνδρεια) ἱδρύθηκε καὶ ἡ ἐπισκοπὴ Κασσανδρείας, στὰ ὅρια τῆς ὁποίας ἐντάχθηκε τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Χαλκιδικῆς. Ἄρχισε λοιπὸν νὰ ἐμφανίζεται ἕνα νέο διοικητικὸ ὄνομα στὴ Χαλκιδική, ἀναφερόμενο σὲ μία τοπικὴ ἐξουσία, τὸ ὁποῖο ἦταν τὸ δεύτερο τοῦ εἴδους στὴν ἱστορία της, μετὰ τὸ λησμονημένο «Κοινὸν τῶν Χαλκιδέων».

Ἡ πόλη τῆς Κασσανδρείας ἄρχισε νὰ φθίνει, ἤδη ἀπὸ τὸν 5ο αἰώνα, καὶ ὑπέστη δεινὸ πλῆγμα τὸ 540, ὅταν κατεστράφη ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴ τῶν Οὔννων. Ὁ Ἰουστινιανὸς τὴν ἐπανίδρυσε, ἀλλὰ πολὺ μικρότερη ἀπὸ τὴν τοῦ Κασσάνδρου. Ἡ νέα πόλη συνέχισε τὴ φθίνουσα πορεία της μέχρι τὶς ἀρχὲς τοῦ 11ου αἰ., ὁπότε καὶ κατεστράφη ὁριστικῶς, προφανῶς ἀπὸ βουλγαρικὴ καταδρομή.

Ἐν τῷ μεταξύ, μὲ τὴ διοικητικὴ ἀναδιάρθρωση τῆς Αὐτοκρατορίας κατὰ τὰ τέλη τοῦ 13ου αἰ., ἡ Χαλκιδική (ὄνομα ἐντελῶς ξεχασμένο τότε), χωρίσθηκε σὲ ἕξι μικρὲς διοικητικὲς περιφέρειες, τὰ ὀνομαζόμενα «Κατεπανίκια», ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἕνα ἦταν τὸ «Κατεπανίκιον τῆς Κασσανδρείας».

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Τουρκοκρατίας ἡ Χαλκιδικὴ ἀποτελοῦσε τὴ διοικητικὴ μονάδα τοῦ «Ναχιγιέ (=Κοινότης) τῶν Σιδηροκαυσίων», μὲ ἕδρα τὰ Σιδηροκαύσια (σήμερα Στάγειρα). Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰ., ὅταν ἀναδιαρθρώθηκε ἡ διοικητικὴ ὀργάνωση τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς χερσονήσου τῆς Χαλκιδικῆς ἐντάχθηκε στὸν «Καζὰ (δηλ. Ἐπαρχία) τῆς Κασσάνδρας», μὲ ἕδρα τὴ Βάλτα καί, ἀπὸ τὸ 1869, τὸν Πολύγυρο. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ μεταλλεῖα τῆς βορείου Χαλκιδικῆς, τὰ ὁποῖα ἐπαναλειτούργησαν στὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 19ου αἰῶνος, ὀνομάσθηκαν «Μεταλλεῖα Κασσάνδρας», δηλαδή, σὰν νὰ λέμε «Μεταλλεῖα Χαλκιδικῆς». Ὁ σοφὸς Μποδοσάκης, ἄνθρωπος μὲ βαθειὰ ἱστορικὴ συνείδηση (πέραν τῶν ἄλλων), διετήρησε ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὸ ὄνομα μὲ τὸ ὁποῖο παρέλαβε τὰ μεταλλεῖα. Ἀκόμη καὶ σήμερα ἀποκαλοῦνται «Μεταλλεῖα Κασσάνδρας», παρ' ὅλες τὶς προσπάθειες ἀνιστόρητων περαστικῶν, παραγόντων τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ τομέως, οἱ ὁποῖοι θαρροῦν ὅτι οἱ διορθωτικὲς μεταρρυθμίσεις γίνονται μὲ τὴν ἀλλαγὴ ὀνομάτων.

Ὅπως προανέφερα, κατὰ τοὺς πρώτους μεταχριστιανικοὺς αἰῶνες φαίνεται ὅτι εἶχε λησμονηθῆ ὁ ὅρος «Χαλκιδική». Ἡ ἐπανάχρησή του σχετίζεται μὲ τὴν ἔναρξη τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τουρισμοῦ στὴ Χερσόνησο. Οἱ πρῶτοι ποὺ τὸν ἐπαναχρησιμοποίησαν (ἀλλὰ μόνον γιὰ νὰ προσδιορίσουν τὸν τομέα ποὺ ἀποικίσθηκε ἀπὸ τοὺς Χαλκιδεῖς) ἦσαν οἱ χαρτογράφοι τοῦ 16ου αἰ., οἱ ὁποῖοι ἀντλοῦσαν τὰ τοπωνύμια ἀπὸ συγγράμματα τῆς ἀρχαιότητος.

Αὐτοὶ ὅμως ποὺ συνέβαλαν οὐσιαστικῶς στὴν καθιέρωση τοῦ τοπωνυμίου, καὶ μάλιστα γιὰ ὁλόκληρη τὴ Χερσόνησο, ἦσαν ὁ Γάλλος πρόξενος στὴ Θεσσαλονίκη Ἐμὶλ Κουζινερύ (τέλη 18ου αἰ.), ὁ Ἄγγλος συνταγματάρχης Ἔντουαρντ Λήκ (1807), ὁ Ἄγγλος εὐγενὴς Ντέιβιντ Οὔρκουχαρτ (1830) καὶ ὁ Ἕλληνας ταγματάρχης Νικόλαος Σχινᾶς (1887), οἱ ὁποῖοι περιηγήθηκαν τὴ Χαλκιδικὴ καὶ ἐξέδωσαν βιβλία μὲ τὶς ἐντυπώσεις τους καὶ τὰ ἱστορικοαρχαιολογικὰ πορίσματά τους. Ὁ Σχινᾶς μάλιστα ὁριοθετεῖ τὴ χερσόνησο: «Ἡ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ ὄρους Χορτιάτου καὶ τῶν δύο συνεχομένων λιμνῶν Ἁγίου Βασιλείου καὶ Βόλβης καὶ τοῦ εἰς τὴν θάλασσαν τὰ ὕδατα τούτων ἐκδίδοντος ποταμοῦ Ρηχίου, ἐκτεινομένη χώρα ἀποτελεῖ τὴν Χαλκιδικὴν χερσόνησον». Χαλκιδικὴ λοιπὸν δὲν εἶναι ἡ ὁμώνυμος Νομαρχία, ἀλλὰ ἡ Νομαρχία εἶναι μέρος τῆς Χαλκιδικῆς.

Ἔτσι ἡ χερσόνησος ἀπέκτησε (ἔστω «προσφάτως») ἕνα ὄνομα γιὰ τὸ σύνολό της, μὲ τὸ ὁποῖο σήμερα εἶναι παγκοσμίως γνωστὴ ὡς ἀξιόλογος τόπος τουριστικοῦ προορισμοῦ.

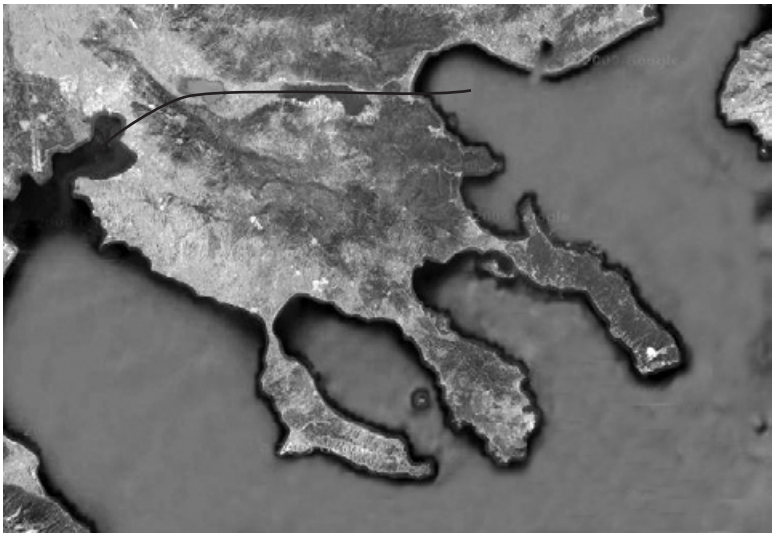

Τα όρια της χερσονήσου Χαλκιδικής. (*Φωτό από δορυφορική λήψη*).

ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ι. ΜΕΡΤΖΟΣ
Δημοσιογράφος
Πρόεδρος της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών

Απλώνεται με μιαν κάποια νωχέλειαν τούτες τις μέρες η Χαλκιδική. Πασπαλισμένη με τη μαγεία των φθινοπωρινών χρωμάτων παρέχει τη φθίνουσα απειρία των ιριδισμών. Από την άχραντη λευκότητα του χιονοσκέπαστου Άθω έως τα θνήσκοντα φύλλα των δασών και τις τριανταφυλλένιες θάλασσες. Και κάπου εκεί μετά τα τρυφερά σταροχώραφα και την παραμυθένια κοιλάδα της Φούρκας, απλώνεται το θάλπος του αιωνίου έαρος - περί την εσχάτην ακρόπολιν της Μένδης.

Παραδεισένιος τόπος η Χαλκιδική. Λες και ο Θεός ηθέλησε να δώση σε μιας παλάμης τόπο όλη την ομορφιά του κόσμου Του. Με τα δάση, τα βουνά, τους αιγιαλούς, τα αλπικά οροπέδια και εκείνους τους απόκρυφους κόρφους που έχουν ιχνογραφηθή για τους αγιωτέρους έρωτες.

Θα πρέπει να την περπατήσει τη Χαλκιδική κανείς για να αισθανθεί τη συμμερία του κάλλους της μακρυά από τα πλήθη.

Όλα τα έχει μελετήσει εκεί με όλη Του τη σοφία ο Θεός. Και τίποτε δεν άφησε στην τύχη. Ένα ερημοκκλήσι στον μυχό των τεθλιμμένων λειμώνων, εκεί κατά τη Βάλτα, ο ξύλινος φράχτης προς την κοιλάδα του Παλαιοχωρίου, οι προκεχωρημένοι εξώστες με τις σεβάσμιες ξυλοδεσιές πάνω στα καλντερίμια της Αρναίας. Οι άσπιλες αμμουδιές στην Αμολιανή, ο σιωπηλός Μιλτιάδης στην Τρυπητή, το σέρβικο μετόχι στα άδυτα των πλατάνων και τα χάλκινα κυπριά, τα ύστατα κοπάδια των βοδιών, τα αγρίμια στη Σιθωνία. Όλα τα έπλασεν με αγάπη ο Θεός για να απιθώσει εκεί, σε μια φωλιά, μέσ' από τις θαλπερές Του χούφτες τον Άνθρωπον.

Έτσι έπρεπε να ήταν και ο Παράδεισος. Κήπος για δύο. Μια ομορφιά στα μέτρα του Ανθρώπου. Τι μεράκι πρέπει νάβαλε ο Μάστορας του Κόσμου για να σκαλίσει τέτοιες ατημέλητες λεπτομέρειες. Σχολή διακριτικής λιτότητος για τον ύπατο διδάκτορα της Διακοσμητικής η Χαλκιδική. Καμία πολυτέλεια, καμία χλιδή, τίποτε εν αφθονία. Ούτε ένα λιθάρι παραπανίσιο ανάμεσα στα βάτα ή στη στροφή του δρόμου. Ένα προς ένα τα υλικά. Με επιμελή αφροντισιά τα ξύλα ριγμένα στην ακροθαλασσιά για να γλείφει επί μήνες και μήνες στη μοναξιά του το νερό και να αποδίδει μοναδικά μοντέλα στον χρωστήρα ενός Γιώργου Παραλή. Γραμμένα στους μακρινούς ορίζοντες τα πεύκα, σαν μουσική η απαλωσύνη των λόφων - παρηγοριά οι αργυροί ελαιώνες.

Χρόνια και χρόνια επανέρχονται στις Παλαιές τους πατημασιές οι εραστές της Χαλκιδικής. Την Άνοιξη, το Φθινόπωρο - μέσα στους ηλιαστούς χειμώνες. Και απ' τις απρόσιτες λαγκαδιές φτάνει βαθειά η φωνή των κυνηγιάρικων σκυλιών για να υπενθυμίζει, ψηλά στον Χολομώντα πως ο Τάκης Παλαμήδης δεν κυνηγάει πια τυλιγμένος στις ομίχλες του - κοιμάται μες το όνειρο.

Όμορφη πούναι η Χαλκιδική. Και λιγοστές οι μέρες της. Γιατί οι βάρβαροι έχουν επέλθει πια και τίποτε δεν την σώζει.

Χαλκιδική, πανώρια κόρη

Γ.Χ. ΚΑΡΑΜΙΧΟΣ

Χαλκοπράσινη τρίαινα,
του Ποσειδώνα απειλή,
στην ασημένια κρούστα του πελάγου
καθρεφτίζεις το νάρκισσο κορμί σου.
Ολόλευκα δόντια τα κύματα
πριονίζουν τα σκέλη σου
και σμιλεύουν τις ακτές σου.
Βαθύσκιο λίκνο του Αριστοτέλη,
του Ξέρξη πρόκληση,
άγια σιωπή του Όρους,
του Αιτωλού περιπλάνηση,
βυθισμένη στη σκιά του Χολομώντα,
τριδάχτυλη Παρθένα,
μοιράζεις χρησμούς
και μεθάς στις μυρωδιές του πεύκου, της ελιάς,
του σκίνου και της κουμαριάς.
Κίτρινο μέλι στάζει
ανάμεσα στα δάχτυλά σου
το χρυσό φως.
Του πόθου τρίδυμη αδερφή
χάνεσαι στα πορφυρά σεντόνια του έρωτα.
Σκύβω, φιλώ το χώμα σου
κι αφουγκράζομαι τα σωθικά σου
Χαλκιδική, πανώρια κόρη.

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ: ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΑΒΟΥΣΚΟΣ

Ομότιμος καθηγητής του Α.Π.Θ.,
Αντεπιστέλλον μέλος της Ακαδημίας Αθηνών

Α) Δια της Πατριαρχικής και Συνοδικής Πράξεως του 1928 και του κυρώσαντος αυτήν Ν. 3615/1928, δια της οποίας ερρυθμίσθη το εκκλησιαστικόν θέμα (των Μητροπόλεων) των Νέων Χωρών, ουδέν ερρυθμίσθη ως προς το εκκλησιαστικόν καθεστώς της χερσονήσου του Άθω της γνωστής ως Άγιον Όρος, παρ' όλον ότι και η χερσόνησος αύτη είναι εξαίρετον γεωγραφικόν τμήμα των Νέων Χωρών (της Μακεδονίας). Πράγματι, η περιοχή της χερσονήσου του Άθω εξηρέθη της εφαρμογής της πράξεως ταύτης, διότι η χερσόνησος αύτη διέπεται υπό ιδιομόρφου εκκλησιαστικού και πολιτικού καθεστώτος, το οποίον διεμορφώθη δια μέσου των (χριστιανικών) αιώνων και το οποίον από της απελευθερώσεως της Μακεδονίας (και της λοιπής Βορείου Ελλάδος) ανεγνωρίσθη ως τοιούτον και κατωχυρώθη υφ' όλων των ελληνικών Συνταγμάτων εις το πλαίσιον των οποίων και λειτουργεί ώς την σήμερον ημέραν.

Πράγματι, το άρθρον 105 του ισχύοντος Συντάγματος (του 1975/1986/2001) επαναλαμβάνον με ασημάντους φραστικός μεταβολάς τα άρθρα των προηγουμένων Συνταγμάτων 106 έως 109 του 1926, 109 έως 112 του 1927, 103 του 1952 και 122 του 1968 ορίζει ότι, (α) η χερσόνησος του Άθω είναι αυτοδιοίκητον τμήμα του Ελληνικού Κράτους (διοικουμένη κατά το αρχαίον αυτής προνομιακόν καθεστώς δι' αντιπροσώπων των Ιερών Μονών οι οποίαι αποτελούν την Ιεράν Κοινότητα. Σημειώ ιδιαιτέρως ότι «απαγορεύεται η εν αυτή εγκαταβίωσις ετεροδόξων ή σχισματικών») επί της οποίας η κυριαρχία αυτού παραμένει άθικτος, (β) ότι το έδαφος αυτής είναι αναπαλλοτρίωτον, (γ) ότι πάντες οι εις αυτήν μονάζοντες αποκτούν, άνευ άλλης διατυπώσεως την ελληνικήν ιθαγένειαν, άμα τη προσλήψει αυτών ως δοκίμων ή μοναχών, και, (δ) ότι διατελεί εξ απόψεως πνευματικής υπό την άμεσον δικαιοδοσίαν του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Δια της παρούσης μελέτης θα ασχοληθώ με τας περιπτώσεις υπ' αρ. (β) η οποία αφορά εις το αναπαλλοτρίωτον του εδάφους αυτής, και υπ' αρ. (δ) η οποία αφορά εις την επ' αυτής άμεσον πνευματικήν δικαιοδοσίαν του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Το καθεστώς τούτο του Αγίου Όρους ρυθμίζεται ήδη συμφώνως προς το άρθρο 105 του ισχύοντος Συντάγματος (1975/1986/2001) υπό Καταστατικού Χάρτου, ο οποίος εψηφίσθη εις την πρωτεύουσαν αυτού, τας Καρυάς, την 10ην Μαΐου 1924 υπό της Ιεράς Εκτάκτου Διπλής Συνάξεως των είκοσιν Ιερών αυτού Μονών συμπράττοντος του αντιπροσώπου του κράτους και εκυρώθη δια του Νομοθετικού Διατάγματος της 10/16ης Σεπτεμβρίου 1926. Το Οικουμενικόν Πατριαρχείον ενέκρινε τούτον δια του υπ' αρ.181/1925 εγγράφου αυτού.

Σημειωτέον ότι το άρθρον 122 του Συντάγματος του 1968 ορίζει επί προσθέτως ότι «η ακριβής τήρησις των αγιορειτικών καθεστώτων τελεί ως προς μεν το πνευματικόν μέρος υπό την ανωτάτην εποπτείαν του Οικουμενικού Πατριαρχείου, ως προς δε το διοικητικόν υπό την εποπτείαν του Κράτους, εις το οποίον ανήκει αποκλειστικώς και η διαφύλαξις της δημοσίας τάξεως και ασφαλείας». [Αι εξουσίαι αυταί του Κράτους ασκούνται υπό διοικητού, του οποίου τα δικαιώματα και τα καθήκοντα καθορίζονται δια νόμου (ούτος φέρει τον βαθμόν Νομάρχου κατά το άρθρο 3 του ΝΔ 1926, υπαγόμενος εις την δικαιοδοσίαν του Υπουργείου Εξωτερικών)].

Β) Δύο εκκλησιαστικαί ρυθμίσεις έλαβον χώραν εις την Ελλάδα, αι οποίαι όμως ουδόλως έθιξαν την περιγραφείσαν κατάστασιν εις το Άγιον Όρος: Η πρώτη είναι η της μνημονευθείσης ήδη Πατριαρχικής και Συνοδικής Πράξεως του 1928 και του κυρώσαντος αυτήν Ν. 3615/1928 και η δευτέρα είναι η του Ν. 590/1977 περί του Καταστατικού Χάρτου της αυτοκεφάλου Εκκλησίας της Ελλάδος. Ουδεμία εκ των δύο αυτών νομοθετικών ρυθμίσεων έθιξε το αυτοδιοίκητον της χερσονήσου του Άθω. Πράγματι, η μεν Πατριαρχική και Συνοδική Πράξις του 1928 και ο κυρώσας αυτήν Ν. 3615/1928 αναφέρεται εις το θέμα των Μητροπόλεων των Νέων Χωρών ουδόλως απησχοληθείς με το Άγιον Όρος, ο δε Ν. 590/1977 ώρισεν ότι «η εις Άγιον Όρος κρατούσα εκκλησιαστική κατάστασις διεπομένη υπό του ισχύοντος εις αυτό πατριαρχικού καθεστώτος δεν θίγεται υπ' αυτού». Τοιουτοτρόπως, όμως, η Αυτοκέφαλος Εκκλησία της Ελλάδος ανεγνώρισε πλήρως

την επί του Άγιου Όρους δικαιοδοσίαν του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Κατόπιν τούτων το Άγιον Όρος παραμένει αυτοδιοίκητον τμήμα του ελληνικού Κράτους υπό την πνευματικήν δικαιοδοσίαν του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Αυτό είναι σαφές και τονίζεται ιδιαιτέρως, διότι εις το παρελθόν εγένετο απόπειρα διεθνοποιήσεως αυτού χωρίς ευτυχώς άλλας συνεπείας. Το Άγιον Όρος είναι τμήμα του ελληνικού Κράτους, το οποίον ανεγνώρισε το αυτοδιοίκητον της περιοχής του και το ανέκαθεν υπάρξαν προνομιακόν καθεστώς του, ως διεμορφώθη δια μέσου των προηγηθέντων χριστιανικών αιώνων. Το Κράτος μάλιστα ώρισε και λεπτομερώς το προνομιούχον διοικητικόν καθεστώς αυτού. Πράγματι, το εδ. 2 του άρθρου 188 του αναφερθέντος Καταστατικού Χάρτου ορίζει ότι το προνομιακόν καθεστώς «απορρέει δε εκ των αυτοκρατορικών Χρυσοβούλων τε και Τυπικών, Πατριαρχικών Σιγγιλίων, Σουλτανικών Φιρμανίων, ισχυόντων Γενικών Κανονισμών και αρχαιοτάτων Μοναχικών Θεσμών και Καθεστώτων».

Γ) Ως ήδη ελέχθη, μεταξύ άλλων, ολόκληρος η χερσόνησος του Άθω είναι κατανεμημένη μεταξύ των είκοσιν Ιερών Μονών του «το έδαφος της οποίας είναι αναπαλλοτρίωτον».

Συμφώνως προς τους ιερούς κανόνας η εκκλησιαστική περιουσία εν γένει είναι αναπαλλοτρίωτος. Προς τα τέλη όμως του 19ου αιώνος το Νομικόν Συμβούλιον του Κράτους προέβη εις μίαν διάκρισιν. Διεχώρισε τους ιερούς κανόνας εις δύο κατηγορίας : εις τους αναλλοιώτους, οι οποίοι αφορούν εις το δόγμα και την θείαν λατρείαν και εις τους κοινούς, οι οποίοι επέχουν ισχύν νόμου και δύναται να αλλοιωθούν δια της προσβολής ή της αλλοτριώσεώς των. Οι πρώτοι προστατεύονται συνταγματικώς, οι δεύτεροι είναι απλοί νόμοι του κράτους και δύνανται, συνεπώς, να τροποποιηθούν ή και να καταργηθούν. Τη διάκρισιν αυτήν υιοθέτησε και το Συμβούλιον της Επικρατείας ήδη από της ιδρύσεώς του, επ' ευκαιρία εδαφικής περιφερείας Ιεράς Μονής (Άγιου Γεωργίου Άργους). Η υπόθεσις έχει ως εξής : Ξενοδοχείον ευρισκόμενον πλησίον της Ιεράς Μονής εζήτησεν από αυτήν την παραχώρησιν τμήματος της εδαφικής της περιοχής προς επέκτασιν της επιχειρήσεώς του. Η Ιερά Μονή ηρνήθη και τότε το ξενοδοχείον προεκάλεσε Διάταγμα περί απαλλοτριώσεως του αιτηθέντος τμήματος. Η Ιερά Μονή επεκαλέσθη τότε το αναπαλλοτρίωτον της εκκλησιαστικής (και μοναστικής) περιουσίας και εζήτησε να μην εκτελεσθή το Διάταγμα τούτο. Το Συμβούλιον της Επικρατείας, όμως, απέρριψε τον ισχυρισμόν τούτον της Ιεράς Μονής με το επιχείρημα ότι οι περί αναπαλλοτριώτου της εκκλησιαστικής περιουσίας κανόνες δεν ισχύουν, διότι οι κανόνες ούτοι ως απλοί νόμοι δεν είναι αναλλοίωτοι και συνεπώς μόνον οι κανόνες οι αφορώντες εις το δόγμα και την θείαν λατρείαν προστατεύονται συνταγματικώς ως αναλλοίωτοι.

Εξαίρεσιν τούτων αποτελούν οι κανόνες οι αναφερόμενοι εις την περιουσίαν του Αγίου Όρους, αλλά μόνον εις αυτήν, η οποία υπάρχει εντός του Αγίου Όρους, διότι η όποια περιουσία αυτού υπάρχει εκτός Αγίου Όρους δεν προστατεύεται συνταγματικώς και υπόκειται εις τη ρύθμισιν, την οποίαν προβλέπει η νομολογία του Συμβουλίου Επικρατείας δια πάσαν εκκλησιαστικήν περιουσίαν. Ο νόμος επιθυμών όπως το Άγιον Όρος διοικείται κατά το αρχαίον αυτού προνομιακόν καθεστώς εμερίμνησεν ώστε το έδαφος αυτού να εξαιρείται της κοινής εκκλησιαστικής περιουσίας, δι' αυτό και το άρθρο 105 του Συντάγματος, το οποίον έχει υπερτέραν του νόμου ισχύν, ώρισε ρητώς και σαφώς, ότι «το έδαφος της οποίας (της χερσονήσου του Άθω) είναι αναπαλλοτρίωτον», ώστε το αυτοδιοίκητον να ασκείται επί αναπαλλοτριώτου εδάφους.

Δ) Ως ήδη ελέχθη, συμφώνως προς το άρθρον 105 του Συντάγματος το Άγιον Όρος τελεί εξ απόψεως πνευματικής υπό την άμεσον δικαιοδοσίαν του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Ειδικώτερον, το εδ. 1 του άρθρου 5 του Καταστατικού Χάρτου ορίζει ότι «πάσαι αι εν Αγίω Όρει Μοναί, ως Πατριαρχικαί και Σταυροπηγιακαί υπάγονται υπό την πνευματικήν δικαιοδοσίαν της Μεγάλης του Χριστού Ανατολικής Ορθοδόξου Εκκλησίας μη επιτρεπομένου ουδενός άλλου μνημοσύνου πλην του ονόματος του Οικουμενικού Πατριάρχου». Εξ ετέρου το εδ. 3 του άρθρου 9 του κυρώσαντος αυτόν τον χάρτην ΝΔ του 1926 (ήδη αναφερθέντος) ορίζει ότι «αι εφέσεις κατά των (δικαστικών) αποφάσεων της Ιεράς Κοινότητος δικάζονται υπό της Α.Θ.Π. (Αυτού Θειοτάτης Παναγιότητος) του Οικουμενικού Πατριάρχου μετά της περί αυτόν Αγίας και Ι. Συνόδου» δυναμένου του Οικουμενικού Πατριαρχείου να αναθέση επ' αόριστον την εκδίκασιν των εφέσεων τούτων εις δικαστήριον εκ τριών μητροπολιτών του κλίματος αυτού, το οποίον απαρτίζει Εξαρχίαν. Συγχρόνως το εδ. 2 του άρθρου 43 του Καταστατικού Χάρτου ορίζει ότι «δια τας πνευματικός υποθέσεις ανώτατον δικαστήριον είναι ο Οικουμενικός Πατριάρχης μετά της περί αυτόν Ιεράς Συνόδου».

Ελέχθη ήδη, ότι κατά το άρθρο 105 του Συντάγματος «απαγορεύεται η εν αυτώ εγκαταβίωσις ετεροδόξων ή σχισματικών». Προ τριακονταετίας περίπου έλαβε χώραν ανταρσία εις τους κόλπους του Αγίου Όρους. Μία εκ των είκοσιν Ιερών Μονών έπαυσεν αυτοβούλως το μνημόσυνον του ονόματος του Οικουμενικού Πατριάρχου, διέκοψε τας σχέσεις της προς την Ιεράν Κοινότητα, έκλεισε μάλιστα τας θύρας της Ιεράς Μονής και διάγει έκτοτε βίον απομονωμένον. Η αφορμή συνίσταται εις το ότι ο Οικουμενικός Πατριάρχης έγινε κατ' αυτήν αιρετικός λόγω της προσεγγίσεώς του με τον Πάπα της Ρώμης. Περίπου την ιδίαν προ τριακονταετίας εποχήν μετέβην (πρόκειται περί μιας εκ των πολλών επισκέψεών μου) εις το Άγιον Όρος και μεταξύ άλλων επεσκέφθην και την Ιεράν Μονήν Εσφιγμένου.

Εκεί εγενόμην δεκτός υπό νεαρών μοναχών, οι οποίοι δια της ελικοειδούς κλίμακος με ωδήγησαν εις τον άνω όροφον, ένθα η Βιβλιοθήκη της Ιεράς Μονής και εκεί έλαβε χώρα εκτενής συζήτησις περί της δημιουργηθείσης καταστάσεως. Οι νεαροί ήσαν εκ Πατρών, ως μοι ωμολόγησαν, και μάλιστα (αν ενθυμούμαι καλώς) φοιτηταί της Παντείου (τότε) Σχολής. Το επιχείρημα της διακοπής των σχέσεων με τον Οικουμενικόν Πατριάρχην (διότι το Οικουμενικόν Πατριαρχείον ως Πατριαρχείον, το αναγνωρίζουν) συνίσταται, ως ελέχθη, εις το ότι ο Οικουμενικός Πατριάρχης κοινωνήσας μετά του Πάπα της Ρώμης κατέστη αιρετικός. Ενθυμούμαι μάλιστα και τη σχετικήν φρασεολογίαν, η οποία συνίστατο εις το ότι εις βάρος του Οικουμενικού Πατριάρχου έχει «καταγνωσθή» το αιρετικόν της συμπεριφοράς του. Όταν ηρώτησα από ποίους έχει «καταγνωσθή» εις βάρος του Πατριάρχου αυτή η αίρεσις δεν απήντησαν ευθέως, αλλ' άφησαν να εννοηθή ότι έχει καταγνωσθή, αν ενθυμούμαι καλώς, υπ' αυτών των ιδίων. Τους ανταπήντησα ότι ο Οικουμενικός Πατριάρχης δεν δικάζεται υπό απλών μοναχών, αλλ' υπό υψηλοτέρων αυτού οργάνων (υπό Οικουμενικών Συνόδων), χωρίς βεβαίως και πάλιν να υποχωρήσουν.

Έκτοτε παρά τας διαφόρους προσπαθείας και της Ιεράς Κοινότητος του Αγίου Όρους εν των συνόλω της, αλλά και μεμονωμένων μοναχών αυτής, ως και αυτού τούτου του Οικουμενικού Πατριαρχείου και άλλων προσωπικοτήτων και αυτών τούτων των εκπροσώπων του κράτους περί ευπρεπούς υποχωρήσεών των εις τα αβάσιμα επιχειρήματα και τας διαφόρους άλλας ενεργείας των (προσέφυγον και εις αυτό τούτο το Πατριαρχείον της Μόσχας, και εις άλλους διεθνείς οργανισμούς) οι μοναχοί της Ιεράς ταύτης Μονής εμμένουν εις την εν γένει στάσιν των ισχυριζόμενοι πάντοτε τα ίδια επιχειρήματα, αρνούμενοι το μνημόσυνον του Οικουμενικού Πατριάρχου και τη συνεργασίαν μετά της Ιεράς Κοινότητος και των κατ' ιδίαν Ιερών Μονών, αι οποίαι την συνθέτουν, εμφανιζόμενοι και ως απειλούμενοι λόγω της απομονώσεώς των. Το Κράτος μέχρι στιγμής δεν επενέβη δυναμικώς δια της αστυνομίας, αλλά η κατάστασις είναι θλιβερά τόσον από απόψεως Ορθοδοξίας, όσον και, ειδικώτερον, από απόψεως συνοχής της Ιεράς Κοινότητος του Αγίου Όρους, η οποία επανειλημμένως προσεπάθησε, πλην ματαίως, να λάβη επαφήν και να έχη συνεργασίαν μετά της Ιεράς ταύτης Μονής. Τοιουτοτρόπως, όμως, έχουν χαρακτηρισθή υπό του Οικουμενικού Πατριαρχείου σχισματικοί και υπό την ιδιότητα αυτήν κινδυνεύουν να απελαθούν από το Άγιον Όρος, αφού, ως ελέχθη, απαγορεύεται η εγκαταβίωσις σχισματικών εις το Άγιον Όρος.

Ε) Ας ελπίσωμεν όμως όλοι ότι τελικώς, η σωφροσύνη θα επικρατήση εις τους μοναχούς της Ιεράς Μονής Εσφιγμένου, οι οποίοι θα πρέπει να κατανοήσουν ότι με τη στάσιν των αυτήν παρέβησαν και τας στοιχειώδεις υποχρεώσεις των, ήτοι της (μοναχικής) πειθαρχίας [άλλωστε, ως γνωστόν, δια να γίνη κανείς μοναχός πρέπει να υποστή την κουράν, αφού προηγουμένως γίνει πανηγυρική κατάθεσις της Ιεράς Μοναχικής Επαγγελίας Διαβεβαιώσεως, η οποία μεταξύ άλλων (παρθενίας, αιδημοσύνης) συνίσταται και εις τη διαβεβαίωσιν της υπακοής], του σεβασμού εις τους ανωτέρους των και τη συναλληλίαν με τους λοιπούς αδελφούς των, των εγκαταβιούντων εις τας λοιπάς Ιεράς Μονάς του Αγίου Όρους. Η Ορθόδοξος Εκκλησία του Χριστού έχει τους (ιερούς) κανόνας της και αυτούς πρέπει να τους τηρούν κυρίως οι μοναχοί. Δεν είναι νοητόν απλοί μοναχοί να αμφισβητούν ή να αρνούνται την κορυφήν της Ορθοδοξίας, ως είναι ο Οικουμενικός Πατριάρχης, τον οποίον η Δ' Οικουμενική Σύνοδος δια του ΚΗ΄ (28) κανόνος της ανύψωσε, καίτοι κατά πολύ νεώτερον του, ως ισότιμον του αρχαιοτέρου Πάπα της Ρώμης («των αυτών απολαύειν πρεσβείων του της πρεσβυτέρας Ρώμης επισκόπου»).

Τέλος ουχί μόνον το ελληνικόν Κράτος, αλλά όλοι μας αναμένομεν με ιδιαιτέραν αγαλλίασιν την επαναφοράν της μοναχικής τάξεως εις το Άγιον Όρος, εις το οποίον, ως περιβόλι της Παναγίας που είναι, αναμένομεν να ανθίσουν εις αυτό όλα τα άνθη του περιβολιού αυτού δια να ευωδιασθή ο κόσμος όλος.

ΣΤ) Η χερσόνησος της Χαλκιδικής υπήρξεν ανάκαθεν προπύργιον του Ελληνισμού. Πράγματι, τον Ελληνισμόν της οι πάντες ανεγνώρισαν και εσεβάσθησαν. Ακόμη και αυτή η περιβόητος συνθήκη του Αγίου Στεφάνου του 1878, δια της οποίας η τότε τσαρική Ρωσία επέβαλεν εις την τότε σουλτανικήν Τουρκίαν, μετά τον μετ' αυτής νικηφόρον πόλεμον την αφαίρεσιν σχεδόν της μισής χερσονήσου του Αίμου εκ της κυριαρχίας της δια την ίδρυσιν νέου κράτους, του βουλγαρικού. Η συνθήκη αυτή προέβλεπε τα όρια του νέου (βουλγαρικού) κράτους προς νότον μέχρι τον Αλιάκμονα, χωρίς όμως να περιλάβη τη Χαλκιδικήν (πλην Χαλκιδικής).

Η χερσόνησος της Χαλκιδικής έχει τρεις επί μέρους χερσονήσους: την της Κασσάνδρας (Παλλήνης), την της Σιθωνίας και την του Όρους Άθω (Αγίου Όρους). Το όρος Άθως είναι το μεγαλοπρεπές στοιχείον της Χαλκιδικής και δεσπόζει με το ύψος του και την όλην διαμόρφωσίν του εις όλον το βόρειον και μέσον Αιγαίον. Η σκιά του καλύπτει Νοτιοδυτικά τας νήσους των Βορείων Σποράδων, εξ ου και το όνομα της μιας εξ αυτών της Σκιάθου, το όνομα της οποίας σημαίνει ακριβώς «Σκιά του Άθω», αλλά και Ανατολικά τη νήσον Λήμνον.

Αυτή η χερσόνησος με το όρος Άθω αποτελεί το κόσμημα της Ελλάδος και της ορθοδοξίας.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΡΗΣΕΙΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΛΥΠΟΥΡΛΗΣ
Ομότιμος καθηγητής του Α.Π.Θ.

Από την αρχαιότητα έφτασαν ώς εμάς πλήθος διηγήσεις για όλους τους γνωστούς μας φιλοσόφους -μάρτυς ο βιογράφος τους Διογένης Λαέρτιος (πρώτες δεκαετίες του 3ου αι. μ.Χ.). Για τις διηγήσεις αυτές μπορούμε να είμαστε βέβαιοι ότι στην πλειονότητά τους είναι πλαστές. Πώς να δεχτούμε το αντίθετο, όταν, επιπαραδείγματι, δημιουργοί των διηγήσεων αυτών ήταν άνθρωποι που συμπαθούσαν ή αντιπαθούσαν μια φιλοσοφική σχολή, μια φιλοσοφική τάση ή έναν συγκεκριμένο φιλόσοφο, ή όταν πολλές από τις διηγήσεις αυτές είναι -όπως μας παραδόθηκαν- σχεδόν πανομοιότυπες για περισσότερους από έναν φιλοσόφους; Όμως και έτσι, δηλ. πλαστές, οι διηγήσεις αυτές είναι ενδεχόμενο να υποδηλώνουν συγκεκριμένες -γνωστές μας ή άγνωστες- διδασκαλίες των φιλοσόφων για τους οποίους μιλούν. Δεν έχει, όσο ξέρω, ακόμη μελετηθεί συστηματικά το θέμα που σχετίζεται με τη γένεση και τη διάδοση των κάθε λογής διηγήσεων και ανεκδότων που μιλούσαν για τους παλαιούς αυτούς φιλοσόφους. Και όμως οι διηγήσεις αυτές και αυτά τα ανέκδοτα θα μπορούσαν ίσως να μας προσφέρουν πολύτιμη βοήθεια στην προσπάθειά μας να ξανακερδίσουμε ή να κατανοήσουμε βασικές διδασκαλίες των φιλοσόφων εκείνων, ενώ την ίδια στιγμή θα μας βοηθούσαν να παρακολουθήσουμε και την κίνηση των ιδεών στην αρχαιότητα και, μαζί, την εκλαΐκευσή τους.

Τέτοια ήταν και η περίπτωση του Αριστοτέλη: η παράδοση μας διέσωσε διάφορες διηγήσεις και ανέκδοτα που αναφέρονται σ' αυτόν, και δίπλα σ' αυτά μια σειρά από αποφθέγματά του. Ας αναγράψουμε εδώ όσα διέσωσε στη βιογραφία του Σταγιρίτη φιλοσόφου ο Διογένης Λαέρτιος:

- Τον έψεξε, λέει, κάποτε κάποιος γιατί έδωσε ελεημοσύνη σε έναν κακό άνθρωπο. Η απάντηση του Αριστοτέλη ήταν : *«Οὐ τὸν τρόπον, ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπον ἠλέησα»* (= «Μα εγώ ελέησα τον άνθρωπο, όχι τον χαρακτήρα του»).
- Πολλές φορές συνήθιζε να λέει ότι οι Αθηναίοι βρήκαν το σιτάρι και τους νόμους, *«ἀλλὰ πυροῖς μὲν χρῆσθαι, νόμοις δὲ μή»* (= «αλλά, ενώ το σιτάρι το χρησιμοποιούν, τους νόμους όχι»).
- *Τῆς παιδείας αἱ μὲν ῥίζαι πικραί, ὁ δὲ καρπὸς γλυκύς.*
- Τον ρώτησαν, λέει, κάποτε ποιο πράγμα γερνάει γρήγορα, κι εκείνος απάντησε: *«ἡ χάρις»* (= «η ομορφιά»).
- Τον ρώτησαν κάποτε τι είναι η ελπίδα, κι εκείνος είπε *«ἐγρηγορότος ἐνύπνιον»* (= «το όνειρο του ξύπνιου ανθρώπου»).
- Άκουσε κάποτε να του λένε ότι κάποιος μιλούσε πολύ άσχημα γι' αυτόν, κι εκείνος είπε: *«Ἀπόντα με καὶ μαστιγούτω»* (= «όταν δεν είμαι παρών, δεν με νοιάζει κι αν με μαστιγώνει»).
- Τον ρώτησαν κάποτε τι διαφέρουν οι μορφωμένοι άνθρωποι από τους αμόρφωτους, κι εκείνος είπε: *«Ὅσῳ οἱ ζῶντες τῶν τεθνεώτων»* (= «όσο οι ζωντανοί από τους πεθαμένους»).
- *Ἡ παιδεία ἐν μὲν ταῖς εὐτυχίαις κόσμος ἐστίν, ἐν δὲ ταῖς ἀτυχίαις καταφυγή* (= η παιδεία είναι στην ευτυχία μας στολίδι, στη δυστυχία μας καταφύγιο).
- *Τῶν γονέων οἱ παιδεύσαντες ἐντιμότεροί εἰσι τῶν μόνον γεννησάντων· οἱ μὲν γὰρ τὸ ζῆν, οἱ δὲ τὸ καλῶς ζῆν παρέσχον* (= Οι γονείς που μόρφωσαν τα παιδιά τους είναι πιο αξιέπαινοι από αυτούς που απλώς τα γέννησαν· ο λόγος είναι ότι οι δεύτεροι πρόσφεραν στα παιδιά τους μόνο τη ζωή, ενώ οι πρώτοι τούς πρόσφεραν την όμορφη και καλή ζωή).
- Σε κάποιον που καυχιόταν ότι καταγόταν από μεγάλη πόλη είπε: *«Οὐ τοῦτο δεῖ σκοπεῖν, ἀλλ' ὅστις μεγάλης πατρίδος ἄξιός ἐστιν»* (= «Δεν είναι αυτό που έχει σημασία· αυτό που πρέπει να μας ενδιαφέρει είναι να είναι κανείς άξιος της μεγάλης πατρίδας του»).
- Όταν κάποτε τον ρώτησαν τι κέρδος αποκόμισε από τη φιλοσοφία, απάντησε: *«τὸ ἀνεπιτάκτως ποιεῖν ἅ τινες διὰ τὸν ἀπὸ τῶν νόμων φόβον ποιοῦσιν»* (= «το ότι μπορώ να κάνω χωρίς κανενός τη διαταγή αυτά που κάποιοι τα κάνουν από φόβο για τους νόμους»).
- Τον ρώτησαν κάποτε πώς προκόβουν οι μαθητές, κι εκείνος απάντησε: *«Ἐὰν τοὺς προέχοντας διώκοντες τοὺς ὑστεροῦντας μὴ ἀναμένωσι»* (= «Αν, κυνηγώντας αυτούς που είναι μπροστά τους, δεν περιμένουν αυτούς που έρχονται από πίσω τους»).
- *Ὦι φίλοι, οὐδεὶς φίλος* (= «Όποιος έχει φίλους, δεν έχει φίλο»).

Είναι όλα αυτά τα αποφθέγματα γνήσια του Αριστοτέλη; Έναν μόνο τρόπο έχουμε να το ελέγξουμε: να δούμε αν γνώμες όπως αυτές απαντούν και σε έργα του που μας έχουν σωθεί (μολονότι με τον τρόπο αυτό

δεν εξασφαλίζουμε, βέβαια, και τη γνησιότητα των ρήσεων αυτών· μόνο τη γνησιότητα του περιεχομένου τους εξασφαλίζουμε). Π.χ.:

Στο όγδοο βιβλίο των *Ηθικών Νικομαχείων* ο Αριστοτέλης μιλάει για τη φιλία. «Υπάρχει άραγε φιλία προς τα άψυχα;», αναρωτιέται σε κάποιο σημείο. Η απάντησή του είναι αρνητική. Με την ίδια, πάντως, λογική δεν νοείται, σκέφτεται, φιλία και «με ένα άλογο ή ένα βόδι». Η σκέψη του οδηγείται τότε ως την έσχατη απόληξη: επομένως «ούτε και με δούλο», αφού ο δούλος δεν είναι παρά ένα εργαλείο· αφού λοιπόν φιλία με το εργαλείο δεν νοείται, δεν νοείται φιλία και με τον δούλο «*ᾗ δοῦλος*» (= ως δούλο)· γιατί βέβαια ο δούλος έχει και μιαν άλλη ιδιότητα: είναι και άνθρωπος· όταν, επομένως, κάνουμε φιλία με έναν δούλο, δεν κάνουμε στην πραγματικότητα φιλία με αυτόν ως δούλο, αλλά ως άνθρωπο («*ᾗ ἄνθρωπος*»). Είναι ίσως τώρα φανερό ποιας αριστοτελικής διδασκαλίας απήχηση αποτελεί το πρώτο από τα αποφθέγματα που αναγράψαμε πιο πάνω.

Στα *Ηθικά Νικομάχεια* βρίσκεται η μακρινή αρχή και του δεύτερου αποφθέγματος, που μιλάει για τους Αθηναίους, τα σιτηρά και τους νόμους. Στο ενδέκατο κεφάλαιο του έβδομου βιβλίου ο ακρατής παρομοιάζεται από τον Αριστοτέλη με μια πόλη η οποία «*ψηφίζεται μὲν ἅπαντα τὰ δέοντα καὶ νόμους ἔχει σπουδαίους, χρῆται δὲ οὐδέν*».

Στα *Ηθικά Ευδήμια* (1245 b 20) βρίσκουμε, με την ίδια σχεδόν διατύπωση, το τελευταίο από τα παραπάνω αποφθέγματα: *Οὐδεὶς φίλος ᾧ πολλοὶ φίλοι*.

Πόσο όμως και η μέθοδος αυτή δεν μπορεί, στην πραγματικότητα, να μας οδηγήσει πάντοτε σε άσφαλτα συμπεράσματα φαίνεται στην περίπτωση του αποφθέγματος που μιλάει για το αληθινό κέρδος του φιλοσόφου. Στα *Ηθικά Νικομάχεια* (ενδέκατο κεφάλαιο του έκτου βιβλίου) διαβάζουμε ότι ο άνθρωπος που έχει *φρόνησιν* -η απόσταση από τον φιλόσοφο δεν είναι μεγάλη- δεν έχει ανάγκη έξωθεν επιταγής για να πράξει το σωστό· το σωστό τού το επιτάσσει κάθε φορά η ίδια η φρόνηση. Η σκέψη λοιπόν αυτή του Αριστοτέλη θα μπορούσε πράγματι να βρίσκεται στην αρχή του αποφθέγματος που αναγράφει ο Διογένης Λαέρτιος. Και όμως τον ίδιο αυτό «λόγο» τον είπε, κατά τον Πλούταρχο (*Ηθικά* 446 Ε), και ο Ξενοκράτης «περὶ τῶν ἀληθῶς φιλοσοφούντων»: *ὅτι μόνοι ποιοῦσιν ἑκουσίως ἃ ποιοῦσιν ἄκοντες οἱ λοιποὶ διὰ τὸν νόμον*. Ξενοκράτης λοιπόν ή Αριστοτέλης; Πρέπει, νομίζω, να έχουν δίκαιο όσοι μελετητές ονομάζουν τις διηγήσεις αυτού του είδους «ταξιδιάρικες» = «που ταξιδεύουν» από τον ένα στον άλλον· είναι, κατά συνέπειαν, σχεδόν αδύνατο πια για μας να πούμε με βεβαιότητα για ποιον πραγματικά πρωτοπλάστηκαν.

Μήπως τότε είναι προτιμότερο να μιλούμε για διδακτική και απολύτως χρήσιμη για μας αρχαία ελληνική (έτσι, γενικά) σοφία;

Ο γλύπης Νικόλας κατασκευάζοντας τον ανδριάντα του Αριστοτέλη, που είναι τοποθετημένος στο χωριό Στάγιρα. (*Αρχείο Γερακίνας Μυλωνά-Παπαγγέλου*).

ΤΑ ΤΡΙΑ ΜΕΓΑΛΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΜΑΣ

↑ Το μνημείο του καπετάν Χάψα και των παλικαριών του, που έστησε με δαπάνη του ο Σύλλογός μας, στη διασταύρωση της εθνικής οδού Θεσσαλονίκης - Ιερισσού με την οδό που οδηγεί στην Ι.Μ. της Αγίας Αναστασίας, στεφανωμένο κατά την 188η επέτειο της φονικής μάχης των Βασιλικών (10.6.1821). Έργο του γλύπτη Γ. Τσάρα.

Το Διοικητικό Συμβούλιο (1997 - 1998) που ανήγειρε το μνημείο του καπετάν Χάψα, έργο το οποίο ανάστησε την ξεχασμένη ↓ ιστορία της Χαλκιδικής.

Η προτομή του Καπετάν Χάψα στην ομώνυμη πλατεία (τέρμα Βούλγαρη) στην ανατολική είσοδο της Θεσσαλονίκης. Στήθηκε με δαπάνη του Συλλόγου μας. Έργο του γλύπτη Γ. Τσάρα.

Το Διοικητικό Συμβούλιο (2003 - 2005) που έστησε την προτομή του καπετάν Χάψα και οργάνωσε τα αποκαλυπτήριά της.

Η καινούρια αίθουσα (150 τ.μ.) που αγοράστηκε από τον Σύλλογο και εγκαινιάστηκε το 2003, ονομάστηκε με απόφαση της Γεν. Συνέλευση της 11.1.2009:
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ
ΒΡΑΣΙΔΑΣ ΚΥΡΓΙΑΦΙΝΗΣ

Εορτασμοί επετείων της μάχης των Βασιλικών. Τρισάγιο στο μνημείο του καπετάν Χάψα και των παλικαριών του.

Πάνω: Η Χορωδία του Συλλόγου ψάλλει το ΑΙΩΝΙΑ Η ΜΝΗΜΗ (2008).

Αριστερά: Οι επίσημοι καλεσμένοι παρακολουθούν την επιμνημόσυνη δέηση (2009).

Από τις εκδρομές του Συλλόγου.

Δεξιά: Στα "φυλακισμένα μνήματα" της Κύπρου (2008)

Κάτω: Κάπου στον Κάτω Όλυμπο (2009).

ΧΑΛΚΙΔΙΚΕΙΣ, ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΧΑΛΑΣΜΟ ΤΗΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΑΣ ΤΟ 1821, ΠΟΛΕΜΗΣΑΝ ΣΤΗΝ ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΕΛΛΑΔΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΚΙΚΟ ΖΥΓΟ

Δρ. ΕΡΑΤΩ ΖΕΛΛΙΟΥ-ΜΑΣΤΟΡΟΚΩΣΤΑ

Ἡ προσφορὰ τῆς Χαλκιδικῆς στὸν Ἑλληνισμὸ εἶναι πολὺ μεγάλη ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους. Ἀλλὰ καὶ στὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821, παρὰ τὴν πτώση τῆς Κασσάνδρας στὶς 30 ἢ 31 Ὀκτωβρίου 1821 (π. ἡμ.), δὲν εἶναι μικρότερη, διότι γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα ἀπασχόλησε πολὺ τουρκικὸ στρατό, ὁ ὁποῖος θὰ προχωροῦσε στὴ Ν. Ἑλλάδα καὶ τότε ἄλλη θὰ ἦταν ἡ εξέλιξη τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐπιπλέον Χαλκιδικεῖς συνετέλεσαν νὰ ἐπαναστατήσει τὸ 1822 καὶ ἡ Νάουσα –τὸ 1822 ἐπαναστάτησε καὶ ὁ Ὄλυμπος– ὥστε ἰσχυρὲς μονάδες τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἀναγκάσθηκαν νὰ παραμείνουν στὴ Μακεδονία καὶ νὰ ἑδραιωθεῖ ἡ Ἐπανάσταση στὴ Ν. Ἑλλάδα.

Συγκεκριμένως μετὰ τὴν πτώση τῆς Κασσάνδρας οἱ ἀγωνιστὲς ἀδελφοὶ Κωνσταντίνος, Βασιλικός (Βασίλειο), Ἀστέριος (Στέργιος) καὶ Νικόλαος τῆς ὀνομαστῆς οἰκογένειας Δουμπιώτη κατέφυγαν στὴ Νάουσα καὶ ἐπηρεάζοντας καὶ τοὺς ὁπλαρχηγοὺς τῆς Βέροιας Καρατάσο καὶ Ἀγγελῆ Γάτσο συνετέλεσαν ὁ Ζαφειράκης Λογοθέτης νὰ κηρύξει στὶς 19 Φεβρουαρίου 1922 τὴν Ἐπανάσταση στὴ Νάουσα. Στὴ συνέχεια ἀγωνίσθηκαν στὶς μάχες τοῦ Ὀλύμπου, ὅπου κηρύχθηκε ἡ Ἐπανάσταση στὶς 8 Μαρτίου, καὶ τῆς Ζαγορᾶς, ἐνῶ τὰ ἄλλα μέλη τῆς πολυμελοῦς καὶ πλούσιας αὐτῆς οἰκογένειας ἐγκατέλειψαν τὰ Δουμπιὰ καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὸν ὅρμο Ἀγνῶντα τῆς Σκοπέλου, ὅπου ἔκτισαν πύργο, τὸ γνωστὸ κάστρο Δουμπιώτη[1]. Οἱ Τοῦρκοι ἔκαψαν[2] καὶ τὰ Δουμπιὰ τὸ 1821, ἐπειδὴ ἦταν ἡ πατρίδα τῶν ὁπλαρχηγῶν Ἀστερίου Τσ(ι)αράπα[3] καὶ Κωνσταντίνου Πλιάκου, καὶ ἡ τοπικὴ παράδοση ἀναφέρει ὅτι τὸ πραγματικὸ ἐπώνυμο τῆς οἰκογένειας Δουμπιώτη ἦταν Τσ(ι)αράπα ἢ Πλιάκου.

Ἀπὸ τὸν ὅρμο Ἀγνῶντα ἔκαναν ἐπιδρομὲς μὲ καράβια στὶς ἀκτὲς τῆς Μακεδονίας, γιὰ νὰ πλήξουν τουρκικοὺς στόχους, ἀλλὰ καὶ γιὰ πειρατεία. Σὲ μία τέτοια ἐπιδρομὴ σκοτώθηκε ὁ Ἀστέριος (Στέργιος) Δουμπιώτης. Κατὰ τὸν στρατηγὸ ὅμως Νικόλαο Ἰ. Δουμπιώτη[4], σκοτώθηκε σὲ μία ἀπὸ τὶς μάχες ποὺ ἔδωσαν οἱ Δουμπιῶτες, ὅταν ἀπὸ τὴ Χαλκιδικὴ πήγαιναν στὴ Νάουσα. Ἡ οἰκογένεια Δουμπιώτη κατὰ τὴν Ἐπανάσταση ἔχασε πολλὰ μέλη της, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν Γεώργιο, τὸν Χαρίτωνα καὶ πολλὲς γυναῖκες, οἱ ὁποῖες σφαγιάσθηκαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους σὲ μία ἐνέδρα.

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογένειας Κωνσταντίνος εἶχε συγκροτήσει σῶμα 200 ἀνδρῶν. Μετὰ τὴν καταστολὴ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ στὴ Νάουσα καὶ τὸν Ὄλυμπο μὲ τὸν Ἀναστάσιο Καρατάσο, τοῦ ὁποίου ἦταν συνεργάτης, βοήθησαν τὸν Γεώργιο Καραϊσκάκη στὴν ἐκκαθάριση τῶν Ἀγράφων ἀπὸ τὰ τουρκικὰ ἀποσπάσματα. Στὶς 19 Ἰουνίου 1823 ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ἔστειλε ἐπιστολὲς πρὸς τοὺς Θεσσαλομακεδόνες ὁπλαρχηγούς, στὸν καθένα χωριστά, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ στὸν Κωνσταντίνο Δουμπιώτη[5], ὁ ὁποῖος καὶ τὰ ἑπόμενα ἔτη ἔλαβε μέρος σὲ πολλὲς μάχες στὴ Ν. Ἑλλάδα μὲ τὸν Ἀναστάσιο Καρατάσο, τὸν Ἀγγελῆ Γάτσο, τὸν Νικόλαο Κριεζώτη κ.ἄ. καὶ τραυματίσθηκε πολλὲς φορές. Τὸ 1825, μετὰ ἀπὸ εἰσήγηση τοῦ Ἰωάννη Κωλέττη, τιμήθηκε μὲ τὸν βαθμὸ τοῦ στρατηγοῦ, ὁ Καποδίστριας τοῦ ἔδωσε τὸν βαθμὸ τοῦ χιλίαρχου[6] καὶ ἐπὶ Ὄθωνος, ὁ ὁποῖος τὸν ἐκτιμοῦσε γιὰ τὴν μεγάλη προσφορά του στὴν πατρίδα, ἀποστρατεύθηκε μὲ τὸν βαθμὸ τοῦ ταγματάρχη, ἐπειδὴ συμμετεῖχε σὲ ὁρισμένα γεγονότα κυρίως κατὰ τῆς ἀντιβασιλείας[7]. Πέθανε στὴ Χαλκίδα πρὶν τὸ 1865.

---

1. Ἐρ. Ζέλλιου-Μαστοροκώστα, *Χαλκιδική: Ἐπαναστάσεις κατὰ τὴν τουρκοκρατία – Μακεδονικὸς Ἀγώνας*, Θεσσαλονίκη, Μαίανδρος, 1996, σσ. 67.
2. Ἰ. Κ. Βασδραβέλλης, *Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγώνας 1796-1832*, Θεσσαλονίκη, Ε.Μ.Σ., 1950, σσ. 101-319.
3. Βλ. ὅπ.ἀν., σημ. 1.
4. Ἀπ. Βακαλόπουλος, *Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ*, τ. 6, Θεσσαλονίκη 1982, σ. 529.
5. Γ.Α.Κ. , Ὑπ. Δικ., φάκ. 29.
6. Ε.Β.Ε./Τ.Χ.Ο., *Ἀρχεῖο Ἀγωνιστῶν*, Κ. 51, φάκ. 31, ἀρ. ἐγγρ. 26386.
7. Γ. Χ. Χιονίδης, «Οἱ εἰς τὰ μητρῶα τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821 ἀναγραφόμενοι Μακεδόνες», *Μακεδονικὰ* 12 (1972) 41.

Ὁ Βασιλικός (Βασίλειος) ἔλαβε ἐπίσης μέρος σὲ πολλὲς μάχες καὶ στὴ Ν. Ἑλλάδα, γι' αὐτὸ τὸ 1825 ἔλαβε τὸν βαθμὸ τοῦ χιλίαρχου. Προικοδοτήθηκε[8] ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ κράτος ἀνθυπολοχαγὸς καὶ πέθανε πιθανὸν στὴ Νέα Πέλλα Ἀταλάντης, ἄγνωστο[9] πότε. Μία αἴτηση ὅμως τῆς χήρας αὐτοῦ Μαρίας μὲ ἡμερομηνία 7.6.1865, μὲ τὴν ὁποία αἰτεῖται σύνταξη, ἀναφέρει ὅτι ἀπεβίωσε τὸ 1853.

Καὶ ὁ Νικόλαος ἀγωνίσθηκε καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ διετέλεσε ὕπαρχος στὴ χιλιαρχία τοῦ Τσάμη Καρατάσου. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ν. Ἑλλάδος ἐγκαταστάθηκε στὴ Νέα Πέλλα Ἀταλάντης, ὅπου ἀπεβίωσε πρὶν τὴν 20η Αὐγούστου 1865, ἡμερομηνία τῆς αἰτήσεως τῆς συζύγου του Τριγώνας, μὲ τὴν ὁποία αἰτεῖται ἀποζημίωση γιὰ τὴν προσφορὰ τοῦ συζύγου της στὴν πατρίδα.

Ὁ Ἐμμανουὴλ[10] Δουμπιώτης τοῦ Βασιλικοῦ (Βασιλείου) ἀναφέρεται στὰ ἀρχεῖα τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ἀλλὰ δὲν ἔχουμε ἄλλες πληροφορίες. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ν. Ἑλλάδος ἐγκαταστάθηκε στὴ Νέα Πέλλα Ἀταλάντης.

Ὁ Ἰωάννης[11] Δουμπιώτης ἦταν υἱὸς τοῦ Νικολάου. Νεότατος στὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821 πολέμησε στὶς Σποράδες, τὴν Εὔβοια καὶ τὴν Ἀττική. Τὸ 1854 ἔλαβε μέρος μὲ τὸν Τσάμη Καρατάσο[12] στὴν Ἐπανάσταση στὴ Χαλκιδική, ἀλλὰ τὸ σῶμα του φόνευσε ἀπὸ παρεξήγηση Ἄγγλο ναύτη, φυλακίσθηκε στὶς φυλακὲς τοῦ Μεντρεσὲ καὶ ἀπεβίωσε τὸ 1882.

Στὴν οἰκογένεια Δουμπιώτη πρέπει νὰ ἐντάξουμε καὶ τὸν Ἀθανάσιο Τζάκα[13], ἀνεψιὸ τοῦ Κωνσταντίνου Δουμπιώτη, ὁ ὁποῖος ἔλαβε μέρος στὴ μάχη στὸ Τρίκερι, στὸ Νεόκαστρο (Πύλο) τῆς Πελοποννήσου ἐναντίον τοῦ Ἰμπραήμ, στὸν Πειραιὰ κατὰ τοῦ Κιουταχῆ. Στὰ ἀρχεῖα τῶν ἀγωνιστῶν ἀναφέρεται ὡς υπαξιωματικὸς Β΄ τάξεως. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ν. Ἑλλάδος πρέπει νὰ ἔμεινε στὴ Σκόπελο.

Ἀπὸ τὴ Β. Χαλκιδική, τὰ Ριζά (Σιποτνίκια) καταγόταν καὶ ὁ Βασίλειος Ἀθανασίου[14], ὁ ὁποῖος δὲν ἔλαβε μέρος στὴν Ἐπανάσταση τῆς Χαλκιδικῆς τὸ 1821 ἀλλὰ στὴν Ἐπανάσταση τοῦ Ἀλέξανδρου Ὑψηλάντη στὶς παραδουνάβιες χῶρες, ὅπου βρισκόταν ἀπὸ τὸ 1812. Ἀγωνίσθηκε καὶ μὲ τὸν Ἰωάννη Φαρμάκη καὶ τὸ 1825 ἐπέστρεψε στὴν Ἑλλάδα ὅπου ἀγωνίσθηκε ἡρωικότατα ἕως τὴν ἀπελευθέρωση μὲ τὸν Φαβιέρο, τὸν Χατζημιχάλη Νταλιάνη καὶ τὸν Γεώργιο Καραϊσκάκη καὶ τραυματίσθηκε τρεῖς φορές. Συγκεκριμένα ἔλαβε μέρος στὴν ἐκστρατεία τὸ 1826 κατὰ τῆς Καρύστου, τὸν χειμώνα τοῦ 1826-1827 στὶς μάχες τῆς Ἀράχωβας, τοῦ Διστόμου, τῆς Δόμβραινας, τῆς Ἀθήνας καὶ ἄλλες. Μετὰ τὴν πτώση τῆς Ἀθήνας συνέχισε τὸν ἀγώνα στὴν Κρήτη. Τὸ 1932 ἔλαβε τὸν βαθμὸ τοῦ ταγματάρχη καὶ τὸ 1839 ἀπεβίωσε.

Ὁ Γιαννάκης Παπαγεωργάκης[15], ὁ γνωστὸς Πολυγυρινὸς γραμματέας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, μετὰ τὸν ἀπαγχονισμὸ τοῦ Γρηγορίου Ε΄ κατέβηκε στὴν Πελοπόννησο, ἀγωνίσθηκε καὶ σκοτώθηκε κατὰ τὴν ἡρωικὴ ἔξοδο τοῦ Μεσολογγίου τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1826. Μάλιστα ἀνῆκε στὴν «ἀθάνατη φρουρά», τὴν ὁποία ἀποτελοῦσαν Μακεδόνες, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ἦταν καὶ ὁ ἀδελφός του Μαυρουδῆς καὶ ἄλλοι ἴσως Χαλκιδικεῖς καὶ Ρουμελιῶτες. Ὁ Μαυρουδῆς Παπαγεωργάκης ἀπεβίωσε τὸ 1844 στὴ Σκόπελο ἢ στὴν Ἀθήνα ἔχοντας λάβει τὸν βαθμὸ τοῦ συνταγματάρχη, ἑπομένως ἡ προσφορά του γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδος θὰ ἦταν μεγάλη.

Ὁ καπετὰν Γεωργάκης Κρῆτος ἔλαβε μέρος μὲ ἄλλους Κασσανδρινοὺς στὴ μάχη στὰ Δερβενάκια καὶ σὲ ἄλλες μάχες ποὺ ἔγιναν στὴν Πελοπόννησο.

Τὸ 1824 ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνηση ἔστειλε στὰ Ψαρὰ 1.200 Μακεδόνες γιὰ νὰ ὑπερασπισθοῦν τὸ νησὶ ἀπὸ τὴν ἀπειλούμενη ἀπόβαση τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Μεταξὺ αὐτῶν ἦταν καὶ οἱ Χαλκιδικεῖς καπετὰν Κότας, Λάμπρος Κασσανδρινός, οἱ ἐπίσης Κασσανδρινοὶ Παπαδημήτρης Ἀναστασίου, Ἀδὰμ Λάμπρος, καπετὰν Θανασάκης[16], ὁ υἱός του Παναγιώτης, ἴσως ὁ πρόκριτος τῆς Βάλτας Ἰωάννης (Γιαννιός) Χατζηχριστοδούλου, ὁ Ἐμμανουὴλ Χαμόθεος ἀπὸ τὴν Καλάνδρα καὶ

8. Βλ. ὅπ.ἀν., σημ. 6, φάκ. 29, ἀρ. ἐγγρ. 26390, 26391, 26392, 26394.

9. Βλ. ὅπ.ἀν., σημ. 6, φάκ. 30, ἀρ. ἐγγρ. 26381, 26382.

10. Βλ. ὅπ.ἀν., σημ. 6, φάκ. 30, ἀρ. ἐγγρ. 26383, 26384, 26385.

11. Γ. Δ. Κορομηλᾶς, «Δουμπιώτης», *Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια*, τ. Θ΄, σ. 520.

12. Βλ. ὅπ.ἀν., σημ. 1, σ. 45.

13. Ἐρ. Ζέλλιου-Μαστοροκώστα, «Ἡ οἰκογένεια Δουμπιώτη», *Μακεδονικὰ* 35 (2006) 293-298.

14. Βλ. ὅπ.ἀν., σημ. 6, φάκ. Βασιλείου Ἀθανασίου· Γ. Δ. Κορομηλᾶς, «Ἀθανασίου Βασίλειος», *Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια*, τ. Β΄, σ. 10· Κ. Χιούτης, «Βασίλης Ἀθανασίου: Ἕνας Χαλκιδικιώτης ἀξιωματικὸς στὸ στράτευμα τοῦ Ἀλέξανδρου Ὑψηλάντη στὴ Μολδοβλαχία», *Χρονικὰ τῆς Χαλκιδικῆς* 52-53 (2007-2008) 201-220.

15. Βλ. ὅπ.ἀν., σημ. 1, σ. 40. Ὁ υἱὸς τοῦ Γιαννάκη Παπαγεωργάκη Γεώργιος Χρυσίδης –εἶχε ἀλλάξει τὸ ἐπίθετό του γιὰ εὐνόητους λόγους– ὑπηρέτησε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Ἐπαναστάσεως σὲ διοικητικὲς θέσεις καὶ στὶς 14 Ἀπριλίου 1932 διορίσθηκε διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Ἐφημερίδος.

16. Γ. Δ. Κορομηλᾶς, «Θανασάκης», *Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια*, τ. ΙΒ΄, σ. 448.

60 περίπου ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι ἔγιναν ἥρωες τῆς ἐποποιίας τῶν Ψαρῶν στὶς 22 Ἰουνίου 1824. Μόνον ὁ υἱὸς τοῦ καπετὰν Θανασάκη Παναγιώτης ἐπιβιβάσθηκε σὲ μία βάρκα καὶ μετὰ σὲ ἕνα γαλλικὸ πλοῖο καὶ τὸν συναντοῦμε νὰ πολεμᾶ στὸ Μανιάκι μὲ τὸν Γρηγόριο Δικαῖο, ὅπου τραυματίσθηκε σοβαρότατα, οἱ Τοῦρκοι τὸν θεώρησαν νεκρὸ καὶ δὲν τὸν σκότωσαν. Ἔλαβε μέρος καὶ σὲ ἄλλες μάχες στὴν Πελοπόννησο, στὴν ἐκστρατεία στὴν Ἀττικὴ μὲ τὸ σῶμα τοῦ Ἰωάννη Νοταρᾶ, ὑπηρέτησε στὸν στρατὸ τοῦ Καποδίστρια, τοῦ Ὄθωνος καὶ σκοτώθηκε τὸ 1852 στὴ Λειβαδιὰ σὲ συμπλοκὴ μὲ τὴ συμμορία Νταβέλη.

Ἄλλοι γνωστοὶ ἀγωνιστὲς ἀπὸ τὴ Χαλκιδικὴ εἶναι ὁ Ἀντώνιος Χατζηχριστοδούλου, ἀνεψιὸς τοῦ Γιαννιοῦ ἀπὸ τὴ Βάλτα, γι' αὐτὸ ἡ πατρίδα τὸν τίμησε μὲ τὸ 8853/15.7.1845 Β.Δ. μὲ τὸν Ἀργυρὸ Σταυρό[17]. Καὶ ὁ γεννηθεὶς τὸ 1785 στὴν Κασσάνδρα Βασιλικός[18], ὁ ὁποῖος μετὰ τὸν χαλασμὸ τῆς Κασσάνδρας κατέφυγε στὴ Σκιάθο, πολέμησε στὸ Τρίκερι καὶ στὴν Ἀνατ. Ἑλλάδα τὸ 1826-1829 καὶ τὸ 1870 ζοῦσε πρόσφυγας στὴ Σκόπελο.

Οἱ Χαλκιδικεῖς ὅμως ποὺ ἀγωνίσθηκαν στὴ Ν. Ἑλλάδα καὶ ἀγνοοῦμε τὰ ὀνόματά τους εἶναι πάρα πολλοί. Καὶ ἔλαβαν μέρος καὶ σὲ πολλὲς ὀνομαστὲς μάχες, ὅπως αὐτὴ ποὺ ἔδωσε ὁ Καρατάσος μὲ 200 Μακεδόνες (Χαλκιδικεῖς καὶ τῶν περιοχῶν τοῦ Βερμίου καὶ Ὀλύμπου) στὶς 18 Μαρτίου 1825 ἐναντίον τοῦ Ἰμπραὴμ στὸν Σχοινόλακα τῆς Μεσσηνίας, ὅπου οἱ ἄνδρες τοῦ Ἰμπραὴμ ὑποχώρησαν ἀτάκτως αφήνοντας 200 νεκροὺς καὶ πολλὰ ὅπλα, τὰ ὁποῖα ἔστειλε ὁ Καρατάσος ὡς λάφυρα στὴν Τριπολιτσά.

Καὶ πρέπει νὰ εἶναι πάρα πολλοί, διότι κυρίως μετὰ τὸν χαλασμὸ τῆς Κασσάνδρας ἡ Χαλκιδικὴ σχεδόν ἐρήμωσε, ἐπειδὴ πάρα πολλοὶ Χαλκιδικεῖς κατέφυγαν στὶς Σποράδες, τὴν Ἀταλάντη καὶ σὲ ἄλλα μέρη τῆς νοτίου τοῦ Ὀλύμπου Ἑλλάδος. Τὸ βεβαιώνει καὶ ὁ αὐτόπτης μάρτυρας ἀπὸ τὴν Λόκοβη (Ταξιάρχης) Ἀργυρὸς Σάρης[19]: «… Σὲ πολλὰ χωριὰ ἀπὸ ἑκατὸ φαμίλιες ἔμειναν δέκα …», καὶ ἄλλοι: «… Τότε καὶ τὰ πέριξ χωρία τῆς Θεσσαλονίκης ὁμοῦ μὲ τὸ περίφημον ἐκεῖνο τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας Μοναστήριον, τῆς Καλαμαριᾶς χωρία, Κασσάνδρας, μὲ ὅλα τοῦ Χολομῶντος τὰ χωρία ἠφανίσθησαν καὶ οὕτως ἕως τὸ Ἅγιον Ὄρος τὰ χωρία ἀπὸ τοὺς Ὀθωμανοὺς ἐρημώθησαν…»[20].

Καὶ ὁ πόθος τῶν Χαλκιδικέων νὰ δοῦν ἐλεύθερη τὴ Μακεδονία μας, νὰ δοῦν ἐλεύθερη τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα τους τὴ Χαλκιδική, δὲν ἔσβησε ποτέ, εἴτε ζοῦσαν στὴν ἐλεύθερη πλέον Ἑλλάδα εἴτε στὴν ὑπόδουλη. Τὸ μαρτυροῦν τὰ δημοτικὰ τραγούδια μας, τὰ ποιήματα τῶν λογοτεχνῶν μας, ὅπως τὸ ποίημα τοῦ Ἀλέξανδρου Σούτσου:

Ὁ θάνατος τοῦ ἑτερόχθονος ἀγωνιστοῦ[21]

Ὁ μαυροφόρος Μακεδὼν μὲ βῆμα λυπημένο
Μὲ τὸ μακρὺ τουφέκι του στὸν ὦμον κρεμασμένο
Εἰς τὸ γεφῦρι ἔφθασε τοῦ Μάντζαρη πλησίον,
Πλησίον τῶν ἑλληνικῶν καὶ τουρκικῶν ὁρίων,
Καὶ πρὶν νὰ σφάξῃ καὶ σφαχθῇ τὸ ὕστερο φιλί του
Ὁ ἑτερόχθων ἔδιδεν εἰς τὸ μικρὸ παιδί του,
Καὶ τὸ παιδὶ ἐθρήνει
Χωρὶς νὰ ξεύρῃ καὶ αὐτὸ πῶς τόσο δάκρυ χύνει.
«Πατέρα μου, λοιπὸν ζητᾶς, ζητᾶς νὰ σὲ ἀφήσω;
Παντοῦ, παντοῦ τὸ δύστυχο θὰ σὲ ἀκολουθήσω…
Καὶ ποῦ πηγαίνεις;» - «Μὴ κ' ἐγὼ νὰ ξεύρω ποὺ πηγαίνω;
Πηγαίνω καθὼς τὸ νερὸ αὐτὸ τὸ θολωμένο…
Μᾶς πῆραν τὴν πατρίδα μας» - «Καὶ ποῖος μᾶς τὴν πῆρε;»
- «Εἰς τὴν μητέρα σου, παιδί, καθὼς σὲ εἶπα σῦρε».
Καὶ τὸ παιδὶ δὲν κλίνει
Ν' ἀφήσῃ τὸν πατέρα του, κ' ἐκεῖνος δάκρυ χύνει·
Καὶ λέγει: «Ἔλαβα πληγές, αὐτὴν στὸ Δραγατσάνι
Καὶ ταύταις στὴν Ἀράχωβα καὶ στῆς Γραβιᾶς τὸ Χάνι·
Τὰ κτήματά μας δήμευσεν ὁ Τοῦρκος στὴν Κασσάνδρα
Καὶ ν' ἀκουμβήσουμε ἐκεῖ δὲν ἔχουμεν μιὰν μάνδρα·
Πλὴν καὶ ἡ γῆ μᾶς πολεμᾶ ἡ μ' αἷμα μας βρεγμένη
Καὶ εἰς τοὺς ἀγωνιστὰς ἡμᾶς ὁ τάφος τώρα μένει».
Καὶ τὸ παιδὶ νὰ κρίνῃ
Δι' ὅλα αὐτὰ δὲν ἠμπορεῖ, κι' ἐκεῖνος δάκρυ χύνει.
Πρινάρια ἔκοψε· φωτιὰ ὑψώθηκε μεγάλη·
Ἀπὸ τὸν κόρφο του πολλὰ διπλώματα ἐβγάλλει,
Τὰ καίει καὶ τὴν στάχτη τους σκορπίζει στὸν ἀέρα,

…….

Καὶ τὸ παιδὶ τρομάζει
Ὡσὰν τὸ ἐλάφι πιλαλεῖ καὶ «μάνα μου» φωνάζει.
Κι' ἐκεῖνος μὲ γυμνὸ σπαθὶ κραυγάζει: «Ἀφ' οὗ ξένος
Καὶ εἰς αὐτὸ απέμεινα τὸ ἰδικό μας Γένος,
Ἀφ' οὗ, πατρίς μου ἄθλια, πατρὶς Μακεδονία,
Παντοτεινὴ τὸ στῆθος σου βαρύνει τυραννία,
Ἀνδρεῖα καθὼς ἔζησα μὲ μένει ν' ἀποθάνω».
Καὶ εἰς τῶν Τούρκων ἔπεσε τὴν φυλακὴν ἐπάνω·
Καὶ τὸ παιδὶ ἀκόμα
Προσμένει τὸν πατέρα του στὸ ἔρημό του δῶμα».

Τὸ μαρτυροῦν ἡ Ἐπανάσταση τοῦ 1854 στὴ Χαλκιδική, ἡ προετοιμασθεῖσα Ἐπανάσταση τοῦ 1878, ὁ Μακεδονικὸς Ἀγώνας, οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι.

17. Π. Στάμου, *Ἡ ἡρωικὴ Κασσάνδρα ἀνὰ τοὺς αἰῶνες*, Ἀθῆναι 1961, 66-67.

18. Γ. Δ. Κορομηλᾶς, «Βασιλικός», *Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια*, τ. Β΄, σ. 10.

19. Ἐρ. Ζέλλιου-Μαστοροκώστα, *Ταξιάρχης Χαλκιδικῆς*, Θεσσαλονίκη, Μαίανδρος, 1994, σσ. 47-57.

20. Ἰ. Μαμαλάκης, «Διήγησις περὶ Ἁγίου Ὄρους ἐν καιρῷ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821», *Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης* 7 (1957) 228.

21. Ἀλ. Σούτσου, *Ἅπαντα*, Ἀθῆναι 1916, σσ. 215-216.

ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΑ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ

Ελεύθερη μετάφραση-ανάλυση και οι σύγχρονες απόψεις

ΤΙΜΟΛΕΩΝ ΜΑΚΡΟΓΙΑΝΝΗΣ
Ομότιμος καθηγητής του ΑΠΘ

1. *Περί του σχηματισμού των νεφών και της ομίχλης (βιβλία Α-Η, κεφ. IX, παράγραφοι, 1-5)*

Κατά την Αριστοτελική σκέψη ισχύουν τα εξής:

1. Ο τόπος που συμβαίνουν τα φαινόμενα των νεφών, της ομίχλης, της πάχνης και του χαλαζιού είναι κοινός και είναι αυτός ο τόπος ο πρώτος γύρω από τη γη.
2. Η βασική αιτία γένεσης αυτών των φαινομένων είναι ο ήλιος και ειδικότερα η περιφορά του.
   Η γη μένει ακίνητη αλλά το νερό που υπάρχει πάνω της εξατμίζεται λόγω της θερμότητας που έρχεται από τον ήλιο και κινείται έτσι προς τα άνω σε μορφή υδρατμών. Όταν τώρα λείπει η θερμότητα αυτή, οι υδρατμοί που έμειναν έτσι διασκορπισμένοι στον αέρα γύρω από τη γη ψύχονται, συμπυκνώνονται και έτσι γίνονται τα νέφη.
   Στη συνέχεια από τα νέφη παράγεται η βροχή και ξαναέρχεται πάλι το νερό στη γη.
3. Η ομίχλη είναι «περίττωμα» νέφους που βρέθηκε άγονο μέσα στο νέφος δεν μπόρεσε να μεταβληθεί σε νερό πέφτει και σχηματίζει έτσι την ομίχλη. Με άλλα λόγια η ομίχλη είναι το υπόλειμμα της συμπύκνωσης των υδρατμών μέσα σε ένα νέφος. Η ομίχλη είναι κάτι σαν στείρα νεφέλη. Γι'αυτό εξάλλου είναι σημάδι μάλλον καλοκαιρίας και όχι βροχής.
4. Ο κύκλος αυτός του νερού μιμείται τον κύκλο του ηλίου. Μπορούμε να τον παρομοιάσουμε με ένα ποτάμι αποτελούμενο από αέρα και νερό το οποίο ρέει προς τα άνω και κάτω. Όταν μεν υπάρχει ο ήλιος το ποτάμι αυτό ρέει προς τα άνω και όταν λείπει ο ήλιος ρέει προς τα κάτω. Αυτό γίνεται αδιαλείπτως.
5. Η υγρασία ανεβαίνει πάντοτε λόγω της θερμότητας και ξανακατεβαίνει στη γη λόγω ψύξης.

Όταν το προϊόν των υδρατμών (νερό) φέρεται προς τα κάτω κατά μικρές σταγόνες καλείται «ψεκάδες», ενώ όταν φέρεται προς τα κάτω κατά μεγάλες σταγόνες καλείται βροχή ή γενικότερα «υετός».

1.1. Σχόλιο

Ο τόπος γένεσης των μετεωρολογικών αυτών φαινομένων είναι πράγματι ο πρώτος χώρος γύρω από τη γη (Τροπόσφαιρα ονομάζεται σήμερα) όπως και ο Αριστοτέλης δέχεται.

Ο ήλιος είναι πράγματι η βασική πηγή ενέργειας που απαιτείται για τη λειτουργία αυτών των φαινομένων.

Όμως η παραγωγή των υδρατμών από το νερό που υπάρχει πάνω στη γη (εξάτμιση) μπορεί να πραγματοποιηθεί σε οποιαδήποτε θερμοκρασία, ακόμη δηλαδή και με την έλλειψη του ηλίου.

Η προς τα άνω κίνηση των υδρατμών δεν οφείλεται απλώς στη θερμότητα του ηλίου αλλά κυρίως στο γεγονός ότι η πυκνότητα του υγρού αέρα είναι πάντοτε μικρότερη εκείνης του ξηρού, όταν βρίσκονται βέβαια στις ίδιες συνθήκες θερμοκρασίας και πίεσης.

Με άλλα λόγια όσο αυξάνει η υγρασία ενός δείγματος υγρού αέρα τόσο ελαφρύτερος γίνεται εφόσον φυσικά δεν αλλάζει η θερμοκρασία και η πίεσή του.

Η ψύξη των υδρατμών κατά την ανοδική τους κίνηση δεν οφείλεται στην έλλειψη της θερμότητας του ηλίου, αλλά στο γεγονός ότι οι ανερχόμενοι υδρατμοί υφίστανται αδιαβατική μεταβολή, εκτόνωση και άρα ψύξη, με ρυθμό 0.9 βαθμούς Κελσίου ανά 100 μέτρα περίπου (εξίσωση Poisson).

Με τη διαδικασία αυτής της ψύξης οι υδρατμοί διέρχονται από τη γνωστή θερμοκρασία συμπύκνωσης ή «σημείο δρόσου», συμπυκνώνονται και δημιουργούν έτσι τα νέφη.

Πρέπει βέβαια να σημειωθεί εδώ ότι για τη συμπύκνωση των υδρατμών είναι απαραίτητοι και οι γνωστοί πυρήνες συμπύκνωσης, άγνωστη βέβαια έννοια στην αριστοτελική σκέψη.

Η ομίχλη είναι πράγματι νέφος άγονο καθότι δεν αποδίδει υετό. Όμως δεν πέφτει από ψηλά αλλά σχηματίζεται συνήθως όταν στρώμα υγρού σχετικά αέρα βρεθεί σε επαφή με την επιφάνεια του εδάφους που έχει ήδη ψυχθεί λόγω έντονης νυκτερινής ακτινοβολίας με συνθήκες βέβαια ανέφελου ουρανού και άπνοιας (ομίχλη ακτινοβολίας).

Υπάρχει πράγματι σε καθημερινή βάση ο κύκλος των ανοδικών και καθοδικών κινήσεων του υγρού αέρα που η Αριστοτελική σκέψη παρομοιάζει με ποτάμι που ρέει προς τα άνω και κάτω. Ο κλασικός ορισμός των ψεκάδων και του υετού που ο Αριστοτέλης προτείνει είναι απολύτως ορθός.

2. *Περί δρόσου και πάχνης (βιβλίο Ι, παράγραφοι, 1-5)*

2.1. Αριστοτελική σκέψη

(1) Από το νερό που εξατμίζεται, κατά την ημέρα, όσο δεν μπορεί να μεταφερθεί σε υψηλότερα επίπεδα, λόγω ολιγότητας της προσφερόμενης θερμότητας, πέφτει και πάλι στην επιφάνεια της γης και τότε ονομάζεται «δρόσος» ή «πάχνη».

(2) Δρόσος προκύπτει όταν οι υδρατμοί συμπυκνώνονται απλά σε νερό, ενώ πάχνη προκύπτει όταν οι υδρατμοί πήζουν πριν συμπυκνωθούν σε νερό.

(3) Τόσο η δρόσος όσο και η πάχνη σχηματίζονται με νηνεμία και αίθριο ουρανό. Οι υδρατμοί δεν ανυψώνονται αν δεν υπάρχει αιθρία και ούτε συμπυκνώνονται αν πνέει άνεμος. Απόδειξη αυτών είναι το γεγονός ότι στις κορυφές των βουνών δεν σχηματίζεται πάχνη. Η αιτία είναι ότι η θερμότητα που μεταφέρει τους υδρατμούς προς τα άνω δεν επαρκεί για να τους μεταφέρει από τους υγρούς τόπους (κοιλάδες) μέχρι τις κορυφές των βουνών και έτσι τους αφήνει και πάλι στους ίδιους υγρούς τόπους. Άλλη αιτία είναι το γεγονός ότι στα βουνά επάνω υπάρχει συνεχώς άνεμος ο οποίος εμποδίζει τη σύσταση αυτή, δηλαδή τον ευνοϊκό για το σχηματισμό δρόσου ή πάχνης συνδυασμό των παραγόντων.

(4) Η δρόσος σχηματίζεται παντού με νότιους όμως ανέμους και όχι βόρειους. Εξαίρεση αποτελεί η περιοχή του Πόντου. Εκεί η δρόσος γίνεται με βόρειους ανέμους και όχι με νότιους. Αυτό γιατί εκεί οι βόρειοι άνεμοι συσσωρεύουν περισσότερη θερμότητα στη γη και προκαλούν έτσι μεγαλύτερη εξάτμιση. Οι νότιοι άνεμοι εκεί δρουν αντίθετα.

Υπενθυμίζεται βέβαια ότι η δρόσος σχηματίζεται με καλό καιρό (ευδία) και όχι με κακοκαιρία. Γενικά είναι γνωστό ότι οι νότιοι άνεμοι προκαλούν ευδία ενώ οι βόρειοι κακοκαιρία.

Το φαινόμενο που παρατηρείται στην περιοχή του Πόντου, παρατηρείται και σε άλλες περιοχές. Τα πηγάδια ατμίζουν στις περιοχές αυτές με βόρειους μάλλον παρά νότιους ανέμους. Οι βόρειοι άνεμοι σβήνουν τη θερμότητα πριν ακόμη συσσωρευθεί μεγάλη ποσότητα ατμού, οι νότιοι όμως άνεμοι αντίθετα αφήνουν να συσσωρεύεται ο ατμός.

2.2. Σχόλιο

Σε ότι αφορά τη δρόσο και την πάχνη, σύμφωνα με τα σημερινά δεδομένα, ισχύουν τα εξής:

Τόσο η δρόσος όσο και η πάχνη είναι αποτέλεσμα πράγματι του μηχανισμού της συμπύκνωσης των υδρατμών, όπως και η αριστοτελική σκέψη δέχεται. Πρέπει βέβαια να προστεθεί εδώ ότι η συμπύκνωση των υδρατμών, σε δρόσο, επιτυγχάνεται σε μια θερμοκρασία χαρακτηριστική, γνωστή ως θερμοκρασία «σημείου δρόσου», πάντοτε >0° C, ενώ στην περίπτωση της πάχνης η θερμοκρασία αυτή είναι πάντοτε <0°C. Ειδικότερα οι πρώτες δροσοσταγόνες σχηματίζονται σε σημεία του εδάφους που παρουσιάζουν μεγαλύτερη αφετική ικανότητα, (π.χ. τα άκρα της χλόης) έτσι ώστε να ψύχονται, μέχρι το σημείο δρόσου, νωρίτερα από τα άλλα σημεία. Μετά από λίγο χρόνο η ψύξη, μέχρι του σημείου δρόσου, επεκτείνεται και στα υπόλοιπα σημεία του εδάφους με τα οποία οι υδρατμοί έρχονται σε επαφή και το φαινόμενο δρόσου ή πάχνης εκτείνεται παντού.

Δρόσος μπορεί να σχηματιστεί σε όλες τις εποχές του χρόνου, αρκεί να υπάρχουν οι ευνοϊκές καιρικές συνθήκες που, όπως και η αριστοτελική σκέψη δέχεται είναι: να υπάρχει κοντά στο έδαφος υγρή αέρια μάζα, ο Ουρανός να είναι ανέφελος, και να επικρατεί άπνοια ή υποπνέων άνεμος.

Στην περίπτωση της πάχνης της πάχνης βέβαια ισχύουν τα ίδια με την παρατήρηση ότι η υγρή αέρια μάζα πρέπει να έχει τιμές θερμοκρασίας αρνητικές. Έτσι δικαιολογείται, όπως και η αριστοτελική σκέψη δέχεται, το γεγονός ότι η πάχνη εμφανίζεται συνήθως τη χειμερινή περίοδο και όχι στις κορυφές των βουνών όπου η άπνοια είναι σχεδόν σπάνιο φαινόμενο.

Πράγματι και σήμερα είναι αποδεκτό ότι ο άνεμος αποτρέπει τον μηχανισμό της συμπύκνωσης των υδρατμών σε δρόσο ή πάχνη.

Σε ότι αφορά τη συσχέτιση των βορείων και νοτίων ανέμων με τον σχηματισμό της δρόσου και την αναφορά στην περιοχή του Πόντου, θα πρέπει να σημειωθεί καταρχήν ότι προφανώς η αριστοτελική σκέψη εννοεί υποπνέοντες τέτοιους ανέμους. Είναι βέβαια και σήμερα αποδεκτό ότι οι μεν νότιοι άνεμοι προκαλούν «ευδία», αυξάνουν δηλαδή τη θερμοκρασία του αέρα, οι δε βόρειοι δρουν μάλλον αντίθετα παντού.

Σύμφωνα με τα παραπάνω η Αριστοτελική σκέψη, σχετικά με τον σχηματισμό των νεφών, της ομίχλης, της δρόσου και της πάχνης ισχύει και σήμερα, κατά το μεγαλύτερο ποσοστό.

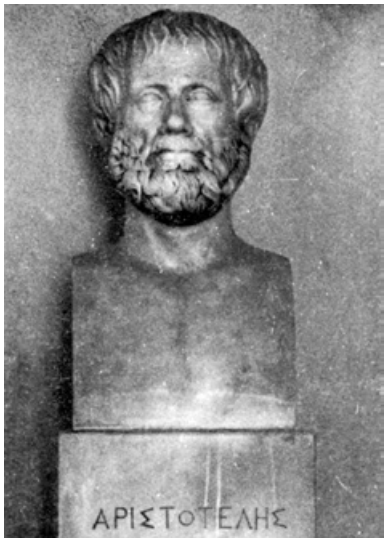

Ν. Περαντινός, Αριστοτέλης, 1954. Θεσσαλονίκη, παλαιό κτήριο της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ.

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Μαρία Μπουλάκη-Λυπηρίδη, *Περασμένα μα ποτέ ξεχασμένα,*

Πολύγυρος 2008

Έκδοση: Περιοδικό «Πολύγυρος» και Λαογραφικός Όμιλος Πολυγύρου

Μ' ένα λόγο γεμάτο ηχοχρώματα και με μια ιδιαίτερα λυρική και συναισθηματική διάθεση η Μαρία Μπουλάκη-Λυπηρίδη στεγάζει κάτω από την κεραμιδί απόχρωση του βιβλίου της όλα τα δημοσιευμένα μέχρι τώρα κείμενα της σχετικά με τη λαογραφική παράδοση της γενέτειράς της, του Πολυγύρου.

Η πιο πετυχημένη, ίσως, χρωματική απόδοση στην περίπτωσή μας, καθώς μας παραπέμπει στον γήινο πηλό, στη φθινοπωρινή διάχυση του σάπιου μήλου, στη μόνιμα φθινοπωρινή διάθεση των ξωμάχων της μάνας-γης που στη μήτρα της κυοφορεί την ελπίδα της επιβίωσης.

Κοινή συνισταμένη όλων των επιμέρους κειμένων (45 συνολικά) είναι η παράδοση, μολονότι αφηγηματικά έχουν την αυτοτέλειά τους. Η πληθώρα μάλιστα των ασπρόμαυρων φωτογραφιών που τα συνοδεύουν αποτελούν την πιο ουσιαστική υποστήριξή τους. Αψευδείς μάρτυρες μιας άλλης εποχής συγκροτούν ιδιαίτερο κεφάλαιο για μελέτη με λαογραφικό, ηθογραφικό, κοινωνικό και θρησκευτικό ενδιαφέρον, αναδεικνύοντας, μέσα από τον αιχμαλωτισμένο χρόνο της στιγμής, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά μιας κοινωνίας που η συνέχειά της ολοένα φθίνει. Επισημαίνει η ίδια: «Κάθε φωτογραφία είναι μια παράσταση, μπορεί να είναι και μια αφήγηση … Βλέποντάς τις πλάθω με τη φαντασία τον κόσμο τον λησμονημένο και το πνεύμα που επικρατούσε την εποχή της φωτογράφησης … Είναι μια πρόκληση να τιμήσουμε τα πρόσωπα και τη διαδρομή τους. Μια ευκαιρία να ξεφύγει η ιστορία από τον τόπο και να γίνει κτήμα και μνήμη όλων …».

Ο τίτλος του βιβλίου «*Περασμένα μα ποτέ ξεχασμένα*» αποτελεί την πιο συμπυκνωμένη θέση της συγγραφέα, αλλά και την πιο εύγλωττη εισαγωγή στο περιεχόμενο του βιβλίου. Μοιάζει με υπεύθυνη δήλωση στην επερχόμενη πολιτιστική ισοπέδωση. Κι αν ο τίτλος είναι η πιο πυκνή διατύπωση του περιεχομένου, η αφιέρωση «Στην επιθυμία της γιαγιάς μου: να μι δουκιέστι» αποτυπώνει το πιο τηλεγραφικό SOS στους επιγενόμενους. Μοιάζει με παρακαταθήκη, χωρίς ίχνος ματαιοδοξίας. Εντολή και παράκληση που περνάει τα όρια μιας απλής θεμιτής επιθυμίας των νεκρών να τους θυμόμαστε. Κραυγή απόγνωσης μιας εποχής που έφυγε, ένα διαρκές σήμα μορς που εκπέμπει την απειλή του κινδύνου μιας καταποντισμένης παράδοσης.

Με ξεναγό το μαγικό ραβδί της Μνημοσύνης η Μαρία Μπουλάκη ανασύρει από τη λήθη τον μικρό, αλλά και μέγα κόσμο μιας επαρχιακής πόλης, του Πολυγύρου, που μοιάζει να τυλίγεται στην αχλή μιας ονειρικής ψευδαίσθησης.

Χωρίς ιδιαίτερη προσπάθεια ντύνει το όνειρό της με τον πιο όμορφο αφηγηματικό μανδύα, αποκαλύπτοντας έτσι και τη λογοτεχνική της φλέβα με ένα λόγο καθημερινό, πηγαίο, επικοινωνιακό, μα και βαθιά συναισθηματικό.

Περιγραφική με μια γνήσια λυρική διάθεση, όταν το συναίσθημα περισσεύει, ρεαλιστική όταν αυτό υποχωρεί.

Τα κείμενά της αποτελούν ένα πολύτιμο γλωσσικό θησαυρό ιδιωματικών λέξεων και εκφράσεων, που ενισχύουν, χρωματίζουν και συντηρούν το γλωσσικό σφρίγος των προτάσεων. Ένα μικρό, εντυπωσιακό γλωσσάρι θα μπορούσαν να αποτελέσουν όλες αυτές οι λέξεις της τοπικής διαλέκτου των Πολυγυρινών, που κάθε μια ξετυλίγει και μια ξεχωριστή πτυχή της κοινωνικής τους συνάφειας.

Μένεις έκπληκτος από τον μεγάλο αριθμό των τοπωνυμιών, των λέξεων χρηστικότητας και των προσωνυμιών που ανασύρονται από το συρτάρι του χρόνου, για να γίνουν το αλάτι και το πιπέρι στον καθημερινό λόγο.

Στα θετικά της λεκτικής της φαρέτρας προστίθεται και η ευρηματική επιλογή τίτλων με υφέρπουσα ποιητική διάσταση. Ενδεικτικά αναφέρω : «Μα το ψωμί, όπως μα το Θεό». (Η ταύτιση του ιερού όρκου στον Θεό με αυτόν του ψωμιού είναι αποκαλυπτική του ήθους μιας γενιάς ανθρώπων που τιμούσαν την τροφοδότρα μάνα-γη τους με μια διάθεση σχεδόν παγανιστική. Μυσταγωγική, ιερή αναφορά στο μέγιστο αγαθό του ανθρώπου το ψωμί). «Οι καρποί της βροχής και του ήλιου», «η καθημερινή ζωή μιας γυναίκας, όπως θα λέγαμε μια φορά κι έναν καιρό», «Η θερμόψυχη παλαιότητα των πάντων», «Αναζητώντας τη χαμένη ομορφιά» …

Η Μαρία Μπουλάκη στις μικρές λαογραφικές της πραγματείες καλύπτει όλο το φάσμα της καθημερινότητας του μέσου ανθρώπου της επαρχίας κάνοντας

μάλιστα έναρξη, ασφαλώς συνειδητή, με κείμενα που καθρεφτίζουν τη βαθιά θρησκευτικότητα των συντοπιτών της. Μια θρησκευτικότητα που έχει στο τελετουργικό της αυτούσια τα χαρακτηριστικά μιας κοινωνίας με έντονα εθιμικά στοιχεία.

Αρώματα, χρώματα και ήχοι πλημμυρίζουν τις αισθήσεις του αναγνώστη, αν με αλαφροΐσκιωτη διάθεση αφεθεί στις σελίδες του βιβλίου.

Σε μια ατελείωτη σειρά των επιμέρους δημοσιευμάτων της παρελαύνουν η εύοσμη και ανθοφορεμένη Πρωτομαγιά μιας παρθένας φύσης, οι νοσταλγικές περιηγήσεις μέσα στην πόλη, οι βόλτες των νέων και το πλατωνικά ερωτικό τους σμίξιμο, το ζωντάνεμα της πλατείας (στάση απαραίτητη για την πολιτική και σκωπτική εκτόνωση των ανδρών), η ανεκτίμητη προσφορά της γυναίκας στον ρόλο της νοικοκυράς, της μητέρας και της συντρόφου, η ανατολή μιας νέας ζωής, οι καθημερινές οικιακές ασχολίες, η ομορφιά του περιβάλλοντος πράσινου καμβά του Πολυγύρου και η πληθώρα πολλών άλλων εκφράσεων της ζωής που κινούνταν στον ρυθμό και την ανάσα μιας δύσκολης καθημερινότητας.

Αυθεντική λαογράφος και λάτρης της παράδοσης η Μαρία Μπουλάκη ξεθάβει τις πιο μακρινές μνήμες των παιδικών χρόνων και μας ραντίζει με τη χρυσόσκονη της ανεμελιάς και της αθωότητας.

Σε μια εποχή όπου η δήθεν παγκοσμιοποίηση απειλεί να εξαφανίσει τον άνθρωπο ως μονάδα, για να τον οδηγήσει κατά τρόπο ισοπεδωτικό σε μια αγελαία συμπεριφορά και σε μια σιαμαία κοινωνία, η επιστροφή στην παράδοση αποτελεί, ίσως, το μοναδικό μετερίζι που μας επιτρέπει (για πόσο άραγε;) να προβάλλουμε αντίσταση ως λαός με τα δικά του χαρακτηριστικά. Και προφανώς δεν αναφέρομαι στη στείρα επανάληψη του παρελθόντος, αλλά στη διαιώνιση των αξιών που μέσω της παράδοσης μοιάζει ξεπερασμένη.

Μόνο εκλεπτυσμένες αισθήσεις σαν κι αυτές της συγγραφέα μπορούν να μας ξυπνήσουν από τον εφησυχασμό μας και να ξαναζωντανέψουν τα νεκρά μας κύτταρα. Εύστοχα η Μαρία Μπουλάκη επισημαίνει: « Τώρα, όσο ποτέ άλλοτε, έχουμε υποχρέωση να αντισταθούμε όσο είναι δυνατό στην εποχή που έρχεται καλπάζοντας να σαρώσει τα πάντα και να μας παρασύρει στο ρεύμα της γενικής ομοιότητας, για να νιώσουμε δήθεν ο ένας κοντά στον άλλο».

Θερμά Συγχαρητήρια στο περιοδικό «Πολύγυρος» και στο «Λαογραφικό Όμιλο Πολυγύρου» που αποδεικνύουν, ως χορηγοί, με την έκδοση του βιβλίου ότι η διάθεση και διαιώνιση του πολιτιστικού μας παρελθόντος δεν είναι απλή ευχή, αλλά μέριμνα και ενθάρρυνση.

ΓΙΑΝΝΗΣ Χ. ΚΑΡΑΜΙΧΟΣ

Η ΠΑΛΙΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

Γ. ΔΑΛΑΜΑΓΚΑΣ, Ιατρός

Κρατώ ακόμα εκείνη την παλιά φωτογραφία,
(όχι ανέξοδο λάφυρο της ψυχής μου),
εκείνη στην οποία ανέμελα γελούσες.
Ήτανε τότε, θυμάσαι, που εσύ ακόμα δεν πονούσες.

Βλέπω το αυθόρμητο γέλιο της απέραντης χαράς σου,
(δώρο της νιότης, της ξενοιασιάς και του έρωτα),
που στιγμιαία τυπώθηκε, αναλλοίωτο,
αιώνια ζωή και κίνηση, «ακίνητη», να δώσει στο άψυχο χαρτί.

Η ευτυχία, ανυποψίαστη, φώλιαζε στον κόρφο σου,
(αμφίβολες προσμονές και φρούδες ελπίδες),
προδομένη από το γρήγορο ρυθμό της καρδιάς,
από τον αυθορμητισμό της άγουρης ηλικίας.

Πασχίζω να φανταστώ την τωρινή μορφή σου
Όπως και του φόντου τις αλλαγές,
(του κόσμου εκείνου, του αλλοτινού),
που παγωμένος, πλαισιώνει ακόμα, ίδιος πάντα,
εκείνη την παλιά φωτογραφία.

Οκτώβριος 2004

Η ΜΠΟΥΚΑΔΟΥΡΑ

Γ. ΔΑΛΑΜΑΓΚΑΣ, Ιατρός

Πάνω απ' τα βράχια τα στεγνά, τότε που ήμασταν παιδιά,
κορμιά ηλιοκαμένα,
μετρούσαμε τα κύματα, τα κύματα που δίνανε αμέτρητα φιλιά, φιλιά εις τη στεριά.

Και όταν μεγαλώσαμε και μάθαμε το χάρτη,
τότε επαληθεύτηκε, πώς ήτανε αλήθεια,
πώς τα φιλιά ερχότανε κάτω απ' τα νησιά.

Νησιωτοπούλες τα' στελναν σε μας αληθινά.
Με το νοτιά τα στέλνανε ανώνυμα, κρυφά.
Με το βοριά απαντούσαμε, εμείς εις τα τυφλά.

Φύσα, νοτιά μου, φύσαγε, νοτιά απ' το Αιγαίο,
γιατί η δική σου η πνοή με κάνει πάλι νέο.

Ιούλιος 2002

ΑΠΟ ΤΑ ΕΥΤΡΑΠΕΛΑ ΠΟΥ ΜΟΥ ΠΡΟΣΦΕΡΑΝ ΟΙ ΣΥΜΠΑΤΡΙΩΤΕΣ ΜΑΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΙΚΟΥΛΛΑΣ
Καθηγητής Παιδιατρικής Α.Π.Θ.

Ἡ ὁποιαδήποτε ἐνασχόληση μὲ τὰ παιδιὰ εἶναι μιὰ εὐλογία. Εἶναι δῶρο Θεοῦ. Γιατὶ καὶ τὰ ἴδια τὰ παιδιὰ εἶναι δῶρο Θεοῦ, ἀνεκτίμητα.

Ἡ Παιδιατρική, τὴν ὁποία ὑπηρετῶ ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια, δίνει μεγάλες χαρὲς καὶ διδάσκει καθημερινά. Δίνει ὅμως καὶ μεγάλες λύπες, ὅταν τὰ πράγματα δὲν ἐξελίσσονται ὅπως ἐπιθυμοῦμε. Εἶναι ὅμως καὶ καταστάσεις ποὺ ξεπερνοῦν τὶς ἀνθρώπινες δυνάμεις καὶ προσπάθειες. Τὰ παιδιά, ἀκόμα κι ὅταν εἶναι ἄρρωστα, μὲ τὴν ἀθωότητα καὶ τὴν ἀνεπιτήδευτη συμπεριφορά τους δημιουργοῦν πολλὲς φορὲς ἀπρόσμενες καταστάσεις, ποὺ ἐλαφραίνουν τὴν ἀτμόσφαιρα, ὅσο βαρειὰ κι ἂν εἶναι. Κι αὐτὸ εἶναι πολύτιμο γιὰ ὅλους. Τὸ ἴδιο συμβαίνει συχνὰ καὶ μὲ τοὺς γονεῖς τους, στοὺς ὁποίους ἀντανακλᾶται ἡ ψυχολογία καὶ ἡ συμπεριφορά τῶν παιδιῶν τους.

Θὰ ἀναφέρω μερικὰ εὐτράπελα περιστατικὰ ἀπὸ τὰ ἄπειρα ποὺ ἔχω θησαυρίσει καὶ καταγράψει ὡς παιδίατρος ἀπὸ τὰ συμπατριωτάκια μου παιδιὰ καὶ τοὺς γονεῖς τους ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐνήλικες Χαλκιδικιῶτες ἀσθενεῖς, ποὺ ἀντιμετώπισα ὡς φοιτητὴς τῆς Ἰατρικῆς σὲ διάφορα νοσοκομεῖα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἀργότερα σὲ διάφορα ἀγροτικὰ ἰατρεῖα τῆς Χαλκιδικῆς ὡς γενικὸς γιατρὸς τότε.

Ὁ τίτλος τοῦ ἄρθρου δὲν εἶναι σχῆμα λόγου. Εἶναι πραγματικὴ προσφορὰ τὰ περιστατικὰ αὐτά. Μοῦ ἔχουν προσφέρει καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ μοῦ προσφέρουν ἱλαρότητα καὶ συγκίνηση, ὅταν τὰ θυμᾶμαι καί, τὸ κυριότερο, ἔχουν προσφέρει ψυχαγωγία γιὰ πολλὰ χρόνια, ὅταν τὰ διηγοῦμαι σὲ φίλους καὶ γνωστούς. Τὰ προσφέρω τώρα καὶ στοὺς ἀναγνῶστες τοῦ περιοδικοῦ μας, ἔτσι ὅπως ἔγιναν, χρησιμοποιώντας τὴ ντοπολαλιά μας, ὅπως τὴ χρησιμοποίησαν οἱ πρωταγωνιστὲς τῶν περιστατικῶν, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ προσφέρουν καὶ σ' αὐτοὺς λίγη ἱλαρότητα, ποὺ τὴν ἔχουμε ὅλοι τόσο ἀνάγκη σήμερα.

Ὁ παππούς ἀπὸ τὶς Καλύβες

Στὰ Ἐξωτερικὰ ἰατρεῖα τοῦ τότε Κεντρικοῦ Νοσοκομείου, ὅπου ἔκανα ἄσκηση στὴν Παθολογία ὡς φοιτητὴς τῆς Ἰατρικῆς, ἔφεραν ἕναν παππούλη ἀπὸ τὶς Καλύβες Πολυγύρου, ποὺ βογγοῦσε συνεχῶς. Ὅταν ἄκουσα τὴν καταγωγή του εἶπα ὅτι εἶμαι συμπατριώτης του καὶ κάθισα δίπλα του νὰ τὸν παρασταθῶ. Σὲ λίγο ἦρθε ὁ ἐφημερεύων γιατρὸς μὲ τοὺς συμφοιτητές μου καὶ ἀφοῦ τὸν ἐνημέρωσα γιὰ τὴν κοινή μας καταγωγὴ ἄρχισε νὰ τοῦ παίρνει τὸ ἱστορικό: «Τί ἔχεις παππού; Γιατί σ' ἔφεραν ἐδῶ;». Ὁ παππούλης μὲ στόμφο καὶ μὲ δυνατὴ φωνὴ (χαρακτηριστικὴ τῶν χωρικῶν μας) τοῦ λέει: «*Τί νάχου βρὲ γιατρέ. Μπαΐλ(ι)τσα. Οὔλ(ι) νυχτίτσα ἰψὲ κι οὔλ(ι) μιρίτσα σίμιρα ἔχου ἕνα πουνίδ' ποὺ παέν(ι) ἀπ' τ' βούζα μ' στὰ πουδάρια, ἀπ' τ' βούζα μ' στὰ πουδάρια*» δείχνοντας μὲ ζωηρὲς κινήσεις τὰ ἀναφερόμενα μέλη του. «*Νά, αὐτὸ ἔχου. Μὶ μπαΐλ(ι)τσι σὶ λέου αὐτὸ τοὺ πουνίδ'. Βάνι τὰ ἀκουστικὰ σ' κι θὰ τοὺ καταλάβ'ς*».

Ὅλοι οἱ συμφοιτητές μου γύρισαν καὶ μὲ κοίταξαν ἕτοιμοι νὰ ξεσπάσουν σὲ γέλια. «Ἔτσι μιλᾶτε, ρὲ Τσίκουλα, στὸ χωριό σας;», μοῦ εἶπε σκασμένος στὰ γέλια ἤδη ὁ ἐφημερεύων γιατρός. Ἐγὼ βαθύτατα προσβεβλημένος δὲν ἄρθρωσα λέξη. Ἡ καζούρα συνεχίστηκε γιὰ πολλὴ ὥρα. Ὁ καημένος ὁ παππούλης εἶχε τὸν πόνο του (τὸ «πουνίδ'» ὅπως τὄλεγε) καὶ μεῖς «περὶ ἄλλων τυρβάζαμε».

Τὶς ἑπόμενες μέρες ὅποιος συμφοιτητής μου μὲ συναντοῦσε, ἀντὶ γιὰ καλημέρα ἔδειχνε τὴν κοιλιά του καὶ ἔλεγε «*ἀπ' τ' βούζα μ' στὰ πουδάρια, ἀπ' τ' βούζα μ' στὰ πουδάρια*».

Ἄργησα πολὺ νὰ ξαναδώσω γνωριμία σὲ συμπατριώτη μου.

Ἡ σεμνότυφη γριούλα

Συνέβη στὸ ΑΧΕΠΑ, στὰ φοιτητικά μου ἐπίσης χρόνια, ὅπου ἔκανα ἄσκηση σὲ Παθολογικὴ Κλινική. Στὸν θάλαμο ἔφεραν μιὰ γριούλα ἀπὸ τὴ βόρειο Χαλκιδική. Ἦρθε ὁ ἐπιμελητὴς γιατρὸς νὰ τὴν ἐξετάσει κι ἐμεῖς οἱ φοιτητὲς γύρω του. Σὲ μιὰ στιγμὴ ἔπιασε νὰ σηκώσει τὸ νυχτικό της γιὰ νὰ ἐξετάσει τὴν κοιλιά της. Ἡ γριούλα, ποὺ μέχρι τότε ἦταν ἤρεμη καὶ συνεργάσιμη, ὁρμάει καὶ ἁρπάζει τὰ χέρια τοῦ γιατροῦ βγάζοντας συγχρόνως μιὰ κραυγή, ποὺ μοῦ φάνηκε ὅτι ἀντήχησε σ' ὅλο τὸ ΑΧΕΠΑ: «*Μή, ντρουπή. Ντρουπὴ μιγάλ(ι)!*». Ὁ ἐπιμελητὴς τἄχασε. Σηκώθηκε καὶ ἄρχισε νὰ προσπαθεῖ νὰ τῆς ἐξηγήσει ὅτι ἡ ἐξέταση δὲν εἶναι ντροπή. Μάταιος κόπος. Ἡ γριούλα ἀνένδοτη. Τελικὰ μὲ τὴ βοήθεια μιᾶς νοσοκόμας τῆς σήκωσαν τὸ νυχτικὸ μὲ τὴ βία. Ἡ δύστυχη γριούλα, ἀφοῦ εἶδε ὅτι ὁ ἀγώνας της

δὲν δικαιώθηκε, παραδόθηκε στὰ χέρια τοῦ ἐξεταστῆ, εἶχε κρυμμένο τὸ πρόσωπό της μὲ τὰ χέρια της καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἐξέτασης καὶ ἔκλαιγε μὲ λυγμούς. Ἀνάμεσα στοὺς λυγμοὺς ἄκουγες ἀποσπασματικά:

«*Ἄχ, τί ἦταν αὐτὸ ποὺ ἔπαθα στ'ν ΑΧΕΠΑ μέσα. Τί ντρουπὴ ἦταν αὐτήν(ι). Τί ντρουπὴ ἦταν αὐτήν(ι) στὰ χρόνια μ'*».

Καημένη γριούλα. Ἄλλα εἶναι γιὰ ντροπή, ὄχι αὐτά.

Ἡ «βρώμικη» Ἀργυρὼ

Τὸ περιστατικὸ αὐτὸ συνέβη, ἐνῶ ἤμουν πλέον παιδίατρος, στὸ ΑΧΕΠΑ καὶ πάλι. Ἡ Ἀναστασία ἦταν ἕνα χαριτωμένο καὶ ἔξυπνο κοριτσάκι 3-4 χρονῶν ἀπὸ ἕνα χωριὸ τῆς Χαλκιδικῆς, ποὺ ἔμεινε γιὰ καιρὸ στὸ Νοσοκομεῖο.

Τὶς πρῶτες μέρες ἦταν μόνη σὲ ἕναν θάλαμο. Ἔμπαινα τὴν ἐξέταζα χωρὶς τίποτα τὸ ἰδιαίτερο. Εἴχαμε μάλιστα πολὺ καλὲς σχέσεις. Μὲ ἀποκαλοῦσε «θείου». Μετὰ κάποιες μέρες ἔφεραν γιὰ νοσηλεία ἕνα ἄλλο κοριτσάκι, τὴν Ἀργυρώ. Ἦταν ἔτσι ἡ χωροταξία τοῦ θαλάμου, ποὺ ἔπρεπε πρῶτα νὰ ἐξετάσω τὴν Ἀργυρὼ καὶ μετὰ τὴν Ἀναστασία. Ἐξέταζα λοιπὸν κάθε πρωὶ τὴν Ἀργυρώ, ἔπλενα τὰ χέρια μου, ὅπως ἐπιβάλλει βασικὸς νόμος τῆς Ὑγιεινῆς, καὶ μετὰ πήγαινα νὰ ἐξετάσω τὴν Ἀναστασία. Ἡ Ἀναστασία μὲ κοίταζε παράξενα καὶ ἐπίμονα καθὼς πλενόμουν. Γιὰ κάποιες μέρες δὲν ἔλεγε τίποτα. Τέλος δὲν ἄντεξε. Ἀφοῦ μιὰ μέρα ἐξέτασα τὴν Ἀργυρώ, ἔπλυνα τὰ χέρια μου καὶ πῆγα νὰ ἐξετάσω καὶ τὴν ἴδια, μοῦ λέει σιγὰ-σιγὰ εἰς ἄπταιστα Χαλκιδικιώτικα: «*Θείου, τ'ν ἀσκένισι τ'ν Ἀργυρώ;*». «Ὄχι, Ἀναστασία» τῆς λέω. Κανένα παιδάκι δὲν «ἀσκένουμι». Καὶ τότε ἐκφράζει τὴν ἀπορία της: «*Τότι γιατί πλέν(ι)ς τὰ χέρια σ', ὅταν ντ' τσακών(ι)ς;*».

Χρειάστηκε νὰ τῆς δώσω πολλὰ μαθήματα Ὑγιεινῆς γιὰ νὰ καταλάβει ὅτι πρέπει νὰ πλενόμαστε ὄχι μόνο ὅταν «ἀσκένουμέστι» κάποιον.

Ἡ λανθάνουσα γλώσσα…

Παιδιατρικὴ Κλινικὴ Ἱπποκρατείου. Ἐξέταζα ἕνα ἀγοράκι συμπατριωτάκι μου 5-6 χρονῶν. Ἦταν ἕνα ἀγοράκι φοβιτσιάρικο καὶ ἐπιθετικό. Δίπλα του ἡ μάνα του προσπαθοῦσε νὰ τὸ ἠρεμήσει γιὰ νὰ συνεργασθεῖ. Αὐτὸ οὐρλιάζοντας «περιέγραφε» στὴ μάνα του τί τοῦ κάνω. Σημειωτέον ὅτι τοῦ ἔκανα καὶ νευρολογικὴ ἐξέταση γιατὶ εἶχε κάποια σημάδια ὕποπτα γιὰ μηνιγγίτιδα. Ἔτσι, ὅταν τοῦ ἔπαιρνα τὰ ἀντανακλαστικὰ στὰ γόνατα μὲ τὸ ἰατρικὸ σφυράκι, φώναζε «*Μάνα, ἡ γιατρός μὶ χτυπάει, πέτουν νὰ φύει*». Ὅταν τοῦ ἀκούμπησα μιὰ μεταλλικὴ ἀκίδα στὸ πέλμα νὰ ἐλέγξω τὴν ἀντίδρασή του, φώναζε «*Μάνα, ἡ γιατρὸς μὶ γρατσνάει, πέτουν νὰ φύει*». Ἡ δύστυχη ἡ μάνα προσπαθοῦσε μάταια νὰ τὸ ἠρεμήσει. Τέλος ἔφθασε ἡ τελικὴ φάση τῆς ἐξέτασης, ἡ ἐξέταση τοῦ στόματος, ποὺ γίνεται πάντα τελευταία, γιατὶ τὴ φοβοῦνται ὅλα τὰ παιδιά. Λέω λοιπὸν στὸ παιδάκι μὲ ὅση ψυχραιμία μοῦ εἶχε μείνει «ἄνοιξε τὸ στόμα σου νὰ δῶ τὴ γλώσσα σου καὶ ἀμέσως μετὰ θὰ φύγω». Αὐτὸ ἔσφιγγε περισσότερο τὰ δόντια του καὶ μέσα απ' αὐτὰ μοῦ ἔλεγε «νὰ φύεις τώρα». Τότε ἐπεμβαίνει ἡ μάνα του, ποὺ μέχρι τότε δὲν εἶχε πεῖ τίποτα καὶ τοῦ λέει «*χάξι, πιδί μ', χάξι νὰ διεῖ ἡ γιατρὸς τ' γλώσσα σ' κι ὕστιρα θὰ τσακ(ι)στεῖ νὰ φύει*».

Ἐδῶ ἀγαπητοὶ ἀναγνῶστες, θυμηθεῖτε αὐτὸ ποὺ γράφω στὴν εἰσαγωγή, ὅτι «στοὺς γονεῖς ἀντανακλᾶται ἡ ψυχολογία τῶν παιδιῶν τους». Ἡ μάνα ἔνιωθε ὅτι τὸ παιδί της ἐπιθυμοῦσε διακαῶς νὰ «τσακ(ι)στῶ νὰ φύγω» καὶ μοῦ τὸ εἶπε ἡ ἴδια, χωρὶς νὰ τὸ θέλει, ἐκπροσωπώντας τὰ αἰσθήματα τοῦ παιδιοῦ. Ἀπαρηγόρητη γι' αὐτὸ ποὺ μοῦ εἶπε, μοῦ ζητοῦσε καὶ μοῦ ξαναζητοῦσε συγνώμη. Ἡ κατανόησή μου βέβαια ἦταν πλήρης. «Τσακίστηκα» κι ἔφυγα χωρὶς νὰ κρατήσω ἴχνος κακίας!

Θὰ τὰ φάει ἡ θείους, ἡ γιατρὸς

Μοῦ ζήτησαν νὰ πάω νὰ ἐξετάσω ἕνα συγγενικό μου παιδάκι σὲ κάποιο χωριὸ τῆς Χαλκιδικῆς. Ἐπρόκειτο γιὰ ἕνα ἀγοράκι 2-3 χρονῶν, ποὺ εἶχε μέρες πυρετὸ «ἀκατέβατο» ὅπως μοῦ εἶπαν. Τὴν ὥρα ποὺ ἐξέταζα τὸ παιδί, ἀθόρυβα ἡ μάνα του πῆγε στὴν κουζίνα καὶ σὲ λίγο τὸ σπίτι μοσχοβόλησε τηγανισμένο λουκάνικο. Τὴ βλέπω σὲ λίγο νὰ ἔρχεται μὲ ἕνα δίσκο μὲ λουκάνικα καὶ μπύρα γιὰ νὰ μὲ περιποιηθεῖ. Χαλκιδικιώτικη φιλοξενία!

Τὸ παιδάκι ποὺ μέχρι τότε ἦταν νωθρὸ καὶ ἀνόρεκτο, μόλις τοῦ μύρισε τὸ λουκάνικο «ζωντάνεψε» καὶ ὅπως ἐρχόταν ἡ μάνα του νὰ μοῦ προσφέρει τὸν δίσκο ὅρμησε καὶ ἅρπαξε 2-3 λουκάνικα. Καταντροπιασμένη ἡ καημένη ἡ μάνα ἀπὸ τὴ συμπεριφορὰ τοῦ παιδιοῦ της καὶ γιὰ νὰ τὸ ἀποτρέψει ἀπὸ αὐτὸ ποὺ πήγαινε νὰ κάνει τοῦ φώναξε ἔξαλλη: «*Μὴ ἀρέ, ἄστα κάτ'. Οὔμπας. Κακὰ ἴνι αὐτά. Θὰ τὰ φάει ἡ θείους, ἡ γιατρός*».

Τό ὄνομα τοῦ μπαμπά

Στά πλαίσια τῆς ἐκτίμησης τῆς νοητικῆς ἀνάπτυξης τῶν παιδιῶν ἐφαρμόζαμε κάποια τέστ.

Ἦρθε λοιπόν ἕνα τετράχρονο πατριωτάκι μας γιά τό σκοπό αὐτόν καί μεταξύ ἄλλων ἐρωτήσεων εἴχαμε καί τήν παρακάτω στιχομυθία:

- Πῶς σέ λένε ἀγοράκι μου;
- Γιῶργο.
- Ἔχεις ἀδελφάκια;
- Ἔχω.
- Πῶς τά λένε;
- Τό ἕνα τό λέν' Ἀναστασία καί τό ἄλλο Νίκο.
- Τό μπαμπά σου πῶς τόν λένε;
- Μπαμπά.
- Δέν ἔχει ὄνομα ὁ μπαμπάς σου;
- Ὄχι, εἶναι μπαμπάς.
- Μά ἡ μαμά σου πῶς τόν φωνάζει τόν μπαμπά;
- Τόν φωνάζει «αρέ βόδ'».

Ἐκείνη τήν ὥρα ἡ μαμά καί ἐγώ εὐχηθήκαμε ὁλόψυχα νά ἄνοιγε ἡ γῆ νά μᾶς καταπιεῖ!

Τὰ προσφέρω μὲ πολλὴ ἀγάπη
ἐλπίζοντας νὰ ἐπανέλθω.

ΑΡΧΗ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ*

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΜΑΥΡΟΔΗΣ

Μια φουρά κι' έναν γκιρό στα παλιά τα χρόνια, ήταν ένα παλ'κάρ' που τόλιγαν Γιάνν'. Δεν είχι δλειά, δεν του σήκουνι κι' η τόπους, κι μια μέρα κίνσι να βρει τύχη τ΄.

Παάιν' παάιν', δρόμουν παίρν' δρόμουν αφήν' βρίσκ' μια μαννάκαااα…

Καλημέρα μαννάκα,… Καλημέρα πιδί μ', πού παάιν'ς πιδί μ':

Παάινου να βρω τύχη μ' μαννάκα… Πώς σι λιέν πιδί μ':… Γιάν' μι λιέν μαννάκα…

Τν' ιφκίμ' νάχς πιδί μ' καλόν δρόμουν… και συνέχιζε η μαννάκα να λέει, μέχρι που μας έπαιρνε ο ύπνος και κάπου κάπου η μαννάκα σταματούσε την αφήγηση και ρωτούσε, Ακούτιι; Κι' απαντούσαμε όλοι μαζί, με ένα μακρόσυρτο ναι… και σιγά σιγά όσο προχωρούσε το παραμύθι τα ναι από μας λιγόστευαν, ύστερα μας σκέπαζε και μας σταύρωνε η μαννάκα, χαμογελώντας στο φως της «ταπεινωμένης» γκαζόλαμπας με κείνο το πονεμένο χαμόγελο, όσο έμεινε από τα βάσανα μιας ολόκληρης ζωής.

Καληνύχτα πιδούδια μ'…

Καληνύχτα μαννάκα …βούρκωσα μαννάκα… τώρα… ύστερα από τόσα χρόνια μαννάκα, ύστερα από μια ζωή… Κι' ώρα σου καλή μαννάκα, ή Μπιγίνα σ' έλεγαν ή Χαρίκλεια, ή μαννάκα Μαρίγια…

Μας μετάδωσες τη σοφία και την καλοσύνη μέσα από την παράδοση. Μας γέννησες και μας ανάθρεψες. Γέννησες κι' ανάστησες τον κόσμο…

Η ΔΙΑΠΟΜΠΕΥΣΗ

Στα παλιά τα χρόνια, τότε που τα ήθη ήταν πιο τραχιά, σε κάθε παραστράτημα που πρόσβαλλε την ηθική της Κοινότητας, οι άνθρωποι ακολουθούσαν άγραφους κανόνες για να τιμωρήσουν τους παραβάτες, αλλά και να παραδειγματίσουν τους υπολοίπους, να 'χουν τον νου τους, γιατί η τιμωρία θα ερχόταν σίγουρα. Για μερικά ηθικά παραπτώματα η κοινή γνώμη δεν σήκωνε συζήτηση και ελαφρυντικά· άλλο τώρα που ο καθένας ό,τι μπορούσε έκανε (όταν τον έκρυβε η κόχη), αρκεί να μη γινόταν γνωστό. Έλα όμως που μερικά περιστατικά φανερώνονταν, δεν μπορούσαν να κρυφτούν· εκτός κι αν αφορούσαν πρόσωπα που ανήκαν σε μεγάλες και ισχυρές οικογένειες, οπότε τότε τα «σκέπαζαν» και κανένας δεν τολμούσε να μιλήσει φανερά, αν και το γεγονός κυκλοφορούσε από στόμα σε στόμα κι έδινε τροφή σε κουτσομπολιά, μέχρι ο χρόνος να τα σκεπάσει όλα, κι από την αναφορά σε συγκεκριμένα πρόσωπα, το ηθικό παραστράτημα, έφτανε κάποτε στους κατοπινούς μόνο ως γεγονός, χωρίς κανείς να δίνει ιδιαίτερη σημασία για τα πρόσωπα τα οποία ενεπλάκησαν, όπως θα λέγαμε σήμερα, έφτανε σε μας σαν παραμύθι και ο αφηγητής κατέληγε να λέει «μια φουρά στα παλιά τα χρόνια ...»

Κάποιοι τα ηθικά παραστρατήματα συνήθως είχαν τον τρόπο να τα ξεπεράσουν, διόρθωναν το κακό με την προίκα, δίνοντας την παρεκτραπείσα συνήθως στα ξένα και υποχρεώνοντας τον αρσενικό και το σόι του σε σιωπή. Βέβαια όλα αυτά τα γεγονότα πολλές φορές παρά τα γιατροσόφια που εφάρμοζαν οι πρακτικές μαμές, ο καρπός της παράνομης και εξωγαμικής δραστηριότητας, έβλεπε το φως, οπότε μπροστά στην αμαρτία, παραμερίζονταν η κοινωνική κατακραυγή και το νεογέννητο αν ήταν αγόρι, βαφτίζονταν με το όνομα Θεαγένης, δηλώνοντας ότι εκ θεού ήρθε. Αν ήταν κορίτσι δεν γνωρίζω, αλλά μάλλον θα 'παιρνε κάποιο ανάλογο όνομα, μπορεί Θεοστόρω ή κάτι τέτοιο. Καμιά φορά πάλι, συνέβαινε να γεννηθεί κάποιο παιδί εντός νομίμου γάμου, αλλά να μη μοιάζει φανερά σε κανέναν από το σόι, ήξεραν βέβαια οι μαννάκες τις τάσεις και τα κατορθώματα της νυφαριάς και για να σώσουν την κατάσταση, φώναζαν τη πιο μεγάλη μαννάκα του χωριού να δει το νεογέννητο και ν' αποφασίσει σε ποιόν μοιάζει ... το 'βλεπε αυτή, το γύριζε από δω το γύριζε από κει, είχε και τις πληροφορίες της, θυμόταν πρόσωπα από το σόι του μωρού που κανείς δεν τα 'χε δει, το φτούσε και αποφαίνονταν με ύφος που δεν

* Από τον κ. Βαγγέλη Μαυροδή, λάβαμε τη συνεργασία του για το περιοδικό μας, η οποία αποτελείται από μία σειρά χαρακτηριστικών κειμένων λαογραφικού - και όχι μόνον - περιεχομένου. Δύο από τα κείμενά του παρουσιάζονται στο παρόν τεύχος. Τα υπόλοιπα, σε επόμενα τεύχη.

επέτρεπε αμφιβολίες σε κανέναν «Αυτόϊα γνιέκις μου είνι φτστός (φτυστός) η παππούς η Τραdάφλους που πνίχκι τα παλιά τα χρόνια σιακάτ' σ' ν Ουρμύλια πάει κι του μλάρ πάν κι τα μιλίσσια» και τρέχα εσύ να βρεις άκρη· φωτογραφίες δεν υπήρχαν, δεν πολυρωτούσαν κι όλας, το πράγμα έμενε εκεί, ήταν όλοι ευχαριστημένοι «σι λιέει για να του πει η μαννάκα Μπιγίνα π' τούν θμάτι έτσ' θα είνι» και η ύποπτη νυφαριά κρυφά έδινε και κανένα ζευγάρι σκφούνια στη μαννάκα ,μέλι, τραχανά ή λάδι για να την ευχαριστήσει για τα καλά της λόγια και ιδίως για να επιβραβεύσει το... θυμητικό της!!!! Βέβαια η κάθε μαννάκα ήξερε, αλλά μέχρι πότε θα το θυμόταν; Και η μνήμη όταν λαδωθεί εξασθενεί πάντα ... Και λοιπόν είπαμε τι είπαμε, τη μακρύναμε λίγο την εισαγωγή, είπαμε ότι, άλλο να πεις ένα μασάλι προφορικά, το λες γρήγορα, αλλιώς ο ακροατής χασμουριέται ή γελάει από υποχρέωση κι άλλο να γράψεις κάτι, όποιος το πιάνει κι έχει την υπομονή να το διαβάσει, δεν σ' έχει απέναντι του να σε κρίνει κατάφατσα, το πολύ να κάνει κάποιο σχόλιο που δεν τιμά τη σπιρτάδα σου, αλλά νισάφι, τέλος η εισαγωγή και θυμούμαι απ' τα μικρά μου χρόνια, όταν συνέβαινε κάποια «ν' ακουστεί» στο χωριό, έλεγε η Μάννα μου με νόημα «άειντι, στου γαδούρ ανάπουδα» και κάποτε μου εξήγησε τι σήμαινε αυτό. Όταν, λέει, στα παλιά τα χρόνια, και όλο απ' τα παλιά τα χρόνια αντλούμε τέτοιες πληροφορίες, τότε λοιπόν, όταν έπιαναν κανέναν με καμία, σε εξώγαμη και επομένως παράνομη σχέση, τους υποχρέωναν να δεχθούν την τιμωρία που είχε προκαθορίσει το χωριό. Τους ανάγκαζαν, δηλαδή, να ανεβούν ο καθένας σε ένα γαϊδούρι ανάποδα (να βλέπουν προς τα πίσω) και με συνοδεία τους γύριζαν σε όλο το χωριό σταματώντας μπροστά σε κάθε σπίτι για να τους φτύσουν, τέτοια ωραία πράγματα, και η συνοδεία προχωρούσε, και φύτα ο ένας, φύτα ο άλλος κάποτε τελείωνε το πανηγύρι και κλείνονταν ο καθένας στο σπίτι του, μετά τη δικαιοσύνη που αποδόθηκε και την ικανοποίηση του συνόλου. Τώρα ανάμεσα σ' αυτό το σύνολο μερικοί κρυφογελούσαν, γιατί οι ίδιοι τη γλίτωσαν την «πομπή», είτε γιατί ήταν αρκετά προσεχτικοί, είτε γιατί απλώς δεν τους έπιασαν. Έπιασαν λοιπόν κάποτε τους παράνομους και τους γύριζαν στο χωριό καβάλα στα γαϊδούρια (ανάποδα είπαμε) και σε κάποια στιγμή ο άντρας γύρισε και είπε στη γυναίκα, «μ' τι έπαθάμι μαρή Μαρίγια; Τι τούθιλάμι; Σ' ίλιγα ιγώ, δε ξιέρου τα κατατόπια στου χουριό ισύ ικεί...», σίγουρα ήταν ξένος ο φουκαράς και η επί του όνου συνένοχος γυρνώντας προς τον διαμαρτυρόμενο εραστή απάντησε «Μη χουλουσκάν'ς Πιριστιριανιέ, όσνοι φύτσαν, φύτσαν. Δυο σπίτια απόμναν μουνάχα ... !!!»Αυτά λοιπόν και ... προσοχή ...!!

Και ολίγη ... γραμματική. Το ρήμα πτύω εμείς το συντομέψαμε και το κάναμε φτω, δηλαδή φτω, φτας, φτάει, φτούμι, φτάτι, φτούν. Σπανίως συναντάται και στη μέση φωνή και μόνο σε έναν τύπο τον ερωτηματικό ο οποίος είναι και μοναδικός, ακούμε δηλαδή να λέει κάποια, «τι μαρή φτχιέσι; τι κατάπχις;» (γιατί φτύνεις κλπ). Το «φτούσε» είναι τρίτο πρόσωπο του παρατατικού «φτούσα», αφού εδώ αναφερόμαστε στο παρελθόν. Το «φύτα» δεν χρειάζεται ανάλυση, δεύτερο πρόσωπο της προστακτικής του ενεστώτα, αλλά το συναντούμε και ως «φύτσι» (φύτσι του ρε του κουκούτσ' θα πνιχτείς...) και συναντιέται μόνο σ' αυτόν τον τύπο. Τώρα το ρήμα έχει και αόριστο (αμ δε θα είχε;) ο οποίος είναι στιγμιαίος αόριστος και συναντάται πολύ ... ομαλά. Λέμε δηλαδή, φύτσα, φύτσις φύτσι, φύτσαμι, φύτσιτι, φύτσαν. (Το λέγαμε στο κρυφτό διαμαρτυρόμενοι, όταν οι άλλοι αμφέβαλλαν (αφού φύτσα ρε ... δεν είδιτι;). Τώρα αυτό που ακούγεται από τους μορφωμένους, αυτό το «φτού» εμείς το κάναμε «τφού» (τφού ρε πώς μι ξιέφυγι;) και ίσως κάναμε αυτήν τη μετατόπιση του Φ(φού) και στη θέση του βάλαμε το Τα(Του) κι έτσι το Φτού έγινε Τφού και ίσως λέω κάναμε αυτήν τη μετατροπή, γιατί είναι βέβαιο ότι μ' αυτό το (τφού) το φτύσιμο πηγαίνει … μακρύτερα … !!!

Αυτά και χαρά στην υπομονή σας …

ΕΥΤΡΑΠΕΛΕΣ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ

Από τη Συλλογή Λαογραφικού υλικού Αρναίας του αείμνηστου δασκάλου Μαυρουδή Παπαθανασίου

1. Φτωχός και πλούσιος

Σ' ένα χωριό ζούσαν δύο αδέρφια. Ο ένας πάμφτωχος με κινητή περιουσία τρία γίδια, ο άλλος πλούσιος με τρεις χιλιάδες γίδια. Απορούσε ο πρώτος κι έλεγε: «ιγώ έχου τρία γίδια κι τρουμάζου να πληρώσου του τζιλιέπ'κου, αμ! ικείνους η (ι) αδιρφός μ' πώς στου διάβουλου του πληρών', πό'χ' τρις χιλιάδες γίδια!»

(τζιλιέπ'κου ήταν ο φόρος αιγοπροβάτων κατά κεφάλι επί τουρκοκρατίας (τουρκικά celep).

2. Ο χορτάτος

Κάποιος επισκέφθηκε ένα σπίτι και βρήκε το σπιτικό στο τραπέζι έτοιμο για φαγητό. Του έκαμαν το «ορίστε» κατά τα συνηθισμένα κι αυτός απαντάει: «φχαριστώ, είμαι χουρτάτος ως το λιμό» και έδειξε το λαιμό του για να χαρακτηρίσει πόσο ήταν χορτάτος. Στην επιμονή τους να καθίσει και να φάει, έστω και ελάχιστο, τους έκαμε το χατίρι και κάθισε. Έφαγε όμως τον περίδρομο, ώστε ο μικρός που παρακάθονταν να πει στον πατέρα του: «μπαϊά (αρκετά) παίρν'η (ι) λιμός τ' μπάρμπα, πατέρα!».

«Χρονικά Χαλκιδικής», Θεσσαλονίκη 1968, τεύχος 13-14 (για την αντιγραφή Η.Π.)

ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΜΑΣ ΒΡΑΣΙΔΑ ΚΥΡΓΙΑΦΙΝΗ. 1937-2008

Στις 11 Νοεμβρίου 2009 συμπληρώνεται ένας χρόνος από την ημέρα που ο πρόεδρός μας, Βρασίδας Κυργιαφίνης, έφυγε για πάντα από κοντά μας. Έτσι, χωρίς καμιά προειδοποίηση, χωρίς κανένα σημάδι, ξαφνικά, το παγερό πρωινό της αποφράδας εκείνης ημέρας, ο Σύλλογός μας έχασε τον πολύτιμο ηγέτη του, που για 15 ολόκληρα χρόνια τον οδηγούσε από επιτυχία σε επιτυχία. Έχασε τον οραματιστή και ταυτόχρονα τον δημιουργό των μεγάλων έργων, που θα μαρτυρούν στους αιώνες τη μεγάλη, την ανυπέρβλητη προσφορά του προς το Σύλλογο, τη Χαλκιδική, την Ελλάδα.

Στο άκουσμα του ξαφνικού θανάτου του πάγωσαν οι ψυχές των χιλιάδων φίλων που τον γνώρισαν. Πάγωσε ολόκληρη η Χαλκιδική, την οποία είχε υπηρετήσει ως εκπαιδευτικός, ως συνδικαλιστής, ως αντινομάρχης και από το 1993 μέχρι την ημέρα του θανάτου του, ως πρόεδρος του Παγχαλκιδικού Συλλόγου.

Πολύς ο πόνος, πολύ το δάκρυ. Χιλιάδες τον συνόδευσαν στην τελευταία του κατοικία μέσα σε έναν βουβό θρήνο. Πραγματικό λαϊκό προσκύνημα η κηδεία του.

Και το ερώτημα που πλανιόταν αμέσως μετά την πρώτη ζάλη: Ποιος θα αναπλήρωνε το μοναδικό, τον προικισμένο, τον χαλκέντερο, τον χαρισματικό ηγέτη ο οποίος επί 15 χρόνια εργαζόταν νύχτα και μέρα για τις εκδηλώσεις, για τις δράσεις και τα μεγάλα έργα που εκείνος εμπνεύσθηκε και δημιούργησε ή δρομολόγησε τη δημιουργία τους;

Η λύση δεν άργησε να βρεθεί. Ο Βρασίδας χωρίς να το αντιληφθεί είχε ήδη δημιουργήσει άξιους συνεχιστές. Και αυτοί δεν ήταν άλλοι από τους συνεργάτες του στο Δ.Σ. Φωτισμένοι από το πνεύμα του και επηρεασμένοι από το μεράκι και την ορμή του, με φιλότιμο και δύναμη ανασκουμπώθηκαν, άδραξαν το τιμόνι και το σκάφος του Συλλόγου, χωρίς σχεδόν καθόλου κλυδωνισμούς, συνέχισε την πορεία του. Λέγεται πως άξιος ηγέτης είναι αυτός που αφήνει διαδόχους για τη συνέχιση του έργου του. Και ο Βρασίδας ήταν μεγάλος ηγέτης, αφού το έργο του συνεχίζεται, όπως ό ίδιος οραματίστηκε.

Η τακτική γενική συνέλευση που συνήλθε στις 11.1.2009 τίμησε ιδιαίτερα τη μνήμη του. Ονόμασε την κεντρική αίθουσα του Συλλόγου ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ ΒΡΑΣΙΔΑΣ ΚΥΡΓΙΑΦΙΝΗΣ και το νέο Δ.Σ. το οποίο προέκυψε από τις εκλογές, πραγματοποίησε (18.2.2009) στην αίθουσα αυτή συγκινητική ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΤΙΜΗΣ ΚΑΙ ΜΝΗΜΗΣ για τον αείμνηστο Βρασίδα, με αναφορές στην προσωπικότητα και την προσφορά του, με προβολή ταινίας με εικόνες από τη ζωή του, με ανάγνωση αποσπασμάτων από τα έργα του, με κατάλληλα τραγούδια από τη χορωδία, με αποκάλυψη της χάλκινης μεγάλης πλάκας με την επιγραφή ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ ΒΡΑΣΙΔΑΣ ΚΥΡΓΙΑΦΙΝΗΣ και δίπλα τοποθετημένη μεγάλη φωτογραφία του τιμωμένου και με απονομή τιμητικής πλακέτας στη χήρα του εκλιπόντος. Η όλη τελετή έκλεισε με το ΑΙΩΝΙΑ Η ΜΝΗΜΗ. Κλείσαμε όλοι στις καρδιές μας το μεγάλο μας φίλο και υποσχεθήκαμε να τον θυμόμαστε για πάντα.

Τα έργα του

Σήμερα που τελούμε το ετήσιο μνημόσυνό του και έχουμε πλέον το νέο έντυπο του Συλλόγου, τον ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟ ΛΟΓΟ, θεωρούμε σκόπιμο να αναφέρουμε συντομότατα τα έργα τα οποία έκανε ο Βρασίδας, και που του έδωσαν το χαρακτηρισμό ΜΕΓΑΛΟΣ.

Κατ' αρχήν ο Βρασίδας παρέλαβε το 1993 τον Παγχαλκιδικό Σύλλογο σε πλήρη απραξία και τον ανάστησε.

Αμέσως άρχισε τη δράση. Πολλοί πίστεψαν στις αγνές προθέσεις του, είδαν το μεράκι του, στρατεύθηκαν ως μέλη και συνεργάτες και το αποτέλεσμα δεν άργησε να φανεί. Ο Παγχαλκιδικός από σωματείο σφραγίδα, έγινε ονομαστός, απέκτησε κύρος, αναγνώριση, καταξίωση.

Πάνω από πεντακόσιες εκδηλώσεις μετριούνται στη 15ετία του. Εκδρομές, εθνικοί εορτασμοί, περιηγήσεις, ημερίδες για θέματα υγείας και εθνικά θέματα, διαλέξεις από επώνυμους επιστήμονες, παρεμβάσεις για θέματα γενικού ενδιαφέροντος που αφορούσαν στα συμφέροντα της Χαλκιδικής, δημοσιεύσεις, εκδόσεις, βιβλιοπαρουσιάσεις, εκδηλώσεις αλληλεγγύης, χοροί, συνεστιάσεις, βραδινά, εορτές, φιλικά δείπνα ανάδειξαν τον Σύλλογο, ένωσαν τα μέλη, τα ωφέλησαν και μαζί ωφέλησαν και τον τόπο.

Όμως τρία είναι τα μεγάλα έργα που ξεχωρίζουν. Και τα τρία τα οραματίστηκε ο ίδιος, τα εκτέλεσε ο ίδιος με τους συνεργάτες του στα Δ.Σ. με πείσμα και μεράκι και τα παρέδωσε περίλαμπρα στη Χαλκιδική μας, σε μας και στις γενιές που θα 'ρθουν:

1. *Η κατασκευή του ανδριάντα του καπετάν Χάψα με την αναπαράσταση της φονικής μάχης των Βασιλικών του 1821.*

Πρόκειται για το μεγαλόπρεπο και επιβλητικό μνημείο που βρίσκεται πλησίον της Ι.Μ. της Αγ. Αναστασίας, πάνω στον δρόμο Θεσσαλονίκης-Ιερισσού, το οποίο ανάδειξε πλέον χειροπιαστά την ιστορία της Χαλκιδικής και που θα διαλαλεί στους αιώνες τη μεγάλη θυσία-συμβολή των Χαλκιδικιωτών στον αγώνα του 1821.

Το μνημείο στήθηκε με πρωτοβουλία και δαπάνη του Συλλόγου στον χώρο όπου στις 10 Ιουνίου 1821 έλαβε χώρα η γνωστή μάχη των Βασιλικών, η φοβερή σύγκρουση Ελλήνων και Τούρκων, όπου οι Έλληνες μαχόμενοι

με απαράμιλλη ανδρεία, λίγοι αυτοί εναντίον χιλιάδων εχθρών, χωρίς καμιά σκέψη υποχώρησης, αγωνιζόμενοι με χέρια και με δόντια, έπεσαν μέχρις ενός, με τελευταίο τον Χάψα, υπερασπιζόμενοι την τιμή της Πατρίδας.

Εκεί, κάθε χρόνο, το πρώτο δεκαήμερο του Ιουνίου εορτάζεται επίσημα η επέτειος της φονικής μάχης με θρησκευτικό μνημόσυνο για τους πεσόντες, με πανηγυρικούς λόγους, με καταθέσεις στεφανιών, με μουσικές και χορωδίες. Εκεί κάθε χρόνο βλέπει κανείς ζωντανή την ιστορία της Χαλκιδικής μας, που θέλουν να αγνοούν μερικοί. Η όλη τελετή διοργανώνεται από τον Σύλλογο με συνδιοργανωτές τη Νομαρχία Χαλκιδικής, και τους Δήμους Ανθεμούντα (Γαλάτιστα), Βασιλικών και Τορώνης (Συκιά).

2. *Η ονομασία της πλατείας που βρίσκεται στην ανατολική είσοδο της Θεσσαλονίκης (τέρμα Βούλγαρη) σε ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΑΠΕΤΑΝ ΧΑΨΑ και η τοποθέτηση της προτομής του ήρωα.*

Η ονομασία δόθηκε με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Θεσσαλονίκης, ύστερα από πρόταση-παρέμβαση του Συλλόγου μας. Με πρωτοβουλία και δαπάνη του Συλλόγου στήθηκε η προτομή του καπετάν Χάψα, επάνω σ' ένα ψηλό δωρικής γραμμής μαρμάρινο βάθρο. Οι τέσσερις σημαίες που ανεμίζουν δίπλα του αποτελούν ερέθισμα μνήμης της θυσίας του καπετάνιου και των παλικαριών του, που έπεσαν αγωνιζόμενοι για την ελευθερία της πατρίδας μας.

Εκεί, κάθε χρόνο γιορτάζεται από το Σύλλογο η εθνική επέτειος της 25ης Μαρτίου, γίνεται στέψη του μνημείου και εκτελείται σχετικό εορταστικό πρόγραμμα.

3. *Η απόκτηση μόνιμης στέγης.*

Μεγάλη επιτυχία και μεγάλο έργο αποτελεί η απόκτηση μόνιμης στέγης, σε ωραία αίθουσα 130 τ.μ. στη Θεσσαλονίκη, στην οδό Μαντώς Μαυρογένους 23, στην περιοχή Ν. Ελβετία, όπου στεγάστηκαν, ύστερα από 100 έτη «πλάνητος βίου», οριστικά τα γραφεία του Συλλόγου και όπου γίνονται σχεδόν όλες οι δραστηριότητές του. Η αίθουσα πλήρως εξοπλισμένη αποτελεί το κέντρο όλων των Χαλκιδικιωτών και διατίθεται για χρήση σε όλους τους Συλλόγους της Χαλκιδικής που δεν έχουν δική τους στέγη εντελώς δωρεάν. Η όλη δαπάνη της αγοράς και επίπλωσης έγινε από τον Σύλλογο με εισφορές, συνδρομές και χορηγίες των μελών και των φίλων της Χαλκιδικής.

Η ανέγερση του ανδριάντα του Αριστοτέλη στο ΑΠΘ

Ο Βρασίδας οραματίστηκε και ένα τέταρτο μεγάλο έργο: την κατασκευή από τον Σύλλογο και τη δωρεάν προσφορά προς το ΑΠΘ του ανδριάντα του Αριστοτέλη, προκειμένου αυτός να στηθεί στον υπαίθριο χώρο του Ιδρύματος. Γιατί δεν μπορούσε να ανεχθεί το γεγονός ότι στο Πανεπιστήμιο το οποίο φέρει το όνομα του αρχαίου σοφού να μην υπάρχει το άγαλμά του.

Το έργο αυτό το καταπιάστηκε με πολύ μεράκι. Αφιέρωσε σ' αυτό γεμάτος πάθος και ενεργητικότητα την τελευταία περίοδο της ζωής. Ήρθε σε επαφή με τις πρυτανικές αρχές, προετοίμασε καλά το έδαφος, άρχισε τη συγκέντρωση χρημάτων, προκήρυξε πανελλήνιο δημόσιο διαγωνισμό, αλλά η μοίρα δεν του έδωσε τη χαρά να δει το έργο τελειωμένο

Το όνειρό του όμως δεν το εγκαταλείψαμε. Όπως γράφουμε στην επόμενη σελίδα του τεύχους αυτού, το έργο ήδη κατασκευάζεται. Ο γλύπτης, ο νικητής του διαγωνισμού, το «δουλεύει» στο εργαστήριό του και ελπίζουμε την προσεχή άνοιξη να χαρούμε όλοι το στήσιμό του και τα αποκαλυπτήρια, στο χώρο τον οποίο με απόφασή του το Πανεπιστήμιο παραχώρησε. Και είναι βέβαιο ότι τότε θα αγάλλεται και η δική του ψυχή από τους ουρανούς.

Αγαπημένε μας φίλε Βρασίδα, σ' ευχαριστούμε για όσα έπραξες και ήταν τόσο πολλά. Σου υποσχόμαστε ότι θα συνεχίσουμε το έργο σου και δε θα σε ξεχάσουμε ποτέ.

Η μνήμη σου θα μείνει αιώνια.

ΜΙΧΑΗΛ ΘΕΜ. ΚΑΡΤΣΙΩΤΗΣ

Έφυγε ο Χρήστος Μορένος

Στις 5 Φεβρουαρίου 2009 έφυγε απ' τη ζωή ο Χρήστος Μορένος, ύστερα από σκληρή πάλη με την επάρατη. Ο χαμός του γέμισε θλίψη και οδύνη τους φίλους και γνωστούς που είχαν την ευτυχία να γνωρίσουν έναν υπέροχο άνθρωπο και ακριβό Χαλκιδικιώτη. Επιτυχημένος επιχειρηματίας ο Χρήστος ήταν φανατικός πατριδολάτρης. Αγαπούσε την ιδιαίτερή του πατρίδα, τον Πολύγυρο, αλλά και τη Χαλκιδική ολόκληρη και τις υπηρετούσε με πάθος. Μόνιμο σχεδόν μέλος των Δ.Σ. του Συλλόγου των Πολυγυρινών Θεσσαλονίκης Ο ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ και του δικού μας Συλλόγου, διέθετε τα γραφεία του, τον χρόνο του, οικονομική βοήθεια και πάνω από όλα την αγάπη και την αγωνία του για την προκοπή του τόπου μας. Ο Παγχαλκιδικός Σύλλογος, για την υποστήριξη που του πρόσφερε, τον ανακήρυξε ΕΥΕΡΓΕΤΗ και το όνομά του είναι γραμμένο στη χρυσή πλάκα που είναι αναρτημένη στα γραφεία του.

Στην κηδεία του, που έγινε στη Μητρόπολη της Θεσσαλονίκης, παρέστησαν σύσσωμα τα Δ.Σ. των δύο Συλλόγων, πολλοί φίλοι και γνωστοί για τον ύστατο χαιρετισμό. Ο στρατηγός ε.α. Απόστολος Κελιαφάνος αποχαιρέτησε τον νεκρό μέσα σε γενική συγκίνηση. Η μνήμη του αγαπημένου μας φίλου θα μείνει στις καρδιές μας ΑΙΩΝΙΑ.

Ο ΑΝΔΡΙΑΝΤΑΣ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ

Ένα δώρο του Παγχαλκιδικού Συλλόγου προς το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Όπως είναι γνωστό το καλοκαίρι του 2008 ο Σύλλογός μας προκήρυξε πανελλήνιο δημόσιο διαγωνισμό για την ανάδειξη αναδόχου-γλύπτη, για τη φιλοτέχνηση του ανδριάντα του Αριστοτέλη (χάλκινο, σε υπερφυσικό μέγεθος ύψους 3 μ.) προκειμένου να παραχωρηθεί δωρεάν στο Πανεπιστήμιό μας και να στηθεί στον υπαίθριο χώρο του.

Το Δ.Σ. στο σχετικό έγγραφό του προς τον Πρύτανη του Ιδρύματος επιχειρηματολογώντας για την υποστήριξη της προτάσεώς του έγραφε τότε (12.1.2007):

«…*Φρονούμε όμως ταπεινώς ότι αποτελεί μεγάλη παράλειψη η μη ανέγερση ώς τώρα ενός μεγαλοπρεπούς ανδριάντα του Αριστοτέλη, του μεγάλου αυτού πανεπιστήμονα, στον υπαίθριο χώρο του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου, αντάξιο της αξία και της φήμης του φιλοσόφου…*

Μπορούμε όμως ποτέ κύριε Πρύτανη, να φαντασθούμε έναν αρχαίο ναό χωρίς το άγαλμα του τιμώμενου θεού ή ένα βυζαντινό ναό χωρίς την εικόνα του αγίου του; Μπορούσε δηλαδή να απουσιάζει από τον Παρθενώνα το άγαλμα της θεάς Αθηνάς ή από τον ναό του Αγίου Δημητρίου η εικόνα του Μυροβλήτη; Αλλά και ποιο πνευματικό ίδρυμα δεν έχει τιμήσει τον ανάδοχό του: Μήπως το Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο…».

Το Πανεπιστήμιο ανταποκρίθηκε και αποδέχθηκε την πρόταση.

Συγκροτήθηκε στη συνέχεια η επιτροπή του διαγωνισμού, με τέσσερα μέλη από το Πανεπιστήμιο (Πρόεδρος ο Πρύτανης κ. Αναστάσιος Μάνθος ή η αντιπρύτανης κ. Αθανασία, Τσατσάκου, ο κ. Γεώργιος Κατσάγγελος, κοσμήτορας της Σχολής Καλών Τεχνών, η κ. Στέλλα Δρούγου, καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας και ο κ. Αλκιβιάδης Χαράλαμπος, καθηγητής της Ιστορίας της Τέχνης) και τρία μέλη από τον Παγχαλκιδικό Σύλλογο (ο Βρασίδας Κυργιαφίνης, φιλόλογος, του οποίου η θέση μετά τον θάνατό του συμπληρώθηκε με τον πολιτικό μηχανικό κ. Θεόδωρο Τσαμούρη, ο κ. Κων/νος Σισμανίδης, αρχαιολόγος ή ο κ. Σταύρος Αυγολούπης, καθηγητής Αστρονομίας στο ΑΠΘ και η κ. Μαρία Τσαμουρτζή, αρχιτέκτονας).

Η επιτροπή καθόρισε τους όρους και το Δ.Σ. προκήρυξε τον διαγωνισμό στον οποίο πήραν μέρος δέκα γλύπτες από όλη την Ελλάδα.

Αμέσως άρχισε και μεγάλη προσπάθεια για τη συγκέντρωση του ποσού των 130.000 ευρώ που απαιτούσε η δαπάνη του έργου. Το ποσό ήταν πολύ μεγάλο, δυσανάλογο με τις δυνατότητες του Συλλόγου. Όμως η απόφαση είχε ληφθεί. Έπρεπε με κάθε θυσία να συγκεντρωθεί το ποσό. Πρώτα απευθυνθήκαμε στα μέλη. Η ανταπόκριση ήταν ικανοποιητική. Πρόσφεραν άλλοι λίγα, άλλοι περισσότερα, και μερικοί πάρα πολλά. Τα ονόματα θα δημοσιευθούν μετά το τέλος του έργου. Ζητήσαμε και μας επιχορήγησαν και δημόσιοι φορείς: Ο ΟΠΑΠ, ο Δήμος Θεσσαλονίκης και το Υπουργείο Μακεδονίας - Θράκης. Έτσι μέχρι σήμερα έχουν συγκεντρωθεί πάνω από τα τρία τέταρτα της όλης δαπάνης. Αναμένουμε την υπεσχημένη οικονομική ενίσχυση από τον Δήμο Πολυγύρου, πιστεύουμε ότι θα μας αποσταλούν και μερικές ακόμα εισφορές από τα μέλη και τους φίλους μας και ελπίζουμε μέχρι να τελειώσει η κατασκευή του έργου, να έχει συγκεντρωθεί το απαιτούμενο ποσό.

Το βάθρο με τη διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου υποσχέθηκε να τα κατασκευάσει το ίδιο το Πανεπιστήμιο.

Εν τω μεταξύ η επιτροπή του διαγωνισμού ύστερα από αλλεπάλληλες συνεδριάσεις έβγαλε το τελικό αποτέλεσμα. Μεταξύ των δέκα διαγωνισθέτων το πρώτο βραβείο δόθηκε στον γλύπτη Γεώργιο Τσιάρα, αναπληρωτή καθηγητή της Σχολής Καλών Τεχνών του ΑΠΘ, με τον οποίο ήδη ο πρόεδρος του Συλλόγου υπέγραψε το συμφωνητικό αναθέσεως του έργου, καταβλήθηκε σ' αυτόν η πρώτη δόση, δηλ. το ένα τέταρτο της αξίας του έργου και όπως γράφεται και σε άλλη σελίδα ο γλύπτης ήδη άρχισε να το «δουλεύει» στο εργαστήριό του. Την πορεία της κατασκευής του εποπτεύει η επιτροπή του διαγωνισμού, η οποία είναι και επιτροπή παρακολούθησης. Η προθεσμία παράδοσης ορίστηκε σε δέκα μήνες. Αν όλα πάνε καλά ελπίζουμε την προσεχή άνοιξη να δοκιμάσουμε τη χαρά να προσφέρουμε στο Πανεπιστήμιο μας ένα πολύτιμο δώρο, που θα λαμπρύνει τον χώρο του και θα τιμά τη Χαλκιδική και τον αιωνόβιο Σύλλογό μας, που ξέρει να προγραμματίζει και να πραγματοποιεί μεγάλα έργα χρήσιμα για τον τόπο και τους ανθρώπους του, χρήσιμα για την ίδια την Πατρίδα.

ΜΙΧΑΗΛ ΘΕΜ. ΚΑΡΤΣΙΩΤΗΣ

Επιστολές που λάβαμε

Οι κ.κ. Νικόλαος Ι. Μέρτζος, Γιάννης Πύρρος, Γιάννης Μαρίνος και Βαγγέλης Μαυροδής μας έστειλαν μαζί με τις συνεργασίες τους και επιστολές στις οποίες επαινούν την πρωτοβουλία του Δ.Σ. για την έκδοση του περιοδικού αυτού. Όλους τους ευχαριστούμε θερμά και για τις συνεργασίες και για τα καλά τους λόγια, τα οποία μας δίνουν δύναμη και κουράγιο.

Το Δ.Σ.

ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ «Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»
Έτος ιδρύσεως 1903
Τηλ. 2310/323-839 (ΕΣΤΙΑΣ) και 6946/470-157 (προέδρου)

Σ υ ν ο π τ ι κό π ρ ό γ ρ α μ μ α
Εκδηλώσεων και εκδρομών Γ΄ τετραμήνου 2009

Σ ε π τ έ μ β ρ ι ο ς 2009		
Σάββατο 26 Σεπτεμβρίου	Ημερήσια εκδρομή : **Γύρος Κισσάβου** (Ι.Μ. Αγ. Δημητρίου, Καρύτσα, Κουτσουπιά, Μεταξοχώρι) Άτομο ευρώ 15.	Αναχώρηση 8.30 από πλατεία καπ. Χάψα. Αρχηγός Μαρία Τσαμουρτζή. Ξεναγός, φροντιστής Μαρία Μπουλάκη. Δηλώσεις στη Μαρία Μπουλάκη 3210/310-344 και κιν., 6942518290

Ο κ τ ώ β ρ ι ο ς 2009		
Παρασκευή και Σάββατο 16 και 17 Οκτωβρίου	Διήμερη εκδρομή για επίσκεψη σε μονάδες της Πολεμικής αεροπορίας στην Αγχίαλο και στο Πήλιο. Ένα διήμερο αλλιώτικο.Το άτομο 70 ευρώ (Μεταφορά και ξενοδοχείο, σε δίκλινα δωμάτια, με πρωινό.)	Αναχώρηση ώρα 8.00 από την πλατεία καπετάν Χάψα. Αρχηγός, ξεναγός, φροντιστής και γενικός υπεύθυνος ο πτέραρχος (Ι) ε.α. Νίκος Παπαδημητρίου, επίλεκτο μέλος του Συλλόγου μας.
Τετάρτη 21 Οκτωβρίου	Παρουσίαση στην Εστία του Συλλόγου, του βιβλίου του κ. Δημ. Κύρου: *Ο Προφήτης Ηλίας Αρναίας*	Ώρα 8.00 μ.μ. Παρουσιαστής ο φιλόλογος, λογοτέχνης και ποιητής Γιάννης Καραμίχος

Ν ο έ μ β ρ ι ο ς 2009		
Κυριακή 1 Νοεμβρίου *Μια η ώρα το μεσημέρι συνεστίαση*	Συνεστίαση στο γνωστό οικογεν. κέντρο του κ. Γιάννη Τριάντη *Καρδίτσας 4. Χαριλάου 322-353.* Δηλώσεις στον Γιάννη Γαλαρνιώτη 309-880, 6977223475.	Ώρα προσέλευσης μία το μεσημέρι. Πλήρες μενού με άφθονο ποτό μουσική και διασκέδαση, όλα πληρωμένα με 20 ευρώ το άτομο. Πρώτη εμφάνιση της χορωδίας. Δηλώστε έγκαιρα συμμετοχή.
Κυριακή 8 Νοεμβρίου	Τελείται το ετήσιο μνημόσυνο του αείμνηστου προέδρου μας Βρασίδα.	Στον Ι. Ν. των κοιμητηρίων της Αναστάσεως. Η συμμετοχή καθολική.
Τετάρτη 11 Νοεμβρίου	Το νεοελληνικό λαϊκό παραμύθι. Παράσταση με παραμυθού και μουσική. Οργάνωση: Μαρία Τσαμουρτζή.	Εισήγηση από την καθηγήτρια εθνολογίας και λαογραφίας του ΑΠΘ κ. Χρυσούλα Χατζητάκη-Καψωμένου Ώρα έναρξης 7.00 μ.μ.
Σάββατο14 Νοεμβρίου	Συμμετοχή σε εκδηλώσεις επετείου	του ολοκαυτώματος της ΚΑΣΣΑΝΔΡΑΣ
Κυριακή 15 Νοεμβρίου Ώρα 10.30	Ημερίδα υγείας και εκδρομή στον Ταξιάρχη Χαλκιδικής. Εισηγητές οι γιατροί: Ι. Τσίκουλας, Μ. Καραμούζης και Θεμ. Καλτσάς. Μεταφορά δωρεάν για όλους.	Αναχώρηση ώρα 8.00 από πλατεία καπετάν Χάψα. Αρχηγός, ξεναγός, φροντιστής η κ. Μαρία Τσαμουρτζή. Δηλώσεις στη Μάχη Κωστοπούλου.
Κυριακή 29 Νοεμβρίου	Ημερήσια εκδρομή Τύρναβος- Ελασσόνα-Λιβάδι Ευρώ 15	Αναχώρηση ώρα 8.30 από πλατεία καπ. Χάψα. Αρχηγός, ξεναγός, φροντιστής, η έφορος Μαρία Τσαμουρτζή. Δηλώσεις στη Μάχη Κωστοπούλου

Δ ε κ έ μ β ρ ι ο ς 2009		
Κυριακή 13 Δεκεμβρίου	Ημερήσια εκδρομή στις αρχαιότητες της Κασσάνδρας με τον αρχαιολόγο Ιωακείμ Παπάγγελο. Ευρώ 15	Αναχώρηση 8.30 από πλατεία καπ. Χάψα. Αρχηγός ο πρόεδρος. Ξεναγός ο κ. Ι. Παπάγγελος. Φροντιστής Ι. Γαλαρνιώτης
Τετάρτη 16 Δεκεμβρίου	Εκδήλωση στην Εστία ώρα 19.00: ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΜΕ ΤΟ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ. Σκηνοθεσία Ιω. Τσίκουλας, Μαρία Τσαμουρτζή.	Θα γίνει αναφορά στη ζωή και το έργο του, θα αναγνωσθούν ειδικά κομμάτια από τα διηγήματά του και η χορωδία μας θα ψάλλει μαζί μας Χριστουγεννιάτικους ύμνους.
Δευτέρα 21 Δεκεμβρίου	Επίσκεψη του Δ.Σ. σε φιλανθρωπικό ίδρυμα για προσφορά δώρων.	Η προσφορά χρημάτων από τα μέλη και τους φίλους για την αγορά δώρων αρχίζει από σήμερα στην κ. Μάχη Κωστοπούλου

ΠΡΟΣΟΧΗ: Για δηλώσεις συμμετοχής στις εκδρομές και στις άλλες εκδηλώσεις να απευθύνεστε στη Μάχη Κωστοπούλου στα τηλέφωνα **2310/413-053** και **6932/474-037**, εκτός αν στο πρόγραμμα ορίζεται άλλος υπεύθυνος.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821 ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ
Η ΜΑΧΗ ΣΤΑ ΒΑΣΙΛΙΚΑ 10-6-1821